

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor cu sprijinul Fundației Anonimul

România literară 43

27 octombrie 2006 (Anul XXXIX)

avangardă editorială

Rătăcirile fetei nesăbuite

de

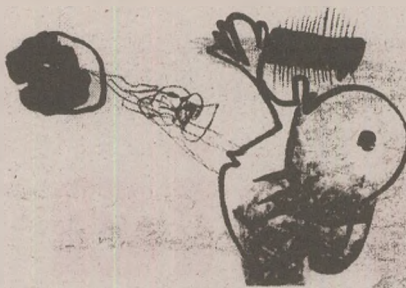
Întîlnirile României literare

vor fi reluate miercuri, 1 noiembrie, ora 19,
la Clubul Prometheus din Bdul Națiunile Unite 2-4
cu tema

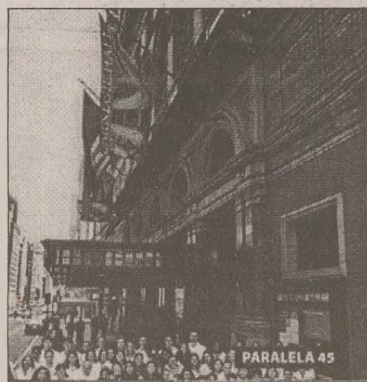
De ce nu sînt scriitorii VIP-uri?

în colaborare cu Uniunea Scriitorilor,
în cadrul programului *Să ne cunoaștem scriitorii*

s u m a r

Despre autori și cititori de Gina Sebastian Alcalay - p. 3

CONTRAFORT de Mircea Mihăieș - p. 4
„Să ne prefacem că nici n-am auzit...”

LECTURI LA ZI de Tudorel Urian - p. 5
Fuzzy-terapie literară

REAȚII IMEDIATE de Alex. Ștefănescu - p. 6
A fost odată o poetă...

LECTURI LA ZI de Cosmin Ciotloș - p. 7
A. B. C. sau...

Poeme de Gheorghe Mocuța - p. 8

SCRISOARE DIN PARIS
Cel ce se implică de Lucian Raicu - p. 9

CERȘETORUL DE CAFEĂ de Emil Brumaru - p. 9

BACOVIA - 125
Plumbul și sufletul de Ilie Constantin - p. 10

CARTEA ROMÂNEASCĂ de Daniel Cristea-Enache - p. 11
Un roman „deflaționist”

SEMN DE CARTE de Gheorghe Grigurcu - p. 12
În Infernul cu prelungire (II)

LOVINESCU - 125
Maturitatea criticului de Ion Simuț - p. 13

PREPELEAC de Constantin Țoiu - p. 14

PĂCATELE LIMBII de Rodica Zafiu - p. 14

CRONICA IDEILOR de Sorin Lavric - p. 15
Dorința lui Noica

SCRIITORI ÎN ARHIVELE CNSAS
Sandu Tudor și gruparea „Rugul Aprins” - pp. 16-17

Vinovați fără vină de Nicolae Breban - pp. 18-19

Drama unui rege de Al. Săndulescu - p. 20

CRONICA OPTIMISTEI de Ioana Pârvulescu - p. 21
O anume solidaritate

CRONICA FILMULUI de Silviu Mihai - p. 22
Despre altă revoluție

Proiectul „Schumann” de Dumitru Avakian - p. 23

CRONICA PLASTICĂ de Pavel Șușară - p. 24
România și realismul socialist (un preambul istoric)

Funcția terapeutică a utopiei de Catrinel Popa - p. 25

AVANPREMIERĂ EDITORIALĂ
Mario Vargas Llosa - Rătăcirile fetei nesăbuite
Traducere de Luminița Voina Răuț - pp. 26-28

MERIDIANE - p. 29

POST-RESTANT de Constanța Buzea - p. 30

PRIN ANTICARIATE de Simona Vasilache - p. 30
Lista recuperărilor

CRONICA TV de Dumitru Hurubă - p. 31

OCHIUL MAGIC - p. 31 și 32

România literară®

Director :

NICOLAE MANOLESCU

Revistă editată
cu sprijinul
Fundației
ANONIMUL

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director-adjunct
ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef
OANA MATEI - secretar general de redacție
ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU
Redactori asociați: **IOANA PÂRVULESCU,**
CRISTIAN TEODORESCU

Corectură:

CONSTANȚA BUZEA (pag. 8, 10, 15, 21, 26, 27, 28, 30)
SIMONA GALAȚCHI (pag. 11, 14, 22, 25, 29, 31, 32)
ECATERINA IONESCU (pag. 2, 4, 13, 16, 17, 18, 19, 20)
NINA PRUTEANU (pag. 1, 5, 6, 7, 9, 12, 23, 24)

Grafică: **MIHAELA ȘCHIOPU**

Fotoreporter: **ION CUCU**

Tema numărului: *Gesturi. Femei (Ioanei Pârvulescu)*

Tehnoredactare computerizată:

IONELA STANCIU, OANA MATEI, VALENTINA VLĂDAN

Introducere texte: **GEORGETA GHEORGHIU**

Correspondenți din străinătate: **RODICA BINDER**
(Germania),

GABRIELA MELINESCU (Suedia), **LIBUŠE VALENTOVÁ**
(Cehia)

Redacția: Fundația **România literară**, Calea Victoriei
133, sector 1, cod 010071, București.

Secretariat: **SOFIA VLĂDAN, CORNELIU IONESCU,**
MIRONA LAUDĂ, GHEORGHE VLĂDAN

Cont în lei: BRD-GSG Agenția Șincal,
RO91BRDE441SV59488894410. Cont în valută: BRD-GSG
Agenția Șincal RO87BRD441SV59488974410 (USD),
RO37BRDE441SV59489004410 (EUR)

e-mail: romlit@romlit.ro; romania_literara@yahoo.com
http://www.romlit.ro; tel.: 021. 212.79.86; fax: 021.212.79.81
Imprimat la **S.C. ANA-MARIA PRESS**

Revista **România literară** este editată de Fundația
România literară cu sprijin de la Fundația „Anonimul”,
Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor,
prin **Administrația Fondului Cultural Național**.

Revista **România literară** este editată de SC Satiricon SRL, sub
licență. S.C. Satiricon SRL, str. Școala Floreasca nr. 3
sect. 1 București. Tel. 231.35.00, Fax. 230.51.07, E-mail:
office@satiricon.ro

Conform prevederilor Statutului, Uniunea
Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica
editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor
publicate.

România literară este membră a Asociației Revistelor,
Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), asociație cu
statut juridic, recunoscută de către Ministerul Culturii și
Cultelor.

ISSN 1220-6318

actualitatea

Despre autori și cititori

Y u există lucru mai minunat decât scrisul. E singura «orgie perpetuă» pe care și-o poate oferi o ființă umană», îi spunea Vargas Llosa lui Gabriel Liiceanu, ca răspuns la întrebare a acestuia. Cu condiția, firește, să permit să adaug, ca aceea ființă să fie creată pentru asta, să simtă în forul său interior o nevoie atât de imperioasă a scrisului, încât fără el să aibă senzația că nu poate trăi. Să simtă – poate – năzuința de creație și a trăi mai multe vieți, nu numai singură – a sa –, povestirea fiind tocmai creată pentru a realiza o asemenea năzuință. Există, desigur, mai multe moduri de a crea literatură, citiți cititori, atâtea feluri de scrie, spunea cineva, motivațiile acestor cititori sunt diferite, dar ele sunt diverse. Să scrii în primul rând pentru tine însuși, pentru o formă de mintuire, de descătușare propriilor obsesii, semne de întrebare, întiriri și trăiri care nu-ți dau pace, și care dorești să le readuci la suprafața conștiinței. În același timp nu ai liniște dacă nu încerci să comunici și altora în scris durabile – poeme, romane, povestiri, eseuri – propriile idei, sentimente, plăsmuiri. După cum poți să scrii, în primul rând, cu ochiul și urechea îndreptate către publicul cititor, adică atent la stil, la mentalitățile și gusturile sale dominante. Se cunosc desigur, peste scriitori mai mult sau mai puțin mediocri, de mare succes (tip Sandra Brown, de exemplu) care și-au compus opera după rețetă, editată al best-seller-ului, amestecând elemente spectaculoase, prăbușiri și triumfuri, lacrimile de iubire (vorba serialului la ProTV) și nelipsitul happy-end, și foarte mari autori care, dând liber imaginației și trăirilor lor, odată cu înfrângerea unor fapte de viață, nu au nici cui le sînt ele destinate în ultimă instanță. Deci nu e vorba de vreo barieră între cele două categorii. Referitor la romanul *Lituma în Anzi*, Gabriel Liiceanu a întrebat pe Llosa de ce a socotit necesară enunțarea în arenă, oarecum neplăzibilă, a anume personaj, după numeroasele erințe prin care trecuse. El a primit ca răspuns: „Trebuia o rază de

lumină într-o lume cuprinsă treptat de noapte. Altminteri, totul e prea cumplit, insuportabil. Trebuie să-i dai cititorului ceva, o scîndură de care să se agațe într-un ocean de dezolare. Rolul autorului nu este să-l tortureze pe cititor, ci prin ficțiunea pe care i-o propune să-l facă într-un fel sau altul să se simtă bine”.

E un punct de vedere, desigur. Cine a citit romanul de mare frumusețe a scriiturii *Sub Vulcan* care i-a adus autorului său, Malcom Lowry, celebritatea, nu cred că a rămas cu o senzație de confort, dincolo de cel estetic (într-adevăr copleșitor). Nici cititorii unor tragedii shakespeariene, precum *Macbeth*. Nu e un secret pentru nimeni, pe de altă parte, că o serie de prestigioși minutori de condei, precum Kafka, Joyce sau, în România, Bacovia, au avut, la vremea lor, puțini cititori. Doar posteritatea i-a răzbunat. E o chestiune și de spirit al timpului, desigur, de evoluție a gustului și modelor literare. Mai important este, vorba unui mare critic literar român, „nu atât dacă și cit se mai citește, ci ce se înțelege din ceea ce se citește”.

Și aici ajung la un aspect important al relației autor-cititor, privită în baza experienței proprii. Un autor poate să aibă ceva anume de spus, în timp ce cititorul mijlociu așteaptă cu totul altceva de la el. Cîteodată autorul face concesii, se conformează așteptărilor, oficiale sau neoficiale, individuale sau colective, cum s-a întâmplat de pildă, sub regimul comunist, epoca maximelor concesii și compromisuri cu propria conștiință; alteleori le sfidează pentru a-și păstra verticalitatea, pentru a rămîne el însuși, și fiindcă nu poate altfel.

Pentru el, important este în special să dețină un număr de cititori cu care să se afle pe aceeași lungime de undă, cu care să consoneze și să poată comunica. Aceasta este năzuința și dorința lui cea mai mare, chiar dacă pentru asta trebuie să plătească un preț, adesea destul de ridicat, care este, în cazul cel mai bun, acela al marginalizării, al renunțării la o faimă mai mică sau mai mare, ca urmare a restrîngerii numărului respectiv de cititori. Căci, să nu ne înșelăm, mai peste tot, publicul cititor, vreau să spun șuvoiul său principal – *the mainstream* – este conservator și mimetic, se situează pe poziții în general conformiste și tradiționale, este, poate, amator de exotism și literatură optimistă, dar nu de idei și imagini care le răstoarnă pe ale sale proprii, adînc înrădăcinate. Ori, după cum afirma între mulți alții, scriitorul triestrian Claudio Magris, una din îndatoririle de seamă ale literaturii este să spună „nu”, să se afirme prin refuz, să se delimiteze de organizarea lumii înconjurătoare și imperfecțiunile sale. Ca atare, scriitorul, mai mult sau mai puțin neconformist,

mai mult sau mai puțin rebel față de stereotipurile, predominante, în societatea unde trăiește, va fi în mod fatal beneficiarul unui număr de adepți mai redus, cu șanse mai puține de a-i descoperi și păstra pe cei cu care să se identifice în plan spiritual și estetic. Cît privește condiția scriitorului de limba română din afara granițelor țării, din Israel sau din alte părți, ea este de două ori, de trei ori în suferință. Din păcate, în general, produsele acestor scriitori rămîn necunoscute publicului românesc larg. Cu rare excepții – Editura Polirom, Humanitas, poate încă vreuna-două – difuzarea cărții în România este foarte deficitară. Editurile sînt mulțumite să ia banii autorului – și cam atât. De ce? Nu știm exact. Funcționează, pare-se, niște legi absconse care guvernează raporturile editurilor cu librăriile sau, poate, cine știe, nici un fel de legi, dincolo – pînă de curînd, oricum – de acelea ale relațiilor personale.

Poate, peste un număr de ani, meseria de agent literar va ajunge să prindă și în România, aducînd cu sine o mai mare deschidere către publicul cititor de pretutindeni. Mai e, desigur, la mijloc și șansa legată de energia și inițiativa personală, de noroc și circumstanțe fericite. Așa a fost întotdeauna. Dan Brown a mai scris și alte romane pînă la *Da Vinci Code*. Dar iată, de data asta, a dat lovitură. El sau Paul Coelho n-au probleme de difuzare. Noi, ceilalți, ne mai consolăm deocamdată, pe drept sau pe nedrept, cu gîndul la Stendhal, adică la posteritate.

Gina SEBASTIAN ALCALAY

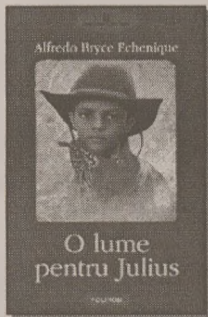
www.polirom.ro

■ Leonard Cohen Cartea aleanului

■ Alfredo Bryce Echenique O lume pentru Julius

■ W. Somerset Maugham Plăcerile vieții

■ Félix de Azúa Povestea unui idiot spusă de el însuși

Suplimentul
CULTURA

Un săptămînal realizat
în colaborare cu Ziarul de Iași și Gazeta de Sud

organizație: **XPO NOI** parteneri: **MOBEXPERT** **Carrefour** **Cotidianul** **DILEMAVECHE** **Radio Total** **DIENITICA** **24-UN** **România literară** **Time Out**

CARTEA NOSTRĂ KILIPIRIM 2006

Sala Dalles KILIPIRIM
CARTE MUZICA FILM
24 - 29 octombrie 2006
+ Ediția a III-a

program: 10.00 - 20.00
INTRAREA LIBERĂ
TARZ CU DISCOUNT URIL:
-30% -40% -50%

1). Nume _____
2). Prezenta _____
3). CNY _____
4). E-mail _____
5). Telefon _____
6). Profesie _____
7). Domiciliu de interes _____

Participa la Tombola KILIPIRIM
și ai mare șansa să castigi o BIBLIOTECĂ nouă, plină cu cărți!
Completează talonul și depune-l în ușa special amenajată la SALA DALLES.
Tragera la sorți va avea loc duminică, 29 octombrie 2006, ora 15.00

actualitatea

Mircea Mihăieș

CONTRAFORT

„Să ne prefacem că nici n-am auzit...”

Întâmplarea și bunăvoința prietenului meu, Marcel Tolcea, au făcut să văd, abia cum, la peste un sfert de veac de la consumarea evenimentului, faimosul episod al atacului împotriva lui Ceaușescu, la Congresul al XII-lea al PCR, atac venit din partea unuia din veteranii partidului, Constantin Pârvulescu. Deși vorbim de vremuri apuse, simt și acum fiori reci pe șira spinării. Sala plină de activiști aleși pe sprâncănă, mecanicitatea și rigiditatea desfășurării ședințelor îți dădeau senzația unei subumanități surprinse într-un moment de demență colectivă. Ce mi-a dispărut între timp e senzația de sufocare, de pradă aflată în cușcă, pe care-o aveam mereu sub comunism. Dar a rămas intactă oroarea în fața animalului cu multe brațe, ce știau doar să aplaude, și cu un singur cap: cel al lui Pingelică însuși. Ne aflăm, așadar, în noiembrie 1979 și Ceaușescu ne încălecase deja de cincisprezece ani. Sala Palatului era, conform obiceiului, ticsită cu activiști de partid, cu „delegați” veniți din teritoriu pentru a marca încă o etapă în procesul de sanctificare a sinistrului cizmar. Nu e greu de bănuț că, între ei, s-au aflat și numeroși securiști, pregătiți să preîntâmpine orice incident. Ei bine, incidentul se produce. Când nu se mai aștepta nimeni, o voce tremurândă, de bătrân, cere dreptul de a vorbi la microfon. Președintele de ședință invocă lista celor deja înscrși, pe care nu figura numele său. Generos, Ceaușescu intervine: „Dă-i cuvântul...”

Sala nu bănuie nimic. Era a cincea zi a Congresului și până atunci se rostiseră milioane de propoziții anoste, atent periate de secția de propagandă a partidului. Ajuns la microfon, Constantin Pârvulescu începe prin a-și prezenta biografia: „Tovarăși, am împlinit anul acesta 60 de ani de când sunt membru de partid.” Evident, sala reacționează cuprinsă de entuziasm: partidul nu era doar pretutindeni în actualitate, dar mai avea și o istorie lungă în spate! Pârvulescu plusează: „Din acești 60 de ani, 55 sunt în organele de conducere ale partidului!” Delir, aplauze, scandări. Satisfacție în prezidiu, satisfacție și în uriașa sală ticsită cu „organe” mai noi, dar de nădejde. Ceea ce urmează e, însă, mai puțin obișnuit. Pe măsură ce bătrânul vorbește, activiștii încremenesc, incapabili, preț de câteva minute, de cea mai mică reacție. Pârvulescu își rostește, fără să pară intimidat de nimic, discursul:

„Tovarăși, am fost uimit cum s-a desfășurat pregătirea acestui Congres și însăși Congresul. Cum se poate, tovarășe, când la acest Congres, unde sunt atâtea probleme foarte importante de discutat și multe lipsuri și neajunsuri, de găsit soluții pentru îmbunătățirea lor? Întotdeauna noi, comuniști, când ne-am adunat la Congres, am vorbit, într-adevăr, și de părțile noastre pozitive și de ce am obținut, dar, mai cu seamă, ne-am concentrat întotdeauna asupra lipsurilor care le-am avut; discutarea metodelor prin care aceste lipsuri să fie înlăturate ca munca noastră să meargă din ce în ce mai bine, acesta e spiritul nostru comunist. Tovarășu Ceaușescu și-a permis ca să pregătească, încă înainte de Congres și tot timpul

Congresului și la conferințe, ca să fie reales secretar general al partidului. Este fără precedent, tovarăși, în istoria partidului nostru și în istoria partidelor comuniste. De ce Ceaușescu se sustrage ca să fie ales membrul Comitetului Central și din cadrul membrilor Comitetului Central să fie reales? De ce? Pentru că Ceaușescu se sustrage controlului partidului.”

Astfel de cuvinte nu mai fuseseră rostite, la nivelul conducerii partidului, din perioada luptelor atroce pentru putere între diversele grupe fracționiste. Nimeni nu îndrăznise, până atunci, să-i aducă, în public, lui Ceaușescu astfel de imputări. Loviți în moalele capului, activiștii amuțiseră. Abia când Pârvulescu face o scurtă pauză de respirație (glasul îi devenise, pe măsură ce vorbea, tot mai ferm, mai plin de energie), se aude o voce baritonă: „Nu e corect!” Pârvulescu răspunde, la rândul-i, fără să se piardă cu firea: „Ce nu e corect?”, dar nu apucă să spună mai mult, pentru că, împinși de-un arc invizibil, slugile regimului sar de pe scaune și scandează ca la balamuc: „Ceaușescu reales la al XII-lea Congres!”

Imperturbabil, Pârvulescu dă sălii replica potrivită, ca-ntr-un „quod erat demonstrandum”: „În spiritul acesta a fost organizat Congresul, tovarăși, și aici sunt echipe speciale de agitatori, începând din față și...” Rumoare din nou, proteste, aplauze sacadate. Realizând că nu va mai fi lăsat să vorbească mult, Pârvulescu plasează ultima frază: „Tovarășe, io nu votez pentru ca să aleg pe Ceaușescu în conducerea partidului!” Sala ia foc. Aplaudacii intră în delir, exhibându-și animalic atașamentul față de conducătorul iubit. Nimeni, absolut nimeni din cele câteva mii de oameni, n-a schițat măcar un gest c-ar fi de acord cu Pârvulescu. Dimpotrivă: o serie scurtă de trei vorbitori: Ion Popescu-Puțuri, directorul Institutului de Studii Istorice și Social-Politice de pe lângă CC al PCR, George Macovescu, președintele Uniunii Scriitorilor, și Leonte Răutu, secretar al partidului, iese violent la atac.

N-am să mă refer la primul și la ultimul, binecunoscuți politrucii, cu vechi state staliniste, responsabili de dezastrul ideologic al țării. Stupefiantă a fost, însă, intervenția lui George Macovescu, despre care se spunea că fusese un bun conducător al scriitorilor. N-am de unde să știu. Constat, însă, că individul, așa cum gândește și cum vorbește la tribuna Congresului al XII-lea, era un killer cu sânge rece, o brută dezumanizată, gata să mănânce și fecalele Conducătorului. Cinic și nemilos, Macovescu atacă la baionetă: „Tovarășul Pârvulescu a spus că în sală se află grupuri de agitatori. Eu declar că în sală suntem toți agitatori...” (aplaude furtunoase și urale) „...pentru că suntem delegați la cel mai înalt for al partidului nostru, la Congres, unde, așa cum s-a spus foarte bine, trebuie să gândim, trebuie să chibzuim, trebuie să ne agităm, pentru ca pomind de aici să înfăptuim programul partidului.”

Punctul de maximă nerușinare al discursului – abject de la un capăt la altul – al lui Macovescu este atins când, în încercarea de a minimaliza efectul cuvintelor contestatarului propune, fals-mărinimos: „Să ne prefacem că nici nu am auzit ce a spus aici tovarășul Pârvulescu...” Cu alte cuvinte, un întreg partid să adopte tactica struțului... Departele de-a fi o formă de curaj, stratagema arată cât de subredă era temelia bolșevismului și cât de puțin pregătiți pentru confruntări – fie și cu un octogenar – erau activiștii. Aparatul represiv – ce conținea nu doar securiștii și milițienii, ci și activiștii plătiți ai partidului – ajunseseră într-un asemenea hal de anchilozare, încât refuza, autist, să ia act de diagnosticalele ce i se puneau.

Că activiștii se mințeau unii pe alții, e treaba lor. Însăpăimântător e că între unelte se aflau și indivizi care se legitimau prin meseria nobilă a scrisului. Ca președinte al Uniunii Scriitorilor, Macovescu a aruncat, atunci, o rușine asupra scriitorimii române, de care nu ne-am dat silința să ne spălăm până azi. Cu puțină demnitate, Congresul al XII-lea ar fi putut fi un moment de cotitură în istoria României. Scăpând de nebunia lui Ceaușescu, am fi putut să-i imităm pe polonezi, unguri ori cehoslovaci, iar cei șaisprezece ani de băjbăieli prin noroaiile tranziției ar fi fost infinit mai ușori. Le datorăm aplaudacilor de la acel congres, ca și de la celelalte două care-au urmat, în 1984 și 1989, întregul dezastru pe care l-am trăit. Așa cum s-a văzut, Ceaușescu n-a fost singur. E nedrept ca plata să fie trecută doar în contul lui. Urmează activiștii. ■

Nota redacției

Momentul de oportunism politic al lui G. Maco la Congresul al XII-lea al PCR, pe care Mircea Mi îl judecă atât de aspru, rămâne desigur greu de u de scuzat. Trebuie totuși spus că, în calitate de preș al UR (1977-1981), G. Macovescu a reușit să breasla în dese împrejurări de imixtiunea conduce partid. În 1981, apreciindu-i rolul ingrat și riscant și-l asumase, scriitorii au vrut să-l realegă. Opoz venit din partea lui Nicolae Ceaușescu, foarte îngăduitor cu cele mai neînsemnate gesturi de insubordi. Probabil că libertățile pe care Consiliul UR și le în timpul președinției lui G. Macovescu îi ajunses urechi. De altfel, un grup de scriitori partin ceruseră o audiență, în care au solicitat desfiin UR și înființarea unei Uniuni a Scriitorilor Comu. Detalii pot fi aflate din al treilea volum al memo lui Dumitru Popescu, publicat recent la Editura C Veche.

CLVBVL PROMETHEVS

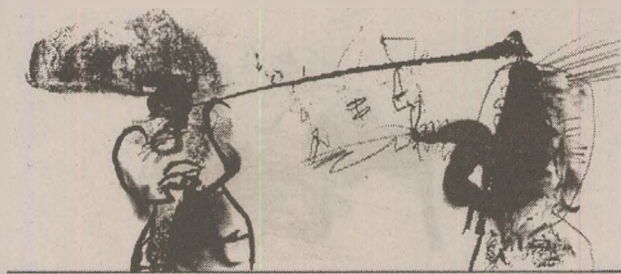
27.10.2006 J E N E R I	21:30 concertele KISS LIV MARIA RADU
28.10.2006 M A R T I	21:30 STAND - UP COMEI live on stage trupa DEKO STAND - UP MUSIC NIGH
29.10.2006 D U M I N I C A	21:00 LIVE NIGHT JAZZ A NIGHT OF BALLADS & BI MIRCEA TIBERIAN QVART
30.10.2006 V I N D I	INCHIS
31.10.2006 M A R T I	Te asteptam la cafeneaua literara. Primești o carte cadou.
01.11.2006 M I E R C U R I	19:00 Dialogurile ROMÂNIEI LITERARE cu NICOLAE MANOLESC “De ce nu sunt scriitorii VIP. intalnire realizata in colaborare c Uniunea Scriitorilor din Roman in cadrul campaniei “Sa ne cunoastem scriitorii”
02.11.2006 V I N D I	21:00 Seara de TEATRU ZOO STORY de EDWARD AL cu IULIAN GLITA si BOGDAN SERBAN regia POMPILIU KOSTAS RADULF

Zilnic de la ora 11:00, in Piata Natiunilor Unite, n
- intrarea libera -
informatii si rezervari la
tel. 33.666.38 , 33.666.78 si 0723.323.333

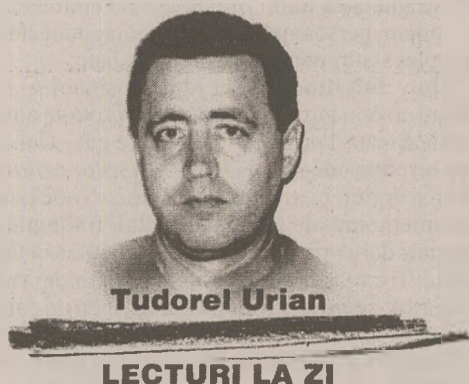

3

trei hectare

critică literară

Fuzzy-terapie literară

Constantin Virgil Negoită, Concert la Carnegie Hall, Editura Paralela 45, Pitești, 2006, 178 pag.

intrat în viața literară relativ târziu, după împlinirea vârstei de cincizeci de ani, Constantin Virgil Negoită, profesor de informatică la Hunter College of The City University of New York, a devenit în foarte scurt timp o voce inconfundabilă a prozei românești actuale. Nici nu este de mirare câtă vreme romanele le, aflate la limita eseului (și uneori dincolo de ea), sunt combinație destul de sofisticată (cert postmodernă) de ficțiune și realitate, de oniric și presă cotidiană, de abstract în pragul ermetismului și transparență maximă, de orie științifică și versuri reproduse cu generozitate din sturile mai mult sau mai puțin întâmplătoare ale autorului. Iziunea lui Constantin Virgil Negoită asupra vieții și, plicit, asupra romanului, este una fuzzy, antiaristotelică, care terțul este inclus, contururile se întrepătrund, limitele nt variabile, nimic nu este ceea ce pare. Limbajul însuși te plin de incertitudini și cuvintele pe care toată mea se jură că le știe, pot da naștere la reprezentări nsibil diferite în mintea unora și altora. Decriptarea r diferă în funcție de cultura, experiențele personale, ările de spirit ale persoanelor cu care intră în contact.

Așa cum spunea George Steiner, sunt șanse minime ca același cuvânt să producă semnificații identice în mințile unor persoane diferite. Nu întâmplător una dintre cărțile lui Constantin Virgil Negoită se numește chiar *Vag*.

Concert la Carnegie Hall, cel mai recent roman al lui Constantin Virgil Negoită, nu produce nici un fel de surpriză majoră celor care i-au devenit cititori fideli. Ca și în precedentele sale cărți, autorul optează pentru o scriere compozită, în care elemente de ficțiune, însemnări memorialistice, reflecții științifice, nemulțumiri politice, frustrări personale, texte ale altora sunt mixate temeinic. Rezultatul este o pastă narativă destul de greu de apucat de către un cititor format la școala logicii aristotelice, obișnuit să vadă lucrurile clar, în alb și negru și tentat să desfacă elementele componente în categorii devenite familiare. Însuși titlul acestui roman este, într-un fel, o farsă, menită să explice miza pusă pe ambiguitatea limbajului de care amintea Steiner. Ce îi poate sugera vizitatorului unei librării o carte cu titlul *Concert la Carnegie Hall*, pe coperta căreia se află fotografia unui grup tineri care se pozează veseli în fața intrării celei mai faimoase săli de concerte din Statele Unite? Firește, o scriere cu oarecare pretenții estetice, eventual o frumoasă poveste de dragoste între oameni foarte rafinați, mai mult ca sigur trecuți de vârsta acneei. *Concert la Carnegie Hall* este un titlu care trimite cu gândul la grandoare și eleganță, te face să visezi la muzica orgii, nu ațambalului, și la elitismul trufaș al smochingului, al pantofilor de lac și al rochiilor lungi de seară. Dacă v-ați făcut asemenea speranțe legate de romanul lui Constantin Virgil Negoită, le-ați făcut degeaba. Puteți să vă luați gândul. Pentru că în imaginarul naratorului acestei cărți *Concert la Carnegie Hall*, sintagma atât de familiară melomanilor americani și nu numai, are o cu totul altă semnificație: ea îi aduce obsedant în amintire o manifestație de protest a românilor din Statele Unite, îndreptată împotriva președintelui Emil Constantinescu, ce își anunțase participarea la un concert la Carnegie Hall. Protestul sancționa tergiversarea de către autoritățile de la București a restituirii proprietăților abuziv confiscate de statul român în timpul regimului comunist. Tema proprietății pierdute nu este nouă în scrisul lui Constantin Virgil Negoită. Noptile nedormite, gândurile și speranțele legate de recuperarea casei confiscate de comuniști constituie un adevărat leitmotiv al prozei sale.

Concert la Carnegie Hall, este un roman al ideilor din mintea unui om aflat în corul protestatarilor veniți să îl întâmpine pe președintele României la intrarea în sala de spectacol. În așteptarea sosirii președintelui, gândurile personajului narator zboară în toate direcțiile: la istoria propriei sale case, la destinul unora dintre cei prezenți în mulțime, la amintiri din perioada în care era în țară, la logica fuzzy și aplicațiile ei în epoca postmodernă, la modalitățile de înnoire ale discursului românesc și chiar la versurile publicate ale unui alt reprezentant al exilului. Totul este fragmentar, nimic nu se încheagă, cadrele se schimbă cu repeziune, cititorul surprins pentru o secundă neatent riscă să nu mai înțeleagă absolut nimic.

Prin scrisul său, Constantin Virgil Negoită este convins că produce o mică revoluție în naratologie. El teoretizează un nou gen, romanul algebric, construcție interdisciplinară, aflată la limita dintre cibernetică și literatură. În actualul roman relatează chiar despre un simpozion cu titlul *Cybernetics and Systems*, pe care l-a organizat la Hunter College și în care unul dintre vorbitori a tras linia de separație între romanul tradițional și cel algebric: „Vechea metodă, de la Cervantes la Stendhal, cere ca autorul să urmărească un personaj în mișcare. În romanul algebric, autorul se mișcă perpendicular pe mișcarea personajelor cărții, astfel încât să le poată vedea simultan din toate punctele observației. Comunicarea, un expozu al conceptului de retragere, a venit cu exemplificări noi și interesante. Când un autor face uz de acest concept, a spus el, este mai puțin atent la detalii și mai mult la înțelegerea deplină a subiectului, cum e cazul complexului sculpturilor lui Brâncuși din Târgu-Jiu, România, unde

percepția călătorului pierde detaliile ca să câștige în cuprindere generală.” (p. 83) În finalul cărții, autorul își expune propria sa viziune asupra romanului algebric. În felul acesta el pune în lumină logica întregii construcții, oferă o cheie de interpretare a ansamblului care ține cont doar în mică măsură de detaliile narative. În optica sa, romanul este un fel de ghiveci în care „se aruncă zarzavaturi proaspete peste bucățele de carne, dacă se poate, mai multe și vii, oameni cu tot ce e omenesc”. Vazut prin ochii lui Constantin Virgil Negoită, romanul algebric arată cam așa: „O construcție care, ca orice construcție, trebuie să urmeze un plan făcut dinainte. (...) Planul lui era, și a rămas, dominat de o structură algebrică, cu care se mai jucase. E vorba de o teoremă de reprezentare, cu care legase matematica clasică de cea fuzzy. O mulțime fuzzy este o familie de mulțimi. În consecință, el a plecat la drum cu părerea că va scrie mai multe texte, fiecare cuprinzându-le pe celelalte, ca într-o păpușă rusească, după regula foilor cepei. Astfel, a pornit o poveste ce se desfășoară în intervalul mai-iunie, urmata de una desfășurată în intervalul aprilie-iulie și de alta în intervalul martie-august și așa mai departe. Este evident că, pentru un text cu număr finit de pagini, poveștile precedente vor fi comprimate până la a deveni punctuale. Rezumarea, o proprietate fascinantă a creierului, a fost și încă mai este obiect de studiu în cercetările privind simularea inteligenței cu ajutorul calculatorului”. (p. 171)

Este limpede că, la fel ca în cazul noului roman francez, miza romanului algebric cade pe arhitectura a construcției, nu pe calitatea materialelor care o compun. Mai important decât poveștile, reflecțiile, amintirile, visele, ideile, speranțele personajelor, este, într-o astfel de scriitură, modul în care toate acestea sunt asamblate în edificiul românesc. Pentru romancierul Constantin Virgil Negoită contează în primul rând cum se spune și abia după aceea ce se spune. Or, în mod paradoxal, cititorul de romane este tentat să se raporteze în primul rând la epic, la ce se spune.

Paradoxal, romanul *Concert la Carnegie Hall* este mai seducător din perspectiva celui care scrie decât din cea a celui care citește. Dacă i se poate reproșa ceva lui Constantin Virgil Negoită, cu siguranță ar trebui să se vorbească de excesul de raționalitate și de inteligență abstractă care duce, inevitabil, la vestejirea epicului, inima oricărei construcții românești. În *Concert la Carnegie Hall*, Constantin Virgil Negoită sacrifică povestea, cu bună știință, precum meșterul Manole pe Ana sa, cu speranța că în felul acesta asigură trănicia construcției. Nu spun că modernizarea arhitecturală a romanului este, în sine, blamabilă. Spun doar că autorul trebuie să acorde mai multă atenție materialelor care intră în componența construcției. Altfel, există riscul ca, în pofida măreției formei, aceasta să se prăbușească mult mai repede decât și-ar dori autorul ei. ■

Radio România Cultural

Pașaport European

de luni până vineri,
de la ora 15:30

Plecând de la etaloanele culturale europene ale anului 2007 - Sibiu și Luxemburg - vom poposi, zi de zi, săptămână de săptămână, prin toate orașele declarate în timp „capitale culturale europene”.

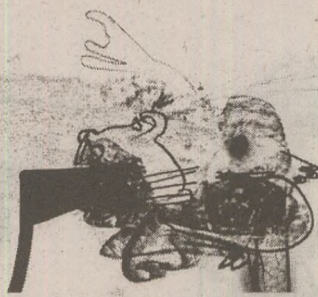
Vom descoperi împreună farmecul discret al trecutului, dar și ritmul trepidant al vieții culturale contemporane.

fm

Arad 106,8 | București 101,3 | Bacău 101,8 | Bihor 105,8 | Brașov 105
Buzău 103,7 | Cluj 101 | Iași 103,1 | Harghita 106,8 | Oradea 96,1
P. Neamț 100,3 | Petroșani 90,6 | Sibiu 103,7 | Suceava 101,6
Timișoara 100,7 | Tulcea 105,4 | Vatra Dornei 107,7 | Zalău 105

actualitatea

A fost odată o poetă...

Mira Lupeanu

M-a îndurerat foarte mult moartea (la 11 octombrie 2006) a Mirei Lupeanu, deși într-un fel ea murise de câțiva ani, suferind de Alzheimer. Am avut norocul să o cunosc în vremurile ei bune, făcea o pereche armonioasă cu soțul ei, valorosul sinolog Constantin Lupeanu (probabil cel mai valoros din România). Urmându-l în misiunile lui diplomatice, a studiat la fața locului cultura și civilizația Chinei și a publicat traduceri din literatura chineză clasică, modernă și contemporană și eseuri despre civilizația chineză. Când revenea în România, împreună cu Constantin Lupeanu, organiza întâlniri cu prietenii de aici (printre care eu și soția mea ne numărăm). Ne cucerea pe toți cu inteligența ei strălucită, cu o erudiție care ni se părea exotică și cu frumusețea ei rafinată-provocatoare. Ultima oară când ne-am văzut s-a uitat la mine ca la un necunoscut, mirată și ușor visătoare. I-am repetat de câteva ori cine sunt, am evocat momente fericite petrecute cândva împreună, dar a fost în zadar. Nici propria ei carte de versuri, de puțin timp apărută, nu-i spunea nimic. O ținea în mână ca pe un obiect oarecare.

Mira Lupeanu (născută la 13 aprilie 1944) a fost, până acum câțiva ani, o poetă sensibilă, delicată, al cărei talent, ținut sub control, cu o grație asiatică, se dezlănțuia din când în când frenetic. Asumându-și situarea culturală în lume (la interferența spiritului european cu cel oriental) și având un înăscut simț al misterului existenței, ea aluneca în reverii pe care și le descria în cuvinte melodioase, trecând, pe un amplu registru stilistic, de la exuberanța poemului de dragoste la gravitatea imnului.

În istoria poeziei românești, opera ei poetică relativ întinsă (distribuită în opt volume, publicate pe parcursul a aproape trei decenii: *Ipostaze*, 1977, *Zăpezi în toiul inimii*, 1982, *Calauza luminii*, 1984, *Recoltă de zbor*, 1986, *Sub zodia Cărții*, 1996, *Poeme din flori*, acreditate de scriitori, 1997, *Autobiografia timpului ce mi-a fost scris*, 1998, *Poeme din flori*, 2004) încă n-are un loc stabilit. Dar îl merită și îl va avea.

Poeta nu obișnuia să-i curteze pe criticii literari. Era tentată, dimpotrivă, să-i persifleze. Reproduc (din masochism), ca exemplu, un fragment dintr-un caustic poem satiric, *În umbra marilor poeți*:

„În umbra marilor poeți și prozatori./ Cresc ca bureții criticii selecți./ Ca pe un fel de scoarță cerebrală./ Întoarsă din lăuntru în afară“ etc.

Versurile Mirei Lupeanu sunt în egală măsură document existențial și operă livrescă, ilustrând o asimilare integrală a culturii, o transformare a culturii în fapt de viață. Se pot identifica, în cuprinsul lor, irizații ale folclorului, ale basmelor lui Ion Creangă, ale poveștilor din *O mie și una de nopți*. Mitologia greacă se amestecă, în aceste versuri, cu mitologiile orientale.

Se poate identifica, de asemenea, un eminescianism filtrat, o trăire a eminescianismului ca *amintire*. Considerându-se o succesoare a Cătălinei sau Cătălina însăși, care este eternă și supraviețuiește în fiecare femeie, poeta se gândește cu nostalgie la momentul de iluminare dintr-un trecut îndepărtat și îl *reinterpretează*:

„A fost odată cum niciodată nu va mai fi./ Să te redau ție însuși Luceafăr răsfrânt în oglinzi./ Măinile mele, ca umbra de rază pierdută de sfinți./ Le-am înălțat cu mările lumii, din cer să le prinzi.“ (*Peste vremi, Cătălina*).

Autoarea interpretează rolul Cătălinei și în alte poeme. Toate se caracterizează printr-un erotism difuz:

„Mi-am smuls cum poate n-a făcut nici o vestală/ Impunitatea mantiei de-azur, regală/ Și-am azvârlit-o în oceane de răceală./ Mai vulnerabilă în forma de-aer, goală.“ (*Semnul focului*);

„Îmi sunt ochii de iad înverziti/ Și mi-e gura de rană pe rai./ Roșu-mi arde din noapte trezit/ Păr cuminte când tu nu-l priveai./ Te-amăgesc umăr negru și alb./ Ca prin mare spinarea de pește./ Din rotire-n rotire, mai slab./ Nimfa trupului meu mă ivește.“ (*Dans cu phoenixi*).

Este vorba, de fapt, de *condiția metafizică femeii*. Un poem, *Eea*, rezumă memorabil întreaga exegeză a entității feminine:

„De zece mii de ani eu sunt femeia/ Electra, Cleopatra, Salomeea./ Dalila, Clitemnestra și Medeea./ Ulise-i fiul meu, iar Odiseea/ E viața Penelopei, epopeea/ Urzită de Homer pentru Enea/ Să caute în Latium, Ideea/ feminității pure, Periplea/ Enigmei mele, dulcea melopeea./ Iubiții mei, n-oți ști nicidecum de Eea!/ Vechi cal troian pascând Casiopeea/ În pântec cu Elena, eu, femeia!/ Iubiții mei înfrânți, luptați cu Eea/ Și fiți pe rând Istoria, Enea./ Doar să rămână-aceeași Eea, Eea!“

Versurile înregistrează frecvent dorința de viață, frenezia, răzvrătirea împotriva existenței livești:

„Rămân pe pământ/ Cu tine alături atâta cât sunt./ Azvârle hârtia s-o mistuie flăcări./ Eu nu mai mă-ntorc/ În portretul-cuvânt!“ (*Portretul-cuvânt*).

Totuși, ceea ce învinge de obicei este preferința pentru jocurile de transparențe și abstracții – ca în poezia lui Nichita Stănescu:

„Curge polenul florilor visate./ Cu limbă înghețată de tăceri./ Din viscole zburate peste sate/ Mă-nvăluie un vânt cu iz de ieri“ (*Risipa*);

„Mi-e teamă că trăiesc prin cercuri propagate/ Ca-n spargerea oglinzii unei ape./ Mă pierd din locul care sunt spre infinit/ Și-mi înțeleg abisul în largul risipit.“ (*Superbă*);

„Lumină Grea de Mine./ Mă rup în două părți/ Și cât trăiesc aștept regenerarea/ Prin una sau cealaltă.“ (*Lumină grea*)

„Toți ce-au căzut ca spicul al cules/ Sunt rodul altor vremi de înțeles/ În suflete mai groase sau subțiri./ Într-un muzeu din ceara topită a lui ieri.“ (*Demers*).

Poeta se dovedește în mod special receptivă la straniețate lumii orientale. Ea enumeră, într-un poem, personajele terifiante imaginate de cei ca au sculptat statui pentru templele budiste:

„Iubire sub bronzuri de idoli dușmani./.../ Acel nvârtește un om, într-o mână./ Acesta privește cu trei ochi din lună/ Și iată-l pe unul – ureche pe gât./ Cel cu cap pe cap e spaimă de slăt.“ (*Pagoda norilor azurii*).

Aur și argint, pietre prețioase, flori exotice, miresme grele, amelișoare, de tămâie și santal, ființe mitologice (dragonul, dar și pasărea phoenix) populează universul ei poetic. Tigrul, animal inexistent în mitologia populației românești, apare aici firesc, ca un termen de comparație familiar:

„E toamnă-n orhidee/ Cu ochi de tigrul plâns“ (*Orhidee de toamnă*).

Imaginile inventate de poetă au o remarcabilă expresivitate. Ele ar putea fi folosite, ca material didactic, la o lecție de poezie:

„În, uite, în palme, bucuria ce-am fost./ Rigid pasărea cerului, trup fără rost.“ (*A murit o ciocârlie*);

„Și parcă stam și lunecam prin timp./ De brațe c statui îmbrățișată“ (*Stare de grație*);

„Ucide o pasăre – oasele-s pline de vis./ Înjungh-leul – sar leșuri de foame-ancestrală“ (*Curajul*);

„E gol ghiocul vieții dezlegate/ De vuietul în care trăit./ Doar un strigoi al apelor sărate/ Îi dă târcoale, vână-pătimit.“ (*Ghioc*);

„Eu nu te-am auzit chemându-mă./ Eram la rugă-minimă“ (*De mă chemai*).

Demnă de semnalat este și intonația imnică:

„De Sărbătoarea Primăverii ninge./ E semnul buii Nămeți toposc din cer./ Sus aerul rarefiat se-ncinge./ În mâini eterice sfiesc plăceri. /.../ Eu totuși vad burice, cum crapă/ de scapără cleștare în scânteii./ Iar flăcări izbucnesc din apă./ Ca lotușii de inimă în zei.“ (*Sărbătoare primăverii*).

Mira Lupeanu trece cu ușurință de la o poezie domestică la una cosmică. Perspectiva se lărgeste pe neașteptate până la a cuprinde vastitatea spațiului cosmic. Atmosfera este una de măreție calmă:

„Vâslește Stea Polară-n slavă./ În luntrea unui veac întors./ Strălucitoare-n foc de lavă/ Arzând apus din fire tors.“ (*Li Tai Pe*).

Dând dovadă de curaj artistic, poeta își imaginează la un moment dat un *hoola-ho* cosmic: femeia face să se învârtă în jurul ei, prin mișcări ale soldurilor, nu cercul care devenise o obsesie pentru americanele anilor '60, ci „cerul cu zodii“:

„Mama a-nvârtit pe mijloc/ Nouă luni cerul cu zodii Steaua sorții, la soroc./ A căzut prin flori de rodii.“ (*Cântec pentru o păpușă*).

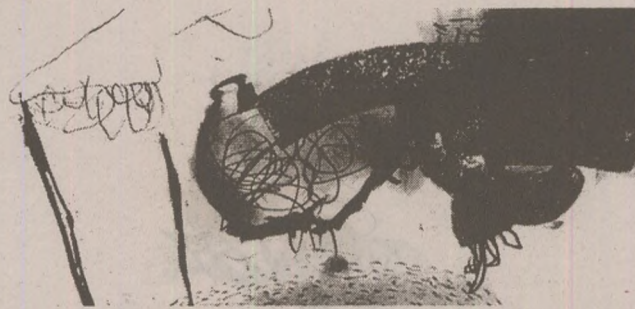
Volumele *Autobiografia timpului ce mi-a fost scris* aduce o schimbare surprinzătoare în poezia Mirei Lupeanu. Această poezie, bogată acum în epic și portretistică, se constituie într-o epopee eroi-comic a vieții unor membri ai familiei poetei și a unor vecini ai lor, dintr-un cartier al Bucureștiului. Ca și Marin Sorescu în *La Liliaci*, poeta privește cu umor lumea pierdută în timp a propriei ei copilării. Iată-o, adusă în prim-plan pe „doamna învățătoare Eleonora Popescu“:

„Purta pe cap turban turcesc nedezipit întreaga zi. De parcă tepeș, în piron, l-ar fi bătut adânc/ Din frunte ei, în cerebel, să-i steie zi și noapte neclintit./ Cu ochii ei de bufniță, citind, desăvârșit./ spaima-n privirile/ Elevilor cu teme nefăcute, prinzându-i, în năvodu-i bine strâns. Pe toți aceia dați la fund și numai buni de perpelit. Trași de urechi și fripiți cu nota doi./ Cazuți pe fronturile victimelor, fără a fi eroi.“

Viziunea adoptată este aceea a unui pictor naiv, c mențiunea că poeta joacă naivitatea, dând dovadă în această ipostază de un desăvârșit bun-gust. „Tablourile care se succed încântă prin coloristica plină de prospețime prin insolitul situațiilor, prin combinația de luciditate și duioșie cu care sunt tratate „personajele“.

Alex ȘTEFĂNESCU

critică literară

A. B. C. sau...

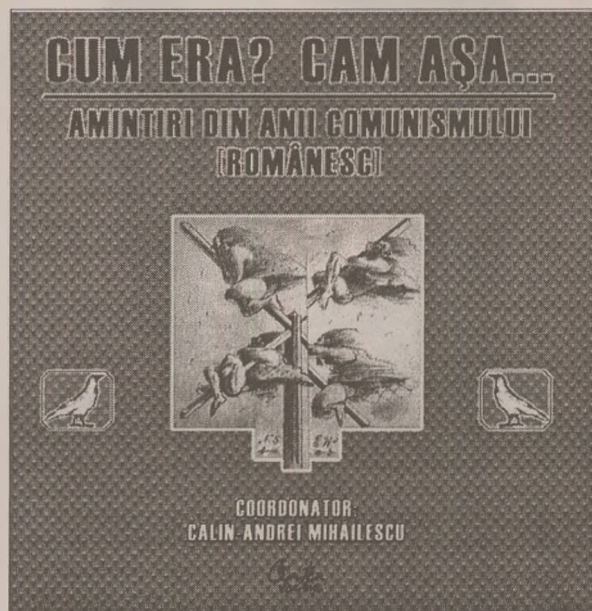
Despre o carte de genul *Cum era? Cam așa...* (Editura Curtea Veche, 2006) am putea spune, scurt și fără să ne prea pese de stil, că e „faină”. Iar aceasta nu neapărat pentru spectaculoasa colecție de amintiri din anii comunismului românesc, îndrumată și stimulată de Calin-Andrei Mihăilescu, nici pentru emersul ei (pare-se tot mai necesar în vremea din urmă), ci pentru atmosfera tinerească, prinsă atât de exact în două dublete: ludic inteligent și tristețe aristocratică. Nimic mai mult, din fericire. În mare parte, cei 24 de autori se lasă antrenati în jocul aproape adolescențin de compune, din povești, un scurt dicționar al acelor timpuri. Iecăruia îi revine, simbolic sau întâmplător, câte o literă care va recupera, într-un fel sau altul, mici fragmente de memorie. De dragul preciziei, iată lista completă, în ordinea noului alfabet: Mihai Șora, Vintilă Mihăilescu, Dumitru Radu Popa, Rodica Zafiu, Calin-Andrei Mihăilescu, Ștefan Petrescu, George Astaloș, Sanda Golopenția, Vladimir Tismăneanu, Bogdan Ghiu, Mircea Horia Cimionescu, Adriana Babeți, Angela Cozea, Doina Jela, Liviu Papadima, Sorin Antohi, Ștefan Anastasiu, Ioan Groșan, Ioan T. Morar, Andrei Codrescu, Șerban Oară, Traian Ungureanu, Afra H.

Reperul cel mai apropiat pare să fie – din suficiente motive – *O lume dispărută*, volumul de „istorii personale” al celor patru tineri cercetători ai comunismului românesc: Ștefan Cernat, Ion Manolescu, Angelo Mitchievici, Ioan Tănăsescu. Destul de înșelătoare comparație, totuși. Avem, încă, încă și mai multe argumente pentru a le deosebi. Începând cu simplul fapt că între cele patru microromane se absoarbe narative de aici drumul e lung; la fel de lung și al acela dintre niște reconstituiri vădit sincere și umorului și al unor reconstrucții; în sfârșit, dacă istoria personală strează urme (discrete, e adevărat) ale istoriei publice sau se orientează, giroscopic, după cursul cronologic al celei mari, cartea coordonată de Calin-Andrei Mihăilescu pare mai degrabă cu ochiul către șarmul poveștilor autonome. Acestea e, în opinia mea, și criteriul esențial de alege a textelor reunite sub copertele roșu carmin ale volumului *Cum era? Cam așa...*: punerea istoriei – de orice fel ar fi ea – în spatele unor perdele semitransparente. Am trăit mereu cu senzația că, pentru un foarte tânăr cititor, inocent față de context și imun la subiecte de acest tip, asemenea discuții libere și prietenoase cu părinții sunt mai tentante decât lecțiile primite de la frații mai mari. Mi amintesc că, de pildă, artizanii „lumii dispărute” au eșuat performanța ca, referindu-se la finala Cupei Campionilor Europeni, câștigată de Steaua în 7 mai 1987, să greșescă, unul câte unul și altfel decât ceilalți, data născutului. Mai mult ca sigur, e puțină ipocrizie și puțină reconcepție în erorile lor. Nu știu cum ar fi arătat un asemenea moment tratat în registrul „cum era”. Și nici n-am vreo ocazie să aflu, de vreme ce el e – în chip inspirat omis.

Vom găsi, deci, întâmplări tulburătoare, obiecte de negăsit, cuvinte care trăiesc mai mult decât lucrurile, eternul cules de struguri de la Cochirleni, nepieritoarea și înfrigurată navetă, falansteri improvizate și câțiva copii bine educați ai nomenclaturistilor, ba chiar mici dicționare insinuându-se în dreptul câte unei litere. Dar, dincolo de toate acestea și infinit mai importantă, o secretă dramă a limbajului. A vorbelor care, în urmă cu 20 de ani, populau neinvitate – viețile autorilor de acum. Erau, vrând-nevrând, supuși unor coduri lingvistice în care nu

Erată:

În articolul *Noi și scriitorii ruși* din nr. 41, p. 6, al doilea paragraf se va citi corect: „cum, la fel, se știe prea puțin despre soarta operelor eminesciene în literatura rusă deși, printre «vehiculele» acestea se numără Anna Ahmatova, I. Kojevnikov sau A. Brodski. Cultivată, într-o vreme, cu silnicie, școala în limba lui Pușkin n-a fost niciodată agreată...”

Cum era? Cam așa... Amintiri din anii comunismului românesc, Coordonator: Calin-Andrei Mihăilescu, Ed. Curtea Veche, 2006, 212 p.

aveau încredere, dar care erau singurele admise. O limbă de lemn căreia i se adaugă, insidios, sensuri de aceeași esență. Împrejurarea se dovedește, de bună seamă, tragică pentru un filolog (chiar și diletant). Prima amintire e, cel mai adesea, un cuvânt, iar epoca se reduce la câteva celule lexicale. Exercițiul hazliu al lui Liviu Papadima

devine, la o privire mai atentă, emblematic. Selecția sa de înțelesuri primite de-a gata dă măsura unui discurs aproape paralel. „*orizont* – obișnuiește să se îndeparteze pe măsură ce te apropii. Ca atare, poate fi unanim recunoscut drept ținta ideală [...] *opiu* – religia popoarelor (descoperire stupefiantă a filosofilor fără de doză) [...] *ospiciu* – club politic de orientare alternativă [...] *oțel* – greu de achiziționat, în stare brută, în ciuda abundenței sale notorii, în magazinele de resort. Constituie un produs fără utilitate alimentară imediată, ci mai degrabă de uz vestimentar. Se livrează sub formă de tone pe cap de locuitor, protejând de caniculă și intemperii [...] *om* – substantiv foarte neregulat, se declină astfel: la singular Primul Om, la plural oamenii care(-l) urmează. [...] *ovație* – La belle époque = labele, poc!” Unele străbătute de la un cap la altul de umor, altele mimând ilar spiritul și litera vremii. Pe jumătate intuită bine de Calin-Andrei Mihăilescu, pe jumătate resimțită ca o presiune naturală, raportarea la limbaj e, de fapt, constanta abil disimulată a cărții.

De la distanță impusă de numărul mare al semnatarilor, mă voi opri doar la două cazuri, ambele oarecum fosforescente. Pentru un filtru de lectură jurnalistic, respectiv pentru unul dezinteresat, strict literar. Așadar, în toiul deconspirărilor celor care au colaborat cu Securitatea, Sorin Antohi își publică integral autodenunțul cunoscut deja din presa. De ce, totuși, aici? De ce și aici? Trecem cu vederea exploatarea unei îndelungi tăceri neonorante în beneficiul propriei imagini, lăsăm la o parte nepotrivirea de fundal dintre Antohi și toți ceilalți. Acoperim, adică, un hiatus de moralitate. Dar până și așa, pe palierul îngăduitor al stilului, povestea lui e, raportată la carte (și, vai, la titlu), neinteresantă. Sorin Antohi rămâne singurul care nu trece granițele istoriei pentru a crea o poveste. Iar acesta este, răspicat spus, un neajuns.

Curiozitatea reală începe însă o dată cu al doilea caz: cine este Afra H.? Unul sau una dintre autori, surpriza cărții, care nu-și divulgă identitatea, scriind un text deopotrivă încrunțat și lipsit de inhibiții. Tentația de a face identificări succesive cu personaje din volum sau din afara lui este prea mare ca să nu fie și periculoasă. Personal, aleg halucinantă cale de mijloc: ar putea fi vorba de un narator fictiv, creat la 24 de mâini, care să corespundă, pe cât se poate, cititorului model al opului. Improbabil, recunosc, să fie așa. Cu siguranță, însă, e *cam așa...*

Cosmin CIOTLOȘ

Fototeca României literare

Foto: Ion CUCU

Mircea Grigorescu, Al. Raicu, Virgil Teodorescu – 1972

literatură

călătorie. exil

st. germain-des-prés la ora amiezii

la ora amiezii montparnassul
e o imensă cabină telefonică
în care toți snobii se calcă în picioare
pe mâini pe sex pe cap și pe gură
cum ar convorbi ei cu idealurile
din ghidurile ilustrate.
la *café de flore* unde
era fieful suprarealiștilor
turiștii își savurează băutura
cu gust de ființă și neant.
aici venea tzara și dadaistii
aici venea eliade după război
să își cumpere țigări
iar cioran l-ar fi întâlnit pe sartre
fără să-i vorbească.
în schimb i-a făcut portretul:

*un petit napoleon de la pensée
il m'a toujours ému
par la faillite gigantesque
de ses conceptions.*

adio. la pont neuf

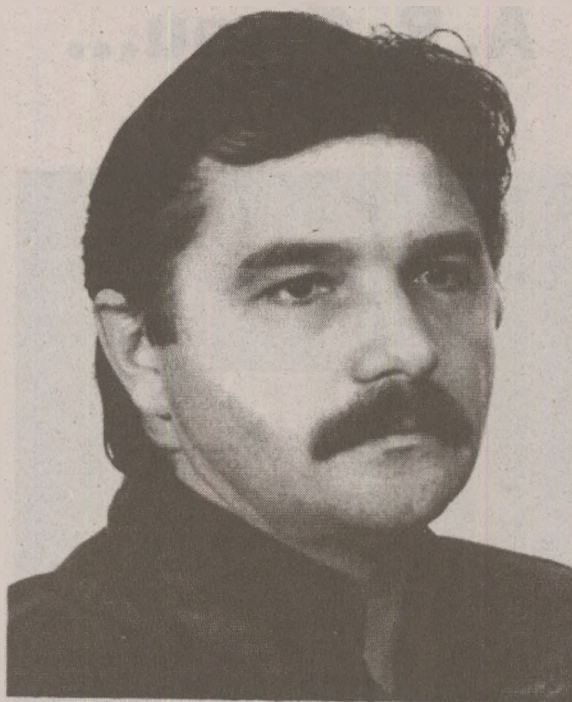
cu mâinile încrucișate
ca într-o cămașă de forță
vă privesc de pe acest pod
pe sub care trece într-o zi de marție
șarpele galben al senei
cu solzii lui murdari plini de amintiri
și versuri de mallarmé și apollinaire
cu peisajele pe jumătate înecate
ale lui dufy și monet.

cu fălcile încleștate
ca într-o criză de epilepsie
rup cu dinții din culorile psihedelice ale cheiului
caut ceva cum ar fi pământul promis
o imagine pe care s-o immortalizez
nu cu sufletul
ci cu aparatul meu de fotografiat
dar acolo curge un râu o apă tulbure
care îmi duce la vale trupul și nu se mai oprește.

colțul meu de par(ad)is

pe parvisul din fața *notre dame*
turiștii aruncă firimituri porumbeilor
(cu toate că legea interzice acest lucru
de când cu gripa aviară)
nici o deosebire între porumbeii călători
și sufletul meu care așteaptă un semn
deodată o pereche de tineri începe
să se sărute cu foc
în aplauzele celorlalți
stau înălțuiți până le cresc aripi
și încep să se înalțe
spre turnurile catedralei
ca într-o pânză de chagall
sfidează toate legile firii
până se prăbușesc în apele senei.

dumnezeu care a văzut toată scena

gheorghe mocuța

zâmbește și trage mulțumit perdeaua norilor
însoțit de alaiul tăcut al serafimilor
cei cu ochi mulți
și al heruvimilor cu câte șase aripi.

poet devorându-și fiul

mă plimb fără țintă pe *boul' de magenta*
de la *place de république* spre gara de nord
e o zi de octombrie sfâșietor de frumoasă
bântui parisul ca o hienă flămândă
și pe măsură ce înaintez mi se pare că sunt
pompa unei seringi ce împinge otrava
în venele fiului meu.
apoi la spital îl devorez încet chiar pe el
mestecându-i organele
sugându-i oasele dulci
îl mănânc – așa gândesc
când mestec alimentele fără gust
din farfuriile de plastic
refugiat în toaleta rezervei în care e izolat
de o săptămână întreagă.
îl privesc prin crăpătura ușii
și deși îl văd cum doarme
cu cartea lui frank herbert pe piept
(cartea și-a făcut cuib și clocește
în mintea lui un alt mântuitor)
știu că el e acum în vintrele mele
îl port acolo ferindu-l de voi toți
atât de mult îmi doresc să nu-l fi născut.

(sf. Parascheva 2005)

* * *

motto: «era țărână în e
și-au săpat»
(paul celan)

am trecut de multe ori pe podul mirabeau
în căutarea inspirației
versurile lui apollinaire nu mai au nici un ecou
nici măcar asupra fiului meu
care între două sedințe de chimioterapie
e vizitat de o muză stranie
îi șoptește ceva ce nu poate desluși.
pe podul mirabeau e pustiu
doar doi disperați care își închipuie că scriu
sub pod aceeași privesc un cloșard bărbos
printre cartoane și zdrențe
privește apa cu ochiul sticlos.
ca un pescar m-aplec spre unda visatoare
văd chipul nopții sau al morții oare
al muzei lui françois d'antan
sau masca de ceară a lui paul celan
sub pod o pasăre de apă țipă sfâșietor
nu-i corbul nici lăstunul orb
e umbra fiului din nor.

52

am 52 de ani
nu mai știu ce știu
nici cine sunt
încotro s-o apuc
îmi însoțesc fiul
pe drumul calvarului său
în *hopital avicenne*
de la periferia unde înflorește liliacul
și cântă mierlele negre.
înghit șarpele endoscopic
și descopăr un continent nou :
harta zdrențuită a sângelui meu.

poeme în metrou

sunt în 7 bis
la *place des fêtes*
se așează în fața mea o domnișoară
stafidită. dată cu ruj.
căruntă.

nu mă mir:
citește balzac.

* * *

o pereche de tineri hispanici
el un adonis
ea senzuală
cu sâni proeminenți.
se joacă. își folosesc buzele
în atingeri erotice.
limbile lor au devenit un sex.
observ că lui i se întărește
e-un semn că și sexul vorbește
sau șoptește ceva:

*vos enfants seront peut-être punks
troubadours ou montreurs d'ours
au moins vous dormirez tranquille ■*

literatură

Scrisoare din Paris

Cei ce se implică

Titul este prea modest și restrictiv: *Dictionnaire des intellectuels français* (Seuil, 1996); realizat sub direcția lui Jacques Juillard și Michel Winock, asistați de Pascal Balmand și Christophe Prochasson; cu numeroși colaboratori specializați, semnatari de articole (printre care colega noastră, cercetătoarea Mariana Ioan, cu textul consacrat lui Eugène Ionesco și tânărul istoric Florin Turcanu, cu cel consacrat lui Emil Cioran). În afară de „persoane”, consistente micro-monografii dedicate „locurilor” și „momentelor” în jurul cărora s-a cristalizat viața intelectuală a Franței, cu precădere în ultimul secol, să zicem de la Afacerea Dreyfuss încoace, practic până în zilele noastre.

Un dicționar este un instrument de lucru, dar aici e vorba de mai mult – de o istorie vie a ideilor, atitudinilor, dezbaterilor, implicărilor – cele aproape o mie trei sute de pagini sunt de-a dreptul pasionante. Prin cantitatea de informații – aflăm spre a lua un singur exemplu, stupefiant, că Clémenceau a scris nu mai puțin de 666 de articole în favoarea revizuirii procesului Dreyfuss – dar deopotrivă prin justetea analizelor și calitatea în sine a comentariilor.

Riscul cel mare în astfel de întreprinderi este excesul de sistematizare care face ca viața adevărată să scape printre degete iar generalitatea, generalitățile ordonatoare să ucidă „viul” situațiilor concret-palpabile, în care inițial s-au confruntat indivizi în carne și oase, pasiuni, subiectivități, tot soiul de imponderabile, de hazarduri, de lucruri imprevizibile. *Riscul* inodorului și al nesăratului. Autorii prezentului Dicționar izbutesc să-l înfrunte, au conștiința că acest risc există, pândeste.

Într-unul din cele două texte introductive, al doilea, intitulat gospodărește – în dulcele stil clasic – „Pour un bon usage” – sunt citate cuvintele mult inteligentei Marguerite Yourcenar – din „Memoriile lui Hadrian”: „Istoricii ne propun în privința trecutului niște sisteme prea complete, niște serii de cauze și de efecte prea exacte și prea clare ca să mai fie și în întregime adevărate; ei rearanjează această docilă materie moartă – iar eu știu bine că chiar și lui Plutarh mereu îi va scăpa Alexandru”.

De aici efortul de a reduce din risc – să nu scape printre degetele activ ordonatoare ale cercetătorului prea mult din ce a fost odată viu și adevărat și omenesc... Îndeobște, „dicționarele” nu-și fac griji în privința asta... Cel de față, iată că da, își face.

Dar mai întâi ce este aceea un intelectual – întrebarea din succinta introducere semnată

de Juillard și Winock. Răspunsul cade precis, cu vigoare și cu rigoare – unii l-au considerat restrictiv, lăsând prea mult pe dinafară din ce ne-am deprins să înțelegem prin noțiunea (încăpătoare de obicei) de intelectual, intelectualitate. Cei doi directori o „strâmtează” nemilos. Într-un fel ce parcă amintește recomandarea lui Dostoievski: „Sufletul omului trebuie strâmtat, e prea larg”.

Definiția intelectualului conține un proiect tăios-eliminatoriu.

Cine, în definitiv, nu e un intelectual?, eu, tu, el, ei – o diplomă decide – ei bine, nu, deloc – definiția propusă – și impusă normativ colaboratorilor, odată cu ei cititorilor, se apropie întrucâtva de aceea odinioară atribuită „inteligenței”, categorie cu statut specific.

„Să fie limpede din capul locului că un asemenea dicționar nu țintește să evalueze meritele persoanelor citate în câmpul lor de activitate pur profesional. Absența cutărui Premiu Nobel...”. Întrerup – iată că un super-intelectual în accepția comună a termenului, fie el și un laureat al supremei recunoașteri, poate pur și simplu lipsi dintr-o listă a intelectualilor... Ciudat lucru, dar deloc absurd!

„... absența lui nu înseamnă că este subestimată contribuția sa la știință sau la bunăstarea omenirii, ci dimpotrivă, că se ia act de faptul că totdeauna a refuzat să-și părăsească laboratorul spre a coborî în stradă, a semna petiții, a-și da cu părerea despre viitorul socialismului, declinul religiei sau ferocitatea cutărei dictaturi asiatice (...). Acesta a fost criteriul aplicat. Cititorul nu va găsi deci în paginile ce urmează scriitorii și oamenii de știință, artiștii și universitarii valorând mai întâi prin opera ce i-a legitimat, ci pe aceia dintre ei care, la un moment dat, s-au amestecat «în ceea ce nu-i privește», după expresia lui Sartre”.

Cei, așadar, ce se „amestecă” în ce nu pare a fi treaba lor, cei ce se implică, cei ce-și folosesc renumele și autoritatea dobândite în planul profesiei lor, scriitori, savanți, artiști, profesori, pentru a da greutate, credibilitate, forță – intervenției publice, atitudinii pe care le-o dictează conștiința... Altfel nu. Doar această parte a clanului, a elitei artistice, literare, științifice, universitare – intră în *Dicționarul intelectualilor francezi*, beneficiază, fiecare, de câte un scurt – bine informat și dens – capitol. Criteriul restrictiv, s-ar zice. Da și nu. Mai curând nu, fie și numai judecând după ridicata cifră a celor acceptați în monumentalul *Dicționar*...

Lucian RAICU
februarie 1996

Emil Brumaru
CERȘETORUL DE CAFEA

Sonet laic

Motto:

Mă închin la Al Tău Chip

Ca la un videoclip!

Doamne, părăsește-mă cu grijă.

Lasă-mi fragezi fluturii în aer

Să-i privesc, stufoși, cum se încaier

Pentr-un crin căscat de-o jună tijă.

Și mai poartă-mi sufletul în cană,

Moale-amestecat cu apa rece,

Către-amurgul mare cât o rană

De după amiază grea ce trece.

Și-ți voi fi, și-n iad și-n rai, blînd

oaspăt

Ce nici o dorință nu-ți înfrînă,

Lăudîndu-ți vecinic trupul proaspăt

Și-adormit, în norii calzi, pe-o rînă.

Căci te-aș cam strivi, trist,

într-o doară:

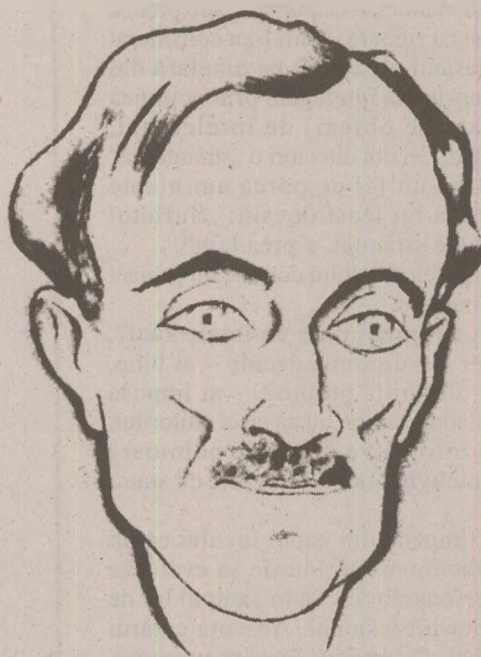
Omiduță-omidă-omijoară ...

bacovia - 125

Plumbul și sufletul

Portret de Anestin

Mă obsedează un scurt monolog al lui **George Bacovia** (1881-1957) despre solitudine, într-un interviu acordat lui I. Valerian (*Cu scriitorii prin veac*, EPL, 1967):

„Nu mă plictisesc și nu mă neliniștesc în singurătate. Din cauza temperamentului, mi-am croit fatal o astfel de viață. Și-apoi n-am fost întotdeauna prea sănătos.(...) Unii din prietenii mei îmi spun că sunt inadapabil, că fug de oameni. Este o exagerare. *Iubesc oamenii și îi privesc cu interes prin geamul casei mele*”.

Dintr-un interior protejat, poetul privește cu interes „oamenii” care trec prin dreptul ferestrei sale... Unii îi sunt, poate, cunoscuți – pentru că i-a mai văzut trecând. Exteriorul nu e neapărat plin de primejdii, Eul se simte într-un contact afectiv cu trecătorii, de vreme ce-i iubește. Dar postura statică și ocrotită îi convine, nu simte nevoia să iasă și să se amestece printre ceilalți, chiar interesul afectuos pe care ei i l-ar arăta i-ar suscita neliniștea.

Participarea la o modestă agapă de cafea, în poemul *Seară tristă* devine o agresiune sonoră de neîndurat, și căreia eul poetic nu i se poate smulge:

Barbar cânta femeia-aceea,
Târziu, în cafea goală,
Barbar cânta, dar plin de jale –
Și-n jur era așa răscălată...
Și-n zgomot monștru de țimbale
Barbar cânta femeia-aceea.

Adverbul „barbar”, mereu reluat, pune în lumină contactul dureros cu alienarea. Pe barbar nu-l poți înțelege, cuvintele sale sună sălbatic pentru urechile obișnuite cu eufonia idiomului natal. Dar de ce eul liric se simte atât de personal vizat? El se găsește în sânul unei cete care, fie și doar grație alcoolului, ar trebui să trăiască un moment de „petrecere”: „Barbar cânta femeia-aceea.../ Și noi eram o ceată tristă.” Ceva mă face să-mi imaginez „în cafea goală”, nu un „noi”, ci „o ceată tristă” – alcătuită din sosii ale lui Bacovia însuși. Reacția concomitentă și unanimă a „grupului de euri” întărește senzația de singurătate: „Și nici nu ne-am mai dus acasă,/ Și-am plâns cu frunțile pe masă” – acestea fiind atitudini și gesturi de solitaritate și ascunde ochii, pentru a nu vedea și a nu fi văzut.

În *Decembre*, refuzul întoarcerii într-un acasă unde stăpânește solitudinea: „Eu nu mă mai duc azi acasă.../ Potop e-napoi și nainte,/ Te uită cum ninge decembre...” prilejuiește o foarte pudică mărturie de fericire. Locuința iubitei devine un interior al protecției asediate, nu doar meteorologic, iluminată de motivul intelectual al lecturii (fragil dar, aici, cu totul asigurător!).

Interesant e faptul că acest nou Alecsandri adăpostit de viscol îi cere tandreii gazde să-i citească „ceva de la poluri,/ Și ningă... zăpada ne-ngroape”. Poetul se adresează ființei feminine, asigurând-o că „toate din casă mi-s sfinte”. Nu e detectabil nici un accent pasional, chiar dacă interiorul pare a îndemna, cu decență, la erotism: „Mai spune s-aducă jăratec/ Și focul s-aud cum trosnește.(...)/ Și vino și tu mai aproape.”

După trei versuri de mare pregnanță în simplitatea lor: „Și mână fotoliul spre sobă,/ La horn să ascult vijelia,/ Sau zilele mele - totuna” – un stih se strecoară dezamăgitor: „Aș vrea să le-nvâț simfonia”. Dar „dificultatea de a spune” a acestui straniu mare poet (remarcată de Matei Călinescu, în anii Șaizeci) se transformă, totuși, în: „poezie, supremă poezie”, încât nu mai luăm seama la multele nedeșăvârșiri. E ca și cum poemele determinate, ca și numeroasele fragmente admirabile din rest, s-ar constitui într-o deschidere adâncă spre Univers, miraculos reflectat și de cioburile neîmplinirii...

Așa-numita *poezie a faptului de cultură*, fără să apară în prim plan dar statornic prezentă („Orchestra începu cu-o indignare grațioasă”, „Lunecau baletistele albe...”, „Visezi, ca din carte”), se impune în „Decembre” prin îndemnul adresat iubitei să se piardă, cu el însuși, în lectura cu glas tare; zăpada care cade la ferestre îi va îngropa, parcă înțepită de paginile povestind despre „ceva de la poluri”. Tulburătoare este cererea: „Nu râde... citește nainte!”, reluată și în ultimul vers al

poemului. Se poate înțelege și altfel: de vreme ce „Ptop e-napoi și nainte”, actul de lectură a devenit singura parte posibilă pentru a reveni în real.

În introducerea sa la ediția academică, alcătuită de Mircea Coloșenco, din 2001, Eugen Simion constată precocitatea „apropo rimbaldiană” a lui George Bacovia! Poetul nostru și-a scris: „cele mai multe și, indiscutabil, cele mai bune poeme până în 1903. Cu alte vorbe, până la vârsta de 22 de ani.” Rimbaud a rupt-o cu literatura la douăzeci de ani și s-a pierdut existențial într-un înaltăparte arabo-african. Bacovia

a sfârșit septuagenar, sub comunism, trăind aidoma unui martor distrat și dureros al propriei vieți; acest mod de a fi nu e oare tot un înaltăparte, din imediata apropiere?

Poezia *Plumb* a fost scrisă în 1902, inspirată de o vizită în cavoul familial Sturdza din cimitirul bacăuan, cu doi ani în urmă. Tânărul poet participase la înmormântarea unei rude. Funebrul monument princiar este „înglobat” nu ritualului trăit de familia proprie, ci unei fantasmă personale mai puțin lesne de descifrat decât pare.

Dormea adânc sicriile de plumb,
Și flori de plumb și funerar vestmânt –
Stam singur în cavou... și era vânt...
Și scârțâiau coroanele de plumb.

Dormea întors amorul meu de plumb
Pe flori de plumb... și-am început să-l strig –
Stam singur lângă mort... și era frig...
Și-i atârneau aripile de plumb.

În versul al treilea, o sintagmă introdusă prin trei puncte, și tot astfel încheiată, rupe peisajul cu aparențe subterane (sicriile dorm adânc, sau și „în adânc”?; plumbul din care sunt făcute, ca și florile de plumb, par a trage în jos ansamblul): „și era vânt”. Nu ne aflăm, deci într-un cavou subpământean, ci într-un peisaj funerar suit la scara întregii lumi. Vântul e un fenomen de suprafață; coroanele de plumb care scârțâie par a fi elemente de peisaj vegetal metalizat.

„Dormea întors amorul meu de plumb”; ce vrea să spună *întors*? Nu e vorba de o iubită moartă, revenită în memorie, ci de o imagine emblematică a oricărei iubiri pierite. Ea seamănă cu o statuie de inger din cimitire, căreia îi atârna aripile de plumb. Predomina impresia de greutate materială, invincibil atrasă spre centrul pământului – adică în adâncul universului, căci miezul Terrei este în continuare alcătuit din materie stelară.

Gândul îmi zboară la concepția total opusă, din *Zodia Cumpenei*, poem scris de Lucian Blaga cu vreo jumătate de veac mai târziu:

Greu e numai sufletul, nu țărâna.
Căci cenușa noastră, iubito, poate
fi pe talgere cântărită cu vreo / câteva roze.

Abia am transcris strofa finală, și aserțiunea de mai sus îmi pare discutabilă: scrutându-le mai îndeaproape, cele două viziuni se completează! Nici Bacovia nu vorbește de o greutate materială, ci tot de una metafizică! Greutatea strivitoare din *Plumb* este și ea cea a sufletului – prea puțin va fi rămas din materialitatea amorului, întors...

Ilie CONSTANTIN

am primit la redacție

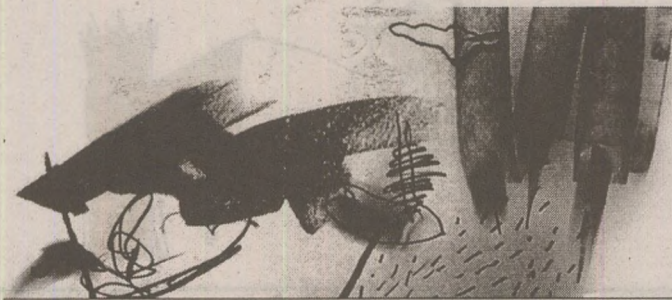
cărți

- S. Damian, *Trepte în sus, trepte în jos*, eseuri, Editura Cartea Românească, București, 2006, 398 p.
- Henri Zalis, *O istorie condensată a literaturii române, 1880-2000*, vol. 2, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2006, 358 p.
- Elena Popescu, *Floare de colț*, poezii, Editura MJM, Craiova, 2006, 72 p.
- Augustin Popescu, *Căsuța cu ogeac*, proză, prezentare de Cornel Ungureanu, Editura MJM, Craiova, 2006, 146 p.
- Toader Buculei-Șomuz, *Mărturisiri. Timpul Moldovei*, amintiri, Editura Centrului de creație Brăila, 2006, 194 p.
- Adrian Georgescu, *Carte*, proză, Sieben Publishing, 2006, 284 p.
- Toni Halter, *Jurnal ecleziastic*, traducere din română, note și prefață de Magdalena Popescu-Marin, Editura Saeculum I. O., 2006, 176 p.
- Radu R. Șerban, *Înmiresmatele prăpăstii*, poeme, ediție îngrijită și studiu introductiv de Monica Pillat, note biografice de Domnica Șerban, Editura Paralela 45, 2006, 172 p.
- Stelian Tăbăraș, *O să ne mai vedem*, nuvele, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2006, 200 p.

reviste

- *Sud-Est cultural*, nr. 3/2006, Chișinău. Redactor șef: Valentina Tazlăuanu. În sumar: proza memorialistică de Serafim Saka, „exerciții de arta prozei” de George Bălăiță, „sinteze, interpretări, comentarii” de Eugen Lungu, Grigore Chiper, Mircea V. Ciobanu, Nicolae Leahu.
- *Zarandul*, nr. 160/2006 (serie nouă) periodic de informare al Consiliului municipal Brad. Redactor șef: Bianca Leucian. În acest număr: pagini memoriale dedicate poetului Emil Giurgiuca la centenar.
- *Axioma*, nr. 9/2006. Revistă lunară de literatură, știință, religie, artă. Ploiești. Director: Marian Ruscă. Redactor șef: Ieronim Tătaru. Colaborează la acest număr: Constantin Trandafir, Mircea Coloșenco, Aurel M. Buricea, Marian Chirulescu, Laurențiu Orășanu, Ion Roșioru, Mihai Apostol, Ieronim Tătaru (despre G. Bacovia la 125 de ani de la naștere).
- *Magazin de Filatelie, Cartofilie și Numismatică*, nr. 2/12006. Constanța. Redactor șef: Simion Tavitian. În sumar: „Familia regală la Mamaia”, „Detectivii cartofili”, „Mărci poștale jubiliare”, „Cine a fost Remus Opreanu”.

critică literară

4

destul de dificil, dar nu imposibil, să găsim o configurație a prozei de astăzi, cu romanul, ca de obicei, în prim-plan în preferințele publicului și atenția criticii. Anii '90 au făcut să se vorbească despre un nou realism, cu capitole consistente extrase din episoadele postrevoluționare, ca și din istoria mică, privată a personajelor puse în pagină. În schimb, intervalul următor sparge și fărâmțează această schemă dominantă: urmărind debuturile din ultimii ani, observăm o diversificare a modelelor epice și a proiectelor narative, numeroase ficțiuni alternative, auto-centrate, ireductibile la un numitor comun. Sorin Stoica, Florina Ilis, Lucian Dan Teodorovici, Bogdan Popescu, Ioana Bradea, Florin Lăzărescu, Filip Florian: autori din aceeași generație, dar atât de diferiți ca tematică, problematică și scriitură încât se poate spune că ei împart exclusiv momentul debutului editorial. Dincolo de amprenta personalității fiecărui scriitor, această dispersie se explică și prin atomizarea societății noastre, sătulă de „indicații prețioase” și principii unificatoare, ba chiar și de regulile decenței unui comportament public. Înțelegem cu greu un individ (și atunci, în mod logic, și un prozator) în afara codului pe care el l-a asumat și în interiorul căruia evoluează. A-l aproxima și judeca apelând la o normă unică e nu numai o eroare de adecvare, dar și un lucru perfect inutil. Căci niciodată nu-i vom vedea pe fundamentalistul ortodoxist și pe sfios-obraznicul partizan al toleranței sexuale întâlnindu-se pe străzi nu pentru a se înjura și lovi cu sete, ci pentru a se înfrăți și iubi. Epoca ștergerii diferențelor a apus. Acum suntem în cea a sublinierii lor.

E cheia în care poate fi citit și romanul de debut al lui Adrian Schiop, *pe bune/ pe invers*, puțin comentat de critică și, probabil, și mai puțin rulat de un public mai larg. Luând în considerare și faptul că protagonistul e un onanist consecvent, putem spune că autorul și-o face cu mâna lui: cartea începe cu o „dedicație” ce se dorește spirituală, dar nu face decât să scârbească un lector curios. Când tânărul prozator ține să aducă „mulțumiri speciale/ orificiului genital al mamei mele,/ fără de care elaborarea mea n-ar fi fost posibilă./ mii de mulțumiri mamei/ pt acuratețea cu care și-a uns labiile/ la momentul oportun” (pp. 13-14) ori crede nimerit să amintească numele unei sfinte ca Maica Tereza într-o serie aberantă („pace pt alunița malignă a mătălinei manole./ pace pt clitorisul hipertrofiat al măicuței tereza./ pace în bordelurile sado-maso din thailandă./ pace pt body m/ f count și corditorii de trupuri”, p. 17), nu e de mirare că gestul reflex al unui cititor normal constituit este să arunce cât colo volumul, înainte ca acesta să debuteze efectiv. Agresivitatea promoțională e o atitudine pe care Adrian Schiop o ia mai mult la propriu decât la figurat, obținând exact efectul contrar celui scontat.

Dacă trecem însă de această penibilă introducere, vom avea surpriza de a descoperi un roman original și incitant, fără datele pornografiei, deși un anumit cuvânt format din patru litere e repetat cu insistență. Proiectul este detaliat, într-o notă de subsol, în al doilea capitol: la 30 de ani, autorul reia un text scris la 26, o versiune „îngrozitor de statică și cât se poate de plicticoasă la lectură”. Prima relatare e cea „pe bune”, a doua fiind ficționalizată și upgradată, cu un ton nou, „contrafăcut”, și aserțiuni „în a way simulate”. Între versiunea *pe bune* și cea *pe invers* a romanului, autorul a fost plecat în Noua Zeelandă, unde nu a rupt gura târgului, dar și-a mai consolidat cunoștințele de engleză. Eroul său are vocație homo, însă *inversiunea* pe care scriitorul o conturează e de natură scripturală, nu sexuală. Reflecțiile asupra propriului proiect narativ sunt consistente, romanul echivalând aproape, la modul postmodern, cu însăși istoria scrierii lui. Metatextul predomină, în timp ce realitatea pătrunde cu greu și pentru puțin timp în interiorul povestirii, fiind filtrată intelectual de către un narator și niște personaje cu

Daniel Cristea-Enache

CARTEA ROMÂNEASCĂ

Un roman „deflaționist”

Adrian Schiop

pe bune/pe invers

Adrian Schiop, *pe bune/ pe invers*, prefată de C. Rogozanu, Editura Polirom, Iași, 2004, 240 p.

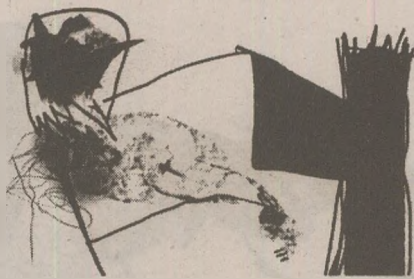
inteligentă peste medie. Realitate, discursuri alternative despre realitate, analiză minuțioasă a acestor discursuri și textualizarea, cu un coeficient de umor, a elementelor de analiză: iată traseul urmat de Adrian Schiop, la antipodul romanului realist, care impregnează textul cu iluzia verosimilității. Să vedem câteva fragmente relevante: „De fapt, două dintre poveștile lui Mircea contează mai departe, fac narațiunea mea să progreseze – povestea despre deflaționism și cea despre spațiu. Nu mă mai obosesc să le dau o interfață narativă *friendly*, mai bine le dau pe post așa nude. Povestea deflaționistă o colportase de la frai-so, care vroia să se specializeze pe chestii dure, logică și filozofie

analitică. Pe scurt, deflaționism = «atitudine demetafizicizată», și, prin extensie, atitudine critică față de poveștile care au un punct de pornire speculativ. «Tot ce se poate spune, se poate spune clar» și «despre ce nu se poate vorbi, să se tacă» erau cele două premise ale deflaționismului, motiv pt care deveneau suspecte – adică inflaționiste – toate poveștile care vorbesc despre «suflet», «intuiție», «inconștient», «creativitate», «ireductibil uman» etc. Doi: povestea despre spațiu. (...) zici scriitor profund, zici un background reflexiv, legat de problema temporalității, v. «Memoria», «Moartea», «Timpul», «Istoria» și «totul e pierdut de-acum». (...) se trăiește la viteze tot mai accelerate și de aia poveștile lungi nu mai țin. «Om» nu mai există decât pentru noi și alți câțiva asemenea, cei care vin după noi așteaptă altceva – șocuri, senzații high voltage, efecte cât mai percutante, povești cu aliniate tot mai scurte. «Inteligent» este, pentru ei, cel care are disponibilități la sau pentru cât mai multe povești, dar fără să le crediteze absolut... În fond, există kilograme de chestii de văzut/ făcut în afară și popor destul în jur cu care să te simți bine. Istoria nu o să mai intereseze pe nimeni, iar hărțile politice, din momentul ăla, o să se spargă într-o puzderie de lumi suprapuse, «lumi instabile» ca și contraculturile de acum: alternative nations...” (pp. 137-138); „eu de-abia mă pornisem, «ei au valori, cred în *Kestii*, nu sunt stricați ca noi. În definitiv», zic, «știi de ce nu se poate discuta cu ei? Pt că întâi cred în *Kestii* și apoi evaluează critic. Atinge-i la *Kestie* și fac ca trenul, ca băieții de cartier când îi înjuri de mamă. Habar n-au de povestea asta, că întâi evaluezi critic și apoi te arunci la opțiuni», sunt limpede și calm, calm like a bomb, «lor le place să citească, sunt culti, au cultură generală, știu cine a fost regele Carol. Dar, cu cât citesc mai mult, cu atât se încuie mai tare, folosesc cărțile ca să-și justifice prejudecățile, ce om era tata, ce bărbat regele Carol.»” (p. 206).

Acestea fiind teoriile personajului principal și ale unora dintre prietenii săi apropiați (în special cel mai mare dintre frații Minică, a cărui personalitate îl fascinează), conflictul romanului se plasează la nivel discursiv. Sunt câteva momente de leșinată acțiune, un rudiment de intrigă, două-trei scene cu un anume potențial epic – toate rotite în jurul trăirilor eroului, la pubertate sau în armată, în preajma câte unui tânăr de același sex. Dar acest redus conținut de viață trăită este ambalat în straturi-straturi de text și metatext, povestiri pseudo- și auto-referențiale, la a doua, a treia, a zecea mână... Amicii din gașca, aplicând o grilă *deflaționistă* discursurilor standardizate ale epocii, vin cu „faze ficționale” care se lungesc la nesfârșit, într-o adâncime autospeculară. Și cultura înaltă, tip Humanitas, și cea postmodernă, propagată de un grup concurent și *trendy* de studenți, le repugnă acestor tineri citiți și cinici, trecuți prin atâtea lecturi grele și conștienți de toate clișeele care circulă. Pe de altă parte, ei nu se regăsesc în subcultura tip BUG Mafia, cum sugerează prefațatorul cărții, neatenți tocmai la structura ei deschisă. Cântecul Mafiei, pline de revolta și de organele genitale ale băieților de cartier, sunt o experiență ce survine, spre finalul romanului, numai ca o gură de real, un fel de mâncare mai populist servit de un tânăr (pe Nicu Popa, mai pragmatic, mai *paysan*, nu-l pun la socoteală) intoxicat de atâtea reflecție, analiză, deconstrucție. Acesta e și farmecul cărții, cu niște studenți/ absolvenți deștepți care demistifică totul, neomițând să-și considere critic propriile teorii și povestiri.

Merită să citim cu atenție acest roman, dacă nu pentru altceva, măcar pentru a evalua tendințele din societatea românească (din *mainstream* și *underground*) analizate în el, laolaltă cu diferențele lor, bine punctate de Adrian Schiop. Apoi, ne putem „arunca” și la opțiuni individuale, care pot coincide sau nu cu cele ale tânărului prozator. ■

critică literară

Gheorghe Grigurcu

SEMN DE CARTE

În Infernul cu prelungire (II)

asa cum am văzut, a se metamorfoza în călăi. Deținuții se bat între ei spre a proba că și-au însușit îndemnul pedepsirii implacabile a celor ce-ar mai păstra reminiscențe „reacționare”. Se văd siliți a se lepăda de Dumnezeu, de familie, de neam, *coram populo*: „Totul trebuia spurcat în cadrul unei spovedanii făcute în public. Obligatoriu era să facem dovadă că ne-am însușit și vocabularul lor. Cele mai triviale cuvinte, expresii obscene și injurături folosite până acum numai de ei trebuie să devină propriul vocabular. Imundul a devenit treptat umbra de zi și de noapte. Învățăm cîntece noi, revoluționare. Atingerea unei trepte superioare pe calea reeducării se face și prin cîntec”. În paralel cu această degradare a feței publice a personalității lor, se petrece și o degradare intimă, o eclipsă a funcțiilor vitale, prefată a unei agonii: „Ca și auzul, privirea începe prin a fi selectivă. Tot mai des, cînd groaza pune stăpînire pe mine, ochii mi se împăienjenesc. O ceață ciudată mă împiedică să disting chipurile semenilor. Obiectele însă le percep cu o mai mare acuitate. Contrastele ies în evidență, estompînd și mai mult fețele celor din jur. În starea de semiconștiență continui să mă investighez. Aș cere niște apă, dar nu pot vorbi. Limba și buzele sînt ca niște perne de aer umflate peste măsură. Încep numărătoarea degetelor. Mă poticnesc la 5”. Dacă sinistrul atinge cote dementiale în condițiile temniței, nici „eliberarea” pentru cei rămași în viață nu constituie o salvare autentică. Se trece dintr-o închisoare mai restrînsă într-una mai mare, cea a „lagărului socialist”, formă de captivitate geopolitică. „Autodemascările” obținute sub teroare devin adesea pretextul de pornire a unor anchete, a unui nou ciclu al prigoanei, chiar în perioada ipocritului „comunism de omenie” ceaușist. Între anii 1972 și 1976, ne mărturisește dl Buracu, d-sa a fost din nou chemat la Securitate, hărțuit, pus în neașteptate dificultăți. „Urmărindu-se distrugerea mea și a familiei mele, punctul de plecare l-a constituit declarația autodemascatoare de mai sus. Iată-mă așadar victimă propriului autodenunț, făcut în timpul reeducării de la Pitești, cînd l-am folosit pentru a scăpa pentru cîteva ore/ zile de bătaie sau de alte forme de tortură. (...) Bătăile nu conțineau decît atunci cînd aduceai la cunoștință fapte demne de crezare. Asemenea tip de declarație a fost însă rodul unor plămuiți în care m-am folosit de numele unor colegi despre care aflasem deja că au luat calea luptei în munți sau au fost arestați”. „Acte de omenie”,

„subtilități” demne inclusiv de „epoca de aur” pe care destui autori ai noștri s-au grăbit a o zugrăvi în culori luminoase, precum o salutară descotorșire de practicile staliniste! Romancierii binecunoscuți ai „obsedantului deceniu”, care s-ar cuveni să se documenteze din cărți precum cea de care ne ocupăm aici, eventualitatea (extrem de puțin probabilă) că n-au știut pe ce lume trăiesc. Ca și cercetători care preferă să opri prudent la perioada „clasică” a Gulagului autohton, cea de pînă-n 1964-1965, din pricini lesne de dedus. Cum să-i tulburăm pe contemporanii noștri cu compromisi la activ? Nu e mai oportun să fim... diplomați?

În cele din urmă se pune problema iertării. Pot sau nu pot fi absolvite vinovățiile tortionarilor comuniști, poate sau nu poate fi absolvită vinovăția sistemului comunist în genere, care a făcut mult mai multe victime decît cel nazist și în unele locuri l-a depășit prin ingeniozitățile perverse ale cruzimii? În acest punct intervine indeobște o opțiune individuală, de mizericordă creștină a lui N. Steinhardt sau Rich. Wurmbrand și larghețea morală a unor Comeliu Copșa sau Ion D. Sirbu la incapacitatea de-a ierta a unui Monica Lovinescu, a unei Lena Constante, a unui F. Goma, a unui H.-R. Patapievic. Dl Mihai Buracu încadrează în clasa celor dintîi, rugîndu-se astăzi: „Iartă-mă, Doamne, că nu pot să tac. Iartă și ceea ce nu poate fi iertat” și confesîndu-se că s-a „tămădit” lăuntric doar atunci cînd „articulațiile mîinilor și sufletului mi-au îngăduit să string degetele nu în puni răzbunării, ci în înfrățirea celor trei degete ridicați în dreptul cugetului și al inimii în semnul Sfintei Cruce o atitudine nobilă, însă cum să facem ca iertarea să nu devină, așa cum spune Shakespeare, „doica unui fărădelegi”? E strict necesară cînta convingătoare a celor vinovați pentru ca fărădelegile să nu se repete. O autoculpabilizare însoțită eventual de tratament psihiatric al celor ce, manifestîndu-se ca niște „suboameni”, nu reprezintă în fond de cazuri clinice, așa cum ne atrăgea atenția Corneliu Coposu. Personal ader la memorabila formulă propusă de Hannah Arendt, care-i are în vedere în egală măsură pe călăii extremei drepte ca și pe cei ai extremei stînga ambele tipuri ieșite din parametrii umanității, ori demonizate: „Există crime pe care oamenii nu le pot pedepsi și nici ierta. Cînd imposibilul a fost făcut posibil, el a devenit răul absolut, nepedepsibil tot atît cît de neiertat”. Chestiunea e de acută actualitate în prezent, cînd „dosariada” încearcă să dea vîile acestui „rău absolut”, dar să observăm cu o stîngăcie! Lăsînd la o parte manipularea politică, escamotările la ordinea zilei, constatăm cu stupefacție că sînt căutați cu zel exclusiv informatorii Securității, adică uneltele, cei care, nu o dată, au fost, pe șantaj și teroare, ele însele victimele sistemului opresiv (ii avem în vedere pe foștii deținuți politici, dar nu numai pe ei), în timp ce brațul ce le minuia rămînea impotent. E ca și cum, cînd se produce un pescuit ilegal, ar fi pedepsit peștele iar nu pescarul! Nu vom avea nici un moment să luăm apărarea informatorilor benevolenți ai ticăloșilor asupra cărora apasă o grea culpă, dar se cuvine oare să începem cu capii răutăților? Ziarele au dezvăluit privilegiile scandaloase ale unor înalți ofițeri ai poliției politice care beneficiau de pensii pînă la peste zece ori mai mari decît salariul minim pe economie, indivizi cinici care pot ridea nas celor pe care i-au ultragiat și torturat și care nu dată trăiesc în condiții mizere. Ca să nu mai vorbim despre demnitarii și activiștii partidului comunist care depindeau structurile Securității și care nici e ar putea fi deplîși pentru o situație proastă. Toți aceștia își dau seama că, într-un fel strîmb, „răul absolut” pe care l-au comis rămîne într-adevăr „nepedepsibil”. Iar iertarea nu devine astfel, în conștiințele noastre, decît o idealizare și o realitate la fel incompatibilă ca și odinioară, un termen nespusecat? ■

În fruntea unor atari ticăloșii performante se afla celebrul Turcanu, înconjurat de cîțiva acoliți. Acel Turcanu în care Virgil Ierunca a văzut un Verhovenski care a transgresat toate rețetele răului sau un al doilea marchiz de Sade, pe care alții l-au asemuit cu doctorul Mengele. De fapt, el nu era decît încarnarea nefardată a „omului nou”, care ținea a lua locul Demiurgului, impostorul demonizat avînd ca tehnică ură, ce se voia lider suprem asupra ansamblului Creației. Se poate pune întrebarea cum ar putea fi definită figura tortionarului: este acesta un individ monstruos, o cumplită excrescență a Răului, sau e doar un instrument abrutizat, un ins obedient fără nici o reținere față de doctrină și propagandă? Tzvetan Todorov nu acceptă ideea călăului monstruos, în favoarea depersonalizării individului în cauză, întrucît Răul, ca entitate abstractă, ar fi „personajul principal al literaturii concentraționare”. Tortionarii n-ar fi fost, în optica sa, niște fiare, ci doar o categorie de funcționari mediocri, lipsiți de personalitate, robotizați. Să recunoaștem că o astfel de latură a tortionarilor este ilustrată și de amintirile d-lui Buracu: „Șeful camerei. Se uită la mine cu ochi reci, nici plini de neîndurare, dar nici de îndurare, așa cum trebuie să fie ochii oricărui călău”. Sau: „Mardeiașul de serviciu își face conștiincios datoria. Lovește fără patimă și fără milă. Lovește conform instrucțiunilor, respectînd mișcarea unui metronom, inoculată în timpul propriei torturi. Lovituri rare. Să-ți rămînă în carne cît mai mult durerea celei precedente și să fie mai mare, mai insuportabilă, durerea loviturii ce o aștepti să vie. Mecanismul funcționează perfect și spaima cumplită sporește, izvorînd tocmai din constatarea că orice defecțiune e imposibilă”. Dar lucrurile se complică atunci cînd oficierea Răului antrenează o imaginație bolnavă (situație de altminteri foarte frecventă), de natură sexuală (sado-masochistă). Abjecția comportamentală e în acest ultim caz dincolo de disciplina birocratică, automatizată, nutrită de impulsurile anormale. După ce am menționat parodiarea blasfemică a ritualului religios, să cităm limbajul curent al tortionarilor în care, indeneșabil, setea sălbatică de putere se împletește cu devierea maladivă, de coloratură sexuală: „Schingiuitorii încalcă pe unii dintre noi și se prăpădesc de ris. «F... vă căpitanul și comandanții voștri. Unul să nu mai iasă la tînetă fără tăbliță de săpun cu demascarea din dimineța asta. Dacă nu vreți să vă turnăm noi ciomege cu nemiluita, turnați-vi-i pe bandiți care încă mai hălăduiesc în libertate și uneltesc împotriva clasei muncitoare. Drepti! Sus-jos. Sus-jos. De ce nu execuți ordinul, bă banditul? Unde ai visat că ești? La mama acasă sub plapomă cu soră-ta? Mama ei de curvă. Ați cotizat destul cu banii și cu timpul lui 1 pe 40. Veți da victimă socoteală în fața poporului că la proces v-ați dat victime nevinovate, voi care v-ați regulat mamele și erați gata să trageți cu pistoalele în tineri nevinovați de vîrsta voastră...». Astfel limba de lemn a propagandei suferă, după cum socotește Françoise Thom, o „mutație teratologică”, devenind instinctuală, plină de umori joshnice, de defecții ale subumanității. Ea „se combină straniu cu un jargon obscen; murdăria conștiințelor este reprezentată în limbă de registrul scatologic și pornografic, și vedem cum apare acest hibrid monstruos, această incrușișare a limbii de lemn cu obscenitatea care devine idiomul omului nou”. Un „idiom” mai sincer, în orice caz, decît afectarea ideologizantă din mass-media...

Să revenim acum la victime. Supuse unor suferințe ce depășesc toate reperele relațiilor umane cît de cît normale, plonjînd în abisul infernal, ele ajung a-și altera reacțiile, a-și anihila esența etică. Sînt forțate,

Mihai Buracu, *Tăblițele de săpun de la Iștep-Ip*, Ed. M.J.M., 2003, 116 pag.

Iovinescu - 125

Maturitatea criticului

și faza a cincea a activității sale. Cu alte cuvinte, să vedem cum s-a maturizat criticul și care este momentul de cotitură al evoluției sale. Debutul îl reprezintă foiletoanele din „Epoca”, adunate în 1906 în cele două volume de *Pași pe nisip* (fază analizată necruțător în cap. X al primului volum de *Memorii*). Criticul își denunță deficitul de experiență, ce se manifestă în câteva mari defecte: „diletantismul iritant și scepticismul ostentativ”, alături de mimetismul faguetian al dialogurilor dintre interlocutori imaginari (adesea mitologici), întrerupte de greu suportabile digresiuni anecdotice. Stilul acelor începuturi i se pare dezastruos și de aceea volumele *Pașilor pe nisip* nu vor mai fi reeditate de către un autor ce aproape își detesta această primă fază, acuzată de „prolixitate, ton discursiv, anecdotism spiritual și cordialitate plebee”. Există însă o și mai gravă deficiență care submina această critică juvenilă: „relativismul estetic s-a amestecat în lumea concretă a micilor certitudini, anulând inoportun principiul de autoritate al criticii”. Elementul dramatic era spiritul polemic, implicat în controversele cu Nicolae Iorga. Timid de felul său, E. Lovinescu se miră de curajul acestui bovarism al polemicii, declanșat împotriva unei „autorități aproape dictatoriale”, dar consideră, pe bună dreptate, atitudinea sa antisămănătoristă absolut necesară, ca manifestare a unui spirit de independență: „critica nu suportă complezență și tranzacțiune”.

A doua fază a criticii lovinesciene (analizată în *Memorii* I, cap. XVI) corespunde epocii pariziene (1906-1910) și colaborării la „Convorbiri critice”, materializată în primele două volume de *Critice*, în prima lor versiune (1909-1910), căci ulterior vor fi rescrise în funcție de alte exigențe. „Relativismul temperamental” se extinde și se accentuează. Apare o nuanță de ironie și detașare, sub influența lui Anatole France. Deci criticul schimbă un maestru al impresionismului francez (pe Faguet, idolatrizat în prima fază) cu altul. Arta forme dialogale a criticii se perfecționează, dar nu aceasta va fi drumul agreeat la maturitate de E. Lovinescu. Să reținem principalul reproș adus acestei critici fanteziste, blând-ironice, mizând exclusiv pe calitățile ei artistice, căci aici stă sâmburele schimbării din etapa următoare: „O astfel de critică se detașează aproape cu totul de la sensul strict al criticii și se consideră ca o artă care, așa cum e realizată, mai mult sub semnul grațiosului, privită cu obiectivitate, nu mă mai satisface nici prin convenționalul ei edulcorat, nici prin lipsa ei sistematică de idei generale – lipsă, de altfel, voluntară, ieșită din convingerea fermă că ideea

generală reprezintă elementul caduc, pe când expresia, arta, dincolo de adevărul controversat, e singurul lucru ce poate rezista”. Iată deci marele defect al tinereții: confundarea criticii cu arta, având drept consecință repudierea ideilor. Viciul nu putea veni decât dintr-un impresionism împins la excesul de artă, care însemna astfel negația criticii, prin blocarea funcțiilor sale majore: de a vehicula sau de a produce idei (pe de o parte) și (pe de alta) de a susține judecăți estetice. Așa cum practicase până atunci E. Lovinescu impresionismul, fie sub influența lui Faguet, fie sub influența lui Anatole France, oricâte satisfacții artistice i-ar fi dat în sensul gratuității, adică al expresivității, risca să se complacă în sugestivitate și ambiguitate (virtuți simboliste pe care le căuta), adică într-o critică fără idee, fără direcție și fără verdict. A merge mai departe cu profit creator în domeniul criticii presupunea o reevaluare a impresionismului temperamental, foarte potrivit melancoliei și sentimentalismului sau moldav. Desigur, nu trebuia să cadă în cealaltă extrema, adică să devină un simplu purtător al unei ideologii literare sau sociale, dar nici nu se putea menține în afara ei. Echilibrul noii soluții însemna a adopta o cale de mijloc, pe care criticul o găsește printr-o nouă concepție asupra artei, concepție care se răsfrânge decisiv și asupra modului de a înțelege critica: „arta începe precis din momentul speculației personale, nu numai în domeniul expresiei, cum se crede, ci și în domeniul ideatiei, iar artistul intra în rolul funcțiunii sale abia în clipa în care caută și, devreme ce e artist, și găsește nu numai imagini noi pentru noțiuni vechi, ci și avântul necesar pentru zborul planat al speculației intelectuale”. Secretul evoluției și al transformării e deci găsit în convingerea nouă că „arta reprezintă o speculație, aplicația unei ingeniozități personale, nu numai la forma, ci și la fond”. *Critice*-le anilor 1906-1910 au această carență ce părea insurmontabilă: „ceea ce le lipsește și le degradează chiar până la neviabilitate e numai lipsa ideilor generale, element noțional pe care, în acel timp, îl credeam caduc, și, deci, dăunător, pe când, în realitate, constituie un punct de plecare indispensabil creațiunii artistice”. Din păcate și astăzi destui exegeți înțeleg lovinescianismul prin această reducere la impresionismul primelor două etape din evoluția criticului.

Maturizarea lui E. Lovinescu se petrece în cea de-a treia etapă (1914-1924), descrisă pe larg în al doilea volum de *Memorii* (în capitolele III-VI). Pregătirea o reprezintă campania de revizuire începută în anii neutralității României, 1914-1916, în revista „Flacăra” și continuată ulterior, după război. Acțiunea polemică lovinesciană cuprinde atât revizui ale junimismului (Măiorescu, Caragiale, dar și Eminescu; Creangă și Slavici nu sunt luați în seamă), cât și revizui ale literaturii de la cumpăna secolelor (Gherea, Vlahuță, Brătescu-Voinești etc.). Atitudinea negativă este dublată de una pozitivă: constituirea grupării „Sburătorul” și susținerea direcției modernismului, promovat la început sub forma „poeziei noi”. Are loc, prin efortul uriaș al lui Lovinescu, reconstrucția radicală a imaginii literaturii române, atât în tradiția cât și în prezentul ei. Ca să o remodeleze, a trebuit însă să se modeleze în primul rând pe sine. Temperamentul placid, inhibiția la nou, melancolia, sentimentul zadărniceii, conservatorismul de sorginte moldovenească sunt înlocuite de spiritul polemic, deschiderea modernistă, activismul, promovarea decisă a valorilor și liberalismul de anvergura europeană – auto-impuse pe cale rațională, ca inițiative ale „omului deliberativ”. Maturizarea înseamnă substituirea impresionismului grațios sau sentimental-ironic, refractar la idei, cu o critică speculativă, severă în aprecieri și inventivă în construcția ideatică. Ideologizarea criticii în sensul revizuirilor, al sincronismului european, al modernismului și al liberalismului devine o contrapondere absolut necesară la impresionismul senzorial, lipsit de orizont. Inevitabil, fraza devine mai arborescentă, expresia mai abstractă, moderat neologistică, mai tehnică. Intelectualizarea aduce „dogmatismul formal”. Iar toate acestea împreună înseamnă maturitatea criticului, un fenomen complex, deopotrivă psihologic, estetic, intelectual, moral și stilistic, rezumabil în învățătura ca nu poți schimba (sau măcar percepe) mersul înnoitor al literaturii fără să te schimbi tu însuși.

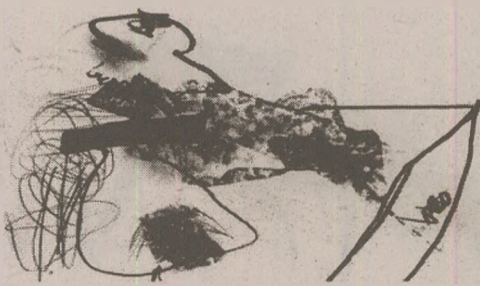
Ion SIMUȚ

se înseamnă maturitatea unui critic, prin ce simptome poate fi ea constatată și când se instalează ea în biografia unui critic? Semnele care ar putea fi luate în seamă comportă și ele unele discuții. Când un critic devine o autoritate, când judecățile lui inspiră încredere, când meritele lui din domeniul actualității literare tind să organizeze într-un canon estetic preluat de alții și movat în școală, în sinteze, în reprezentările publice valorii – atunci putem considera că un critic e matur. Am putea simplifica răspunsul echivalând maturitatea unui critic cu dobândirea autorității morale, ceea ce înseamnă capacitate de a influența opinia publică în selecția valorilor. Dacă Măiorescu a devenit o autoritate de foarte tânăr, ulterior, în secolul XX, aceasta lobăndește mai greu.

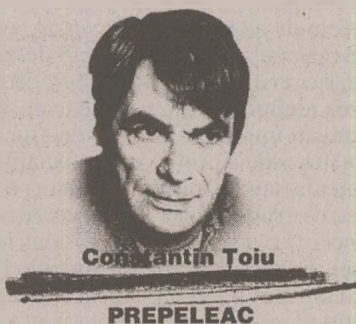
E. Lovinescu, de la a cărui naștere se împlinesc 125 ani în această toamnă (la 31 octombrie), a răspuns clar în *Memorii* (II, cap. XXXIII): o conștiință încă se consolidează într-o personalitate pe deplin formată și respectată numai după 40 de ani. Despre el însă, E. Lovinescu credea că a atins maturitatea odată cu elaborarea *Istoriei civilizației române moderne* (I-III, 1924-1925), pentru că aici se găsește cristalizată concepția sau viziunea lui culturală, articulată sociologic și estetic. Lega această maturizare și de încetarea revistei „Sburătorul”, unde se obligase să scrie articole scurte, aplicabile în viața literară apropiată. Abia desfășurarea unei largi argumentații într-o carte de doctrină îl face să dea adevărata măsură, să poată miza pe spațiul grafic de largă respirație. Un simplu articol de două pagini, o succesiune de enunțuri eliptice, se transformă în o sinteză în trei volume, beneficiind de perspectivă speculativă. Propoziția scurtă, lapidară, concentrată, modifică într-o frază de „elasticitate medie”, cu intenția de a crea un stil științific. Neologismul își pierde din forță și agresivitate. Aceasta ar fi, în autoaprecierea E. Lovinescu, faza a patra a activității lui critice. A doua fază (și ultima) ar fi aceea din *Istoria literaturii române contemporane* (I-VI, 1926-1929, dar mai ales versiunea restrânsă la un volum în 1937) și din *Memorii* (II, 1930-1937). Cum criticul făcea aceste aprecieri în primul II de *Memorii*, care apăruse în 1932 nu avea să se refere și la seria sintezelor sale despre Măiorescu: biografia apărută în două volume în 1940, apoi *T. Măiorescu și posteritatea lui critică*, publicat în 1943, chiar anul morții sale, și *T. Măiorescu și contemporanii* (I-II, 1943-1944), o privire de istorie literară asupra epocii, rămasă neterminată. E. Lovinescu își citește fazele ivităților sale din punctul de vedere al evoluției literare. Aceasta e amprenta cea mai semnificativă, simptomul decisiv în stabilirea unei diferențieri. În a doua fază de expresie, „cea actuală” (adică din 1932), spirăția se lărgeste progresiv, de la propoziție la frază simplă încă, și apoi se orchestrează în fraza cromatică, culară în inele solide și întinse pe suprafețe respectabile), simțul de compoziție se menține și se dilată până a doua fază, ea susține, într-o ordonanță incontestabilă, construcții proporții neprevăzute – semn irecuzabil de plenitudine literară. Cum E. Lovinescu a crezut întotdeauna că arta criticului și a întreținut în permanență opinia că de critic trebuie să fie și un artist, pentru el principialul simptom al maturității este stilul capabil să construiască o frază arborescentă și să susțină o „construcție de proporții neprevăzute”. De criteriul autorității nu e vorba, pentru că acesta este constatabil din afară. E. Lovinescu își poate recia stilul și pe acesta îl instituie drept criteriu al maturității. În alte locuri va mai invoca și criteriul onestității literare, care presupune însă o motivație mai profundă decât aceea evident morală și oarecum frivolă: să scrie sincer în opinia critică exprimată, să spună adevărul judecățile sale. Dar care e adevărul despre o carte și despre un autor? Aici ne pierdem în hățișurile subiectivității. Nu există, în mod onest, decât adevărul presensibil personal, adică al aprecierii subiective a valorii. Din această pricină, una banală (desigur), E. Lovinescu considerat multă vreme, în tinerețe, că orice critică este inevitabil impresionistă.

Dar să ne reamintim ce s-a întâmplat în biografia literară a lui E. Lovinescu până să ajungă la aceea care el numea în *Memorii* (II, cap. XXXIII) faza a patra

actualitatea

Caftane și cafteli

(tot reluări)

Optiunea Parpanghel... E personajul cel mai intrigant al Poemei eroi-comice. Nu s-a mai auzit nimic de el, între timp. Ce face Parpanghel?...

Ciudată absența lui în mijlocul unui conflict angajând pe viață și pe moarte țigănimia în plină răzmeriță...

Avem două mărturii care ne ajută să pricepem opțiunea politică a acestui june simpatic, aventuros, ginerele lui Goleman, fidelul ibovnic al Romici...

Mai întâi, depoziția lui Mitru Perea, înțeleptul. S-o auzim...

Mai întâi, – zice el: *Toți fiind acum amestecați în bătaie, numai Parpanghel cu ai săi nu s-a amestecase...* (Nu prea cine știe ce informațiune...)

În schimb, *Erudiția* vine cu amănunte interesante. El declară: *Curios mi-a părut mie că Parpanghel, după ce s-a sfădit cu Tandaler, n-a grăit nimic la nici un sfat al țiganilor. Deci am căutat anume însemnările cu Talălău și am aflat pricina: zice adică acel prea învățat că el... (Parpanghel) numai pe ascuns cu cei mai bătrâni se sfătuia și cum că să știe de bună seamă că din sfatul lui a fost și soborul învățaților orânduie, care să sfătuiască nu cumva să ajungă Tandaler la domnie...*

A, va să zică ne-am prins: Deși antimonarhic, Parpanghel lucra mână în mână cu intelectualii bătuiți măr de bruta de Cucavel, după cum s-a relatat mai înainte. Un fel de... Alianță civică. Pentru că al său caracter, al lui Parpanghel adică, se armonizează cu opțiunea politică pașnică, inteligentă... Un spectator tăcut al vieții politice cu alte cuvinte:

Toți acu de arme s-apucase

Numai Parpanghel, de lina pace

Iubitor, ce nu se amestecase,

Și nici un sfat dă, privește numa și tace...

Un arbitru, așadar, al scenei politice, un adept al *mișcării intelectualiste*, anterior maltratată, în halul în care s-a văzut, de lăeți și goleți...

Partida lui Parpanghel este contra violenței și răzbunărilor oarbe, contra exceselor de tot felul, decurgând din prostie și din ignoranță.

Ei nu vor puterea. (Pentru că o au!...) Iar dacă țigănimia le-ar da-o cu de-a sila, mai întâi ar mirosi-o cu grijă și mult, mult și ar pipăi-o cu toată prudența, ca să se convingă că face, că merită s-o ție în mână, nu înainte de a curăța (Puterea!) de jegul, de lacrimile, de scuipăturile, vomisurile, precum și celelalte obiecte maculări...

Să nu se creadă însă că Parpanghel este un bleg și un naiv, ca toți idealistii...

Că vine Corcodel, adică, la el cu *a sa noduroasă măciucă* și că-l silește să treacă de partea prostimii, a lăeților și goleților...

Nu, să nu vă înșelați... Atacat, Parpanghel va reacționa cu toată forța, fiind în legitimă apărare, și îi va zdrobi lui Corcodel țeasta cu buzduganul de aramă...

Riposta va fi tot atât de năpraznică, pe cât fusese mai înainte... până atunci... reținerea distinsei alianțe...

Sfiosul Parpanghel?...

Asta zicând, sare cu iuțime

Și întorcând sabia vitejește

Unde-i cea mai deasă golătime,

Acolo, dă, taie și lovește:

Nasuri, mâini, urechi, capete o sută

Picară sburate într-o minută...

Forțele primitive sunt înfrânte... Opțiunea Parpanghel a triumfat (deocamdată)... ■

Percepțiile, evaluările, atitudinile vorbitorilor față de faptele de limbă joacă un rol destul de important în impunerea sau în abandonarea normelor lingvistice. Unele forme non-standard trezesc indignare sau ilaritate, altele sînt tolerate, altele – multe – trec neobservate. Adesea, eforturile canalizate au totuși succes și e instructiv să constatăm că anumite forme, considerate într-o vreme greșeli aproape generalizate, au dispărut sau cel puțin și-au redus considerabil frecvența. Nu există însă reguli și rețete: alte forme, la fel de aspru condamnate, au supraviețuit și chiar s-au impus ca variante acceptabile sau recomandate.

Formele hibride de tipul *vroiam*, *vroiai*, *vroia*; *vroisem* etc. au fost explicate prin suprapunerea dintre paradigmele verbelor *a vrea* și *a voi* și sînt destul de vechi; în momentul de față, ele apar mai ales la timpuri ale trecutului (în primul rînd la imperfect, mai rar la mai mult ca perfect). Norma care exclude seria *vroiam* nu a fost totuși de la început explicită: în unele lucrări din prima jumătate a secolului al XX-lea (H. Tiktin, *Gramatica română*, I-A. Candrea, *Cours complet de grammaire roumaine*), forma este înregistrată ca o simplă variantă, fără nici o luare de poziție normativă: „pe lângă *a vrea* se utilizează foarte mult și *a voi* (*vroi*), prez. *voiesc* (*vroiesc*)” (Tiktin, ed. a III-a, 1945, p. 122). Interferența paradigmatelor e produsă de identitatea semantică și de apropierea fonetică a celor două verbe. De fapt, situația e ceva mai complicată, întrucît etimologia lui *a voi* este controversată (a fost explicat ca împrumut din slavă, ca derivat regresiv din substantivul *voie* sau chiar ca refăcut din forme ale lui *a vrea* – „eu voi”). Pentru unii lingviști, evoluțiile în timp ale lui *a voi* și *a vrea* sînt indisociabil legate (ca în atestările vechi sau în formele de auxiliar); de aceea, de exemplu, *Dicționarul limbii române* (DLR), tomul XIII, 2005, nu tratează separat un verb *a voi*, ci îi include atestările sub forma-titlu *a vrea* (cu un record de 36 de pagini de citate și descriere a sensurilor). Utilizarea mai frecventă la imperfect a fost explicată în mod foarte convingător prin necesitatea de a se evita omonimia supărătoare cu prezentul din paradigma verbului *a vrea* („el *vrea*” = „el *voia*” și el „*voiește*”).

În diferite lucrări normative și în manualele școlare din deceniile trecute s-a insistat destul de mult asupra caracterului nerecomandabil al formelor de tipul *vroiam*, sugerîndu-se înlocuirea lor cu paradigma lui *voiam*. Opțiunea are totuși un dezavantaj stilistic: *a voi* este percept, în comparație cu *a vrea*, ca ușor învechit, artificial, solemn. Valeria Guțu Romalo, în *Corectitudine și greșală*, ed. a II-a, 2000 constată „larga răspîndire a formelor hibride”; și afirmă, pe baza unor citate din Noica, Șt. Bănulescu, M. Zăciu, că „raportul de frecvență pare a fi favorabil formelor respinse de lucrările normative”, că „uzul actual pare a prefera, chiar la nivelul unor experimentați stilisti (...) formele rezultate din suprapunerea paradigmatelor” (p. 103). O căutare pur orientativă pe Google (fără o verificare mai atentă a datelor) pare să confirme impresia că formele de imperfect de tip *vroiam* sînt cele mai numeroase în uz; ele sînt urmate la distanță destul de mică de tipul *voiam* – și, cu mult mai puține atestări (dintre care o bună parte literare: din Camil Petrescu, Argezi, Ion Barbu) de *vream* (*vroiam* – 556.000 de atestări; *voiam* – 308.000; *vream* – 19.500). Raportul numeric nu se păstrează în cazul formelor de mai mult ca perfect (*vroise*)

sau de gerunziu (*vroind*), ale căror atestări sînt inferioare numeric formelor corecte.

De altfel, pe unele forumuri din Internet se poartă discuții îndrjite despre aceste forme: se înfruntă susținătorii normei (care citează dicționare și îndreptare și cunosc destule despre originea fenomenului) și cei ai uzului – cu opinii extreme („poporul folosește *vroiam*. Tot poporul!”); „n-o fi existînd prin smîrcurile sudiste de unde v-ați conectat la internet, aici în lumea civilizată vei auzi *vroiam*, în nici un caz *vream*. De fapt io în 27 de ani n-am auzit pe nimeni zicînd *io vream*”, softpedia, mai 2006).

„Vroiam...”

Noul DOOM (2005) nu face în acest caz concesii uzului, formele de tip *vroiam* nefiind considerate variante literare. Se precizează, chiar în introducerea dicționarului, că „sunt considerate la fel de corecte formele verbelor *a voi* și *a vrea*, nu însă și cele rezultate prin contaminarea lor (imperfect *vroiam* etc.)” (p. XCVIII).

Totuși, *vroiam* nu pare a fi considerat de vorbitori o greșală descalificantă, ci mai curînd una tolerabilă; probabil că de multe ori nici măcar nu e percept. În vreme ce unele abateri sînt imediat semnalate și ironizate, *vroia* apare constant în paginile ziarelor. Frecvența sa poate fi cu ușurință ilustrată prin citate recente din mai multe cotidiane: „microbuzul pe care *vroia* să-l depășească s-a răsturnat” (*Evenimentul zilei* = EZ 10.07.2006); „le-a spus anchetatorilor că *vroia* să ajungă într-o zonă aglomerată pentru a arunca mașina în aer” (EZ 27.06.2006); „Ceaulescu *vroia* cu disperare să aibă o «bombă atomică cât de mică»” (*Ziua* = Z, 18.10.2006); „bani din afacerile sale, pe care *vroia* să le înstrăineze de urgență” (Z, 16.10.2006); „și cu asta mă apropiu de ceea ce *vroiam* să spun” (*Cotidianul* = C, 28.03.2006). O situație specială are apariția formei într-o replică citată, într-un interviu sau într-un reportaj; prezență scuizabilă, motivată de nevoia autenticității, de păstrarea caracterului familiar-popular al exprimării: „Dacă *vroiam*, puteam să vorbesc cu o sută de antrenori” (*Gîndul*, 13.10.2006); „Victor vroia să joace pentru că vineri nu a făcut un meci prea bun” (*Libertatea*, 13.02.2006); „Păi, dacă eram la percheziție penală... Ce *vroiai* să fac?” (C, 10.08.2006).

În acest caz, lupta dintre normă și deviere pare echilibrată: nici norma nu cedează, dar nici devierea nu se lasă eliminată. ■

cronica ideilor

Măsurată în ani calendaristici, îndeletnicirea lui Ion Ianoși cu filosofia lui Constantin Noica a numărat câteva decenii, de n-ar fi să luăm în seamă decât intervalul scurs între primele texte publicate de profesor, cele de la începutul anilor '80, și prima ediție a cărții de față, *Constantin Noica. Între construcție și expresie*, apărută în 1998, la Editura Științifică. Dacă acestui răstimp de studiu îi adăugăm amănuntul biografic că Ion Ianoși a corespondat cu filozoful în ultimii ani de viață ai acestuia – iar 20 din scrisorile primite de la Noica sînt inserate chiar în paginile volumului –, ne dăm lesne seama că, departe de a fi rodul unei prelucrări exclusiv livresti a unor note de lectură, cartea aceasta este rezultatul unei experiențe de viață. Tocmai de aceea, din multele volume apărute după 1989 pe marginea filozofiei noiciene, cea semnată de Ion Ianoși inspiră încredere și poate fi considerată un reper în exegeza actuală.

Poate suna a precizare pedantă și oarecum oțioasă, dar Ion Ianoși este unul din puținii intelectuali români care l-au citit pe Noica de la un cap la altul, și unul dintre foarte rari comentatori care s-au străduit să-i depisteze intuițiile fundamentale din care i s-a născut filozofia. Iar ediția actuală, cuprinzînd îmbunătățiri, stilizări și completări punctuale, deși nu se deosebește în mod esențial de cea apărută acum opt ani, reprezintă forma finală la care a ajuns profesorul în încercarea de a descrie opera lui Noica.

Dincolo de conținutul exegetic al volumului, sînt cel puțin trei lucruri care, la o lectură atentă, pot atrage atenția. Mai întîi, intenția autorului, una declarată făfîș, de a se mărgini la o descriere frustă a operei ca atare, titlu cu titlu și perioadă cu perioadă, fără ambiția auctorială a unei interpretări proprii privind gîndirea lui Noica. Cum însuși Ion Ianoși mărturisește, „mă preocupă cu prilejul de față textele în litera și spiritul lor, nicidecum ca pretext de etalare a propriilor opțiuni.” (p. 38). Așadar un *vademecum* lapidar și eficient, la a cărui deschidere orice cititor să poată parcurge, pe sărite sau pas cu pas, șirul cărților lui Noica. Numai că scopul spre care țintește Ion Ianoși e unul sisific în modestia lui, și asta pentru că cel mai greu lucru e să povestești opera unui filozof lăsînd deoparte gîndul nemărturisit de a te folosi de el pentru a te pune pe tine în lumină. Dacă reușești, capeți un rezumat epic al unei creații pe care amatorul de filozofie, dornic de rezultate rapide și sigure, îl va prefera în locul operei propriu-zise. În această privință, cartea lui Ion Ianoși face pandant cu *Dicționarul termenilor filozofici ai lui Constantin Noica* semnat de Florica și Marin Diaconu. Ambele sînt lucrări din cuprinsul cărora orgoliul interpretării proprii lipsește cu desăvîrșire, totul fiind dominat de o supunere strictă la obiectul de studiu și de grija stăruitoare de a înfățișa, singur și neamestecat, gîndul lui Noica și numai al lui, iar nu asociațiile de idei pe care același gînd îl poate stîrni în mintea interpreților contemporani.

Al doilea lucru ce-ți reține atenția este motivația cu care Ion Ianoși, intelectual cu preferințe mărturisite de stînga, a pornit la scrierea acestei cărți: „Cum de am avut, ca om «de stînga», disponibilități și pentru artiști sau gînditori mai degrabă încadrabili în categoria celor «de dreapta»?!” (p. 220) Așadar, cum de a avut Ion Ianoși deschiderea și resursele de a scrie despre un filozof a cărui gîndire s-a mișcat mereu în hotarele paradigmei naționaliste? Răspunsul ni-l oferă tot autorul: „M-au încîntat autorii care spun în mai multe feluri cam aceleași lucruri. Nu m-aș sfîi să-i numesc monocorzi, monomaniaci, pentru unii chiar monotoni” (p. 219)

Și Ion Ianoși are dreptate: Noica este un filozof monocord ale cărui obsesii tematice i-au hrănit statornic toate cărțile și articolele, precum un rîu care, curgînd de-andoaselea, își ramifică matca inițială în cît mai mulți afluenți. Simpatia aceasta pentru filozofii de tip recurent și remanent, a căror gîndire nu înseamnă decât repetarea stăruitoare a acelorași intuiții de bază, simpatia aceasta face ca, în cazul cărții de față, să nu avem de-a face cu o interpretare contra-natură, adică cu o slujire făcută de un comentator a cărui antipatie apriorică pentru paradigma lui Noica l-ar fi putut preschimba într-un discret

Vezi în numărul trecut prima parte a comentariului la cartea lui Ion Ianoși, *Constantin Noica*.

Sorin Lavric

Dorința lui Noica

Ion Ianoși, Constantin Noica, Editura Academiei Române, București, 2006, 298 pag.

și tenace denigrator al operei sale. Și cum astăzi corul celor care, din obediența ideologică față de mentalitatea dominantă, îl măsluiesc pe Noica pînă la reducerea caricaturală la portretul-robot al unui „fascist” incurabil, cum așadar corul acestora sporește tot mai mult, tocmai de aceea exemplul lui Ion Ianoși este unul ieșit din comun. Nici o urmă de încrîncenare sau de reproș travestit în observații exegetice nu răzbate din rîndurile cărții sale. Și astfel, fidel intenției sale inițiale, Ion Ianoși face exegeză prin comentariu de cărți și nu ideologie prin proces de intenție sau prin rostire de verdict oportuniste.

Al treilea lucru surprinzător este grija lui Ion Ianoși de a respecta dorința testamentară a lui Noica, așa cum a apărut ea pentru prima oară în revista *Viața românească* în martie 1988: „Dacă se va interesa cineva de activitatea mea cărturărească, îl rog să nu țină seama de biografia mea, ce n-are conținut, în bună parte din voință proprie.” Ion Ianoși mărturisește că, în linii mari, a ținut seama de această dorință, opera filozofului fiind înfățișată dinlăuntrul ei și nu din perspectiva vieții pe care o trăia atunci cînd își scria cărțile. Dacă totuși autorul va săvîrși cîteva derogări de la această regulă, ele vor porni numai din nevoia de a marca acele întorsături grave din viața lui Noica ce nu puteau să fie ocolite în încercarea de a-i surprinde întreaga personalitate.

Din această cauză, în comparație cu grosul comentariilor exegetice din carte, pasajele privind viața lui Noica sînt puține și presărate din loc în loc. Și totuși, atîtea cîte sînt, lectura lor te face imediat să-ți pară rău că Ianoși nu a stăruit mai mult în indicarea detaliilor biografice pe care le avea la îndemînă în privința lui Noica, și asta pentru că informația pe care o pune în

pagină este prețioasă și uneori unică, ca de pildă atunci cînd vorbește de lagărele de prizonieri în care Noica îndeplinea rolul de translator – lagărul de prizonieri americani de la Timiș (iunie–august 1944) și lagărul de prizonieri germani de la Craiova (septembrie–decembrie 1944) – sau atunci cînd precizează că, prima soție a lui Noica, Wendy Muston, deși se despărțise legal de filozof în 1947, nu putuse să părăsească țara decît în 1955.

Dar nu atît puținătatea biografiei atrage aici atenția, căci lucrarea lui Ianoși e o descriere a operei și nu a vieții lui Noica, cît mai curînd o problemă de fond, o încercare prin care orice exeget noician trece mai devreme sau mai tîrziu: cum să înțelegi opera lui Noica făcînd abstracție de viața pe care a avut-o? Și oare o filozofie poate fi înțeleasă în ea însăși precum un univers de sine stătător ce nu mai păstrează nici o legătura cu viața celui care a gîndit-o? Iată una din piedicile peste care fiecare comentator trebuie să treacă într-un fel sau altul: fie privește viața ca pe e o încălceală absurdă de fapte al căror hazard nu poate arunca nici o lumină lămuritoare asupra cărților, fie consideră opera ca fiind expresia epocii în care Noica și-a petrecut viața, caz în care viața, prelungindu-se în filozofie, este nu numai sursa filozofiei, dar pe deasupra este chiar cheia înțelegerii ei. Cum înțelegem așadar un filozof? În aerul atemporal al analizei de laborator sau în cîmpul viu al timpului în care a trait?

Din păcate, dacă vom respecta dorința lui Noica și vom alege prima variantă, judecînd opera numai dinlăuntrul ei, ca pe o bijuterie căzută din cer pe masa de disecție a cercetătorului analitic, atunci vom intra în turnul de fildes al ontologiei sale și ne vom zăvorî în el o dată pentru totdeauna, ajungînd să vorbim despre o filozofie a cărei legătura cu realitate este fie una cu neputință de găsit, fie una atît de firavă încît pune sub semnul întrebării întreaga ontologie. Dacă, în schimb, vom încălca dorința lui Noica, judecîndu-i cărțile din perspectiva biografiei sale, atunci etanșeitatea turnului de fildes va putea fi străpunsă: opera nu va mai fi ruptă de viață, ci va fi chiar viața lui Noica, dar o viață exprimată în alt fel. Și atunci avem de ales: dacă îl ascultăm pe Noica, nu-l putem înțelege decît teoretic la nivelul fad al unor abstracțiuni sterile. Dacă însă nu-l ascultăm, atunci îl putem înțelege mult mai în adînc, pînă la nivelul unor intuiții umane.

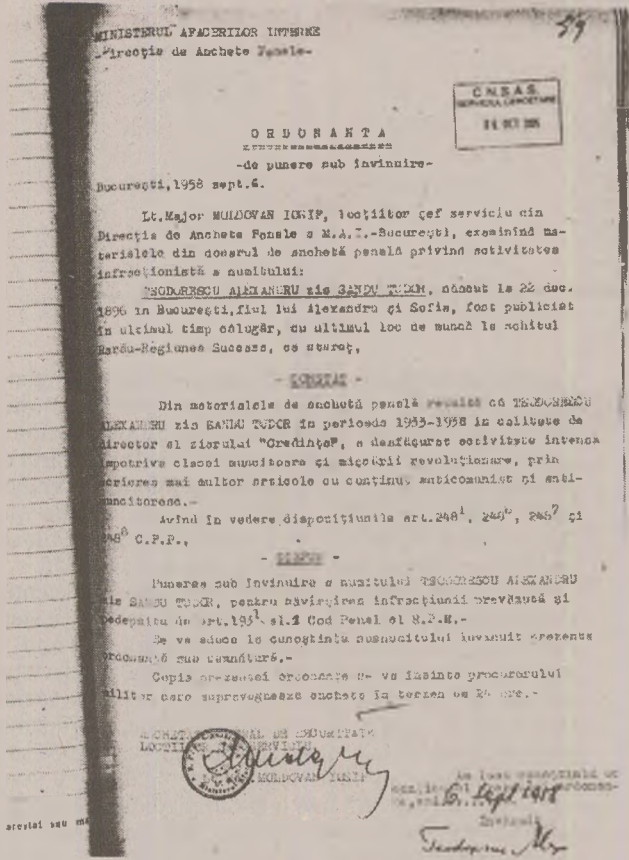
Iată cazul paradoxal la care poate duce respectul exegetic pentru dorința testamentară a unui filozof: îl ascuți și riști a nu-l înțelege; nu-l ascuți și îl înțelegi împotriva dorinței lui. Pesemne că Noica, pus în fața acestei situații, ar fi spus ceva de genul: după felul în care încălci dorința unui om se poate recunoaște cît de mult l-ai prețuit. ■

Sanc

gruparea „

Scriitorul Sandu Tudor, în actul de stare civilă Alexandru Teodorescu, uns ca monah Agathon și apoi ca ieroschimonah Daniil, întemeia, înainte de 1940 revista „Floarea de foc” și cotidianul „Credința”. Aici, cu o mare forță polemică, se exprima împotriva oricărei forme de extremism în articole ca „Între sobor și soviet” sau „Lecția proceselor de la Moscova”.

Vocația lui reală a fost, însă, cea religioasă. După război se retrage la Mănăstirea Antim, unde devine unul din principalii inițiatori ai asociației „Rugul aprins” care era „un simbol religios și el reprezintă credința vie”. Astfel avea loc întâlnirea unică între intelectualitatea română și Biserica Ortodoxă.

Activitatea asociației care consta în îndrumarea, cu ajutorul unor monahi ca Benedict Ghiuș și Sofian Boghiu, alături de Sandu Tudor, a unui număr de studenți care ar fi urmat apoi calea monahiei pentru a le fi, la rândul-le, dascăli altora, urmarea ridicarea morală și intelectuală a vieții bisericești prin îndrumarea oamenilor în duhul adevărului.

În 1948 activitatea asociației încetează, interzisă, dar și prin plecarea lui Sandu Tudor care devine monahul Agathon la Mănăstirea Govora și apoi la Crasna. Arestat prima oară în 1950 și eliberat în 1952, devine ieroschimonahul Daniil, starețul de la Rarău, cel care s-a ridicat împotriva materialismului dialectic ateist în numele supremației spiritului – prin Iisus Hristos care este calea înspre salvarea omenirii. Cei din lotul „Rugului aprins” au fost pedepsiți crunt pentru credința lor pe care nu au încetat s-o afirme. Securitatea a fabricat pentru ei învinuirea de „acțiune legionară” pentru argumentarea condamnării lor politice.

Socotit instigator și cap al asociației „Rugul Aprins al Maicii Domnului”, Sandu Tudor avea să fie arestat în 1958 împreună cu tot grupul căruia Securitatea i-a mai „adăugat” câțiva studenți în lotul „Teodorescu Alexandru și alții”. Dosarul P (penal – n.n.)/202 A.C.N.S.A.S. (provenit de la Arhivele Ministerului de Justiție secția Instanțe Militare cuprinde anchetele, recursul și actele de penitenciar și are 10 volume. Îi găsim aici, printre alții pe preoții Sofian Boghiu, Benedict Ghiuș și Dumitru Stăniloae, pe Alexandru Mironescu și pe Vasile Voiculescu.

Sentința nr. 125 din 8 noiembrie 1958, conform Dosarului P/202, vol. 4, A.C.N.S.A.S. fila nr. 216 învinuiește lotul de „crimă de uelțire contra ordinii sociale și crimă de activitate intensă contra clasei muncitoare și mișcării revoluționare”; „Rugul aprins” în frunte cu Alexandru Teodorescu este socotit „o organizație subversivă unde s-au ținut mai multe ședințe cu caracter conspirativ, au atras o serie de elemente reacționare din rândurile studenților și i-au

instigat la acțiuni contrarevoluționare împotriva orânduirii de stat democratice din R.P.R.”. Procurorul militar stabilește că „faptele tuturor inculpaților întrunesc în drept elementele constitutive ale infracțiunii de crimă de uelțire contra ordinii sociale întrucât organizația are caracter fascist și a avut ca scop schimbarea ordinii sociale existente în stat”.

Considerat liderul grupului, Sandu Tudor (Alexandru Teodorescu) este condamnat la „25 de ani temniță grea și 10 ani degradare civică” pentru infracțiunea de „crimă de uelțire contra ordinii sociale” și la „15 ani detențiune riguroasă pentru crima de activitate intensă contra clasei muncitoare.” Dintre cele două condamnări avea s-o execute pe cea mai grea (Dosar P/202 vol. 10 A.C.N.S.A.S. F. 310). A fost încarcerat la Jilava și a murit în 1960 la Aiud.

Găsim în dosar anchetarea lui din 14 iunie, 1, 3 și 19 iulie 1958; neagă primirea unor studenți la Schitul Rarău ca să nu-i deconspire, refuză denumirea de „subversivă” a asociației „Rugul aprins”, ca și darea în vileag a unor persoane împreună cu care era acuzat de complot împotriva statului. Anchetatorii trec la confruntarea cu unii membri ai grupului, dar nu vor mai scoate nimic în plus de la el care doar recunoaște declarațiile celorlalți. Dovezile fiind neconcludente, anchetatorii răscolesc bibliotecile descoperindu-i articolele anticomuniste pe baza cărora este învinuit, conform sentinței din dosar, de „activitate intensă contra clasei muncitoare”. În cele din urmă, singura soluție a organelor de Securitate, pentru a-i putea aplica o pedeapsă penală este aceea de a-i introduce în celulă un informator. Acesta raportează o lună întreagă spusele lui Sandu Tudor. Citim printre rândurile documentului că informatorul începe să-l admire, poate chiar se convertește în sufletul său, primind lumina preotului care nu acceptă trădarea și-și ia puteri din credința în Dumnezeu de care nu se leapadă nici cu prețul morții.

Ieroschimonahul Daniil moare în noaptea de 17 noiembrie 1960 în spitalul penitenciarului Aiud. Fusese internat, conform foii medicale aflate în Dosarul P/20948, vol. II – Arhivele Ministerului de Justiție, cu „hemoragie cerebrală (inundație ventriculară), boală hipertonică visceralizată”, adus cu 11 ore înainte de deces în comă profundă, cu convulsii, respirație agitată, tensiune arterială violent mărită, tahicardie. Documentele nu lămuresc cauza unei hemoragii atât de violente. Se bănuiește numai: suma atrocităților cu care i se închisese gura.

Continuăm cu citirea documentelor ce-l privesc pe Sandu Tudor din Dosarul P/202, volumele 4 și 9 / A.C.N.S.A.S.

În volumul 4 fila 216 și următoarele există Sentința nr. 125 din 8 noiembrie 1958 ce-i incrimina pe toți membrii lotului „Rugul aprins”. La fila 217 aflăm cu privire la Sandu Tudor: „De asemeni prin articolele scrise în ziarul „Credința” în perioada 1933-1938 inculpatul Teodorescu Alexandru a dus o intensă propagandă anticomunistă calomniind și defăimind Uniunea Sovietică și elogiind orânduirea capitalistă.

Astfel din cuprinsul articolelor „Bestialitatea modernă”, „Religia ateismului rus”, „Între sobor și soviet” și altele rezultă ura neîmpăcată a inculpatului Teodorescu Alexandru împotriva clasei muncitoare și mișcării muncitorești dovedindu-se a fi un apărător credincios al orânduirii burghezo-moșierești și un propagator înfocat al ideologiei fasciste.

Pentru a-și ascunde această activitate criminală, după 23 August 1944 inculpatul Teodorescu Alexandru s-a călugărit stabilindu-se la Mănăstirea Antim din București, unde și-a continuat activitatea s-a (sic!) dușmănoasă stabilind legături cu o serie de elemente legionare așa cum sunt: Braga Roman, Ghiuș Vasile Benedict, Anania Valerian precum și cu inculpatul Mironescu Alexandru și împreună au trecut la înființarea unei grupări intitulate „Rugul aprins” în cadrul căruia (sic!) să-și continue în mod organizat activitatea lor antidemocratică.

Astfel inculpatul Teodorescu Alexandru în calitate

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
- Direcția de Anchete Penale

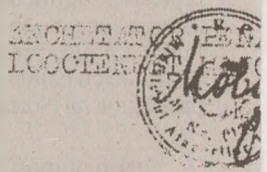
MANDAT D

București, 14 iunie
În numele legii și
Lt. Maj. MOLDOVAN IOSIF
din Direcția de Anchete Penale
Având în vedere actele
trive nunitului TEODORESCU
date de 22 decembrie 1896
Sofia, fost publicist, în v
de muncă la Schitul Rarău, r
potrivit art.196 C.P.P., pe
ordinii sociale ;

Având în vedere că s
de art.209 pct.1.C.P. al R.
Considerând că din a
ente de culpabilitate împot
SANDU TUDOR;

Văzând că învinuitul
de art.209 pct.9.C.P.P., în
penală și se pedepsește cu
Văzând și dispozițiu

Pentru
Ordon tuturor organelor
legii să aresteze și să con
nunitul TEODORESCU ALEXANDRU
Punem în vedere Seful
și să-l rețină pe timp de 6
1958, până la data de 13 aug

udor

Jul Aprins"

16 iunie 1958.-
Conf. art. 252 al. 2. C.P.P.
confirmă mandatul de arestare
având pe TEODORESCU ALEXANDRU.
Procuror Militar
Căp. de Justiție
C.N.S.A.S.
SERVICIUL CERCETARE
06. OCT. 2005

ator penal de securitate
I. al R.P.R.,
dură pensă încheiate împo-
zis SANDU TUDOR, născut la
i, fiul lui Alexandru și
p călugăr, cu ultimul loc
, stareț, divorțat, urmărit
cțiunea de uneltire contra
e sînt prevăzute și penete
ctuată rezultă probe sufici-
EODORESCU ALEXANDRU, zis
e în situațiunea prevăzută
ta să interesează ancheta
mai mare de 1 an;
C.P.P.,
otive:
or publice ca, conformindu-s
estul M.A.I. București pe
lui M.A.I. să-l primească
loș de la data de 14 iunie

de șef al asociației „Rugul aprins” în perioada 1945-1948 a organizat la Mănăstirea Antim o serie de întruniri cu membrii grupului cît și cu elemente ce vizitau mănăstirea, în cadrul cărora pe lîngă problemele de ordin mistic-religios au desfășurat și o intensă activitate contrarevoluționară”.

Volumul 9 al Dosarului P/202 A.C.N.S.A.S. este important prin faptul că documentele conținute sînt cele privitoare la arestarea lui Sandu Tudor. Să le urmărim.

La fila nr. 2 aflăm Ordonanța de reținere din 16 iunie 1958. Fila nr. 3 este Mandatul de arestare nr. 12/T din 14 iunie 1958:

„În numele legii și al poporului
Locotenent Major MOLDOVAN IOSIF, anchetator penal de securitate din Direcția Anchete Penale a Ministerului Afacerilor Interne a Republicii Populare Române

Avînd în vedere actele de procedură penală încheiate împotriva numitului TEODORESCU ALEXANDRU zis SANDU TUDOR [...], fost publicist, în ultimul timp călugăr, cu ultimul domiciliu la Schitul Rarău, regiunea Suceava, stareț, [...] pentru infracțiunea de uneltire contra ordinii sociale;

Avînd în vedere că aceste fapte sunt prevăzute și penalizate [...]

Considerînd că din ancheta efectuată rezultă probe suficiente de culpabilitate împotriva lui TEODORESCU ALEXANDRU zis SANDU TUDOR;

Văzînd că învinuitul se găsește în situația prevăzută de art. 209 pct. 9, C.P.P., întrucît fapta sa interesează ancheta penală și se pedepsește cu o pedeapsă mai mare de 1 an [...]

Ordon tuturor organelor forțelor publice ca, conformîndu-se legii să aresteze și să conducă la arestul M.A.I. București pe numitul TEODORESCU ALEXANDRU. [...]

Anchetator penal de Securitate
Locotenent major
Moldovan Iosif”

Fila 16 este un document emoționant prin conținutul lui. Umiltoare pentru un om de rînd, sărăcia exprimată este o calitate pentru cel ce devenise, prin jurămîntul de sărăcie, castitate și supunere, ieroschimonahul Daniil de la Schitul Rarău:

„Declarație (la 18 iulie 1958)
Subsemnatul Teodorescu Alexandru zis Sandu Tudor, născut la 22 decembrie 1886 București, fiul lui Alexandru și Sofia, cu ultimul domiciliu Sihăstria Rarău, Regiunea Suceava.

În legătură cu averea mea personală declar următoarele:
Nu posed nici o avere imobilă; posed un număr de cărți, două rînduri de haine călugărești și lenjerie personală.

Aceasta îmi este declarația de care răspund și semnez Alexandru Teodorescu”

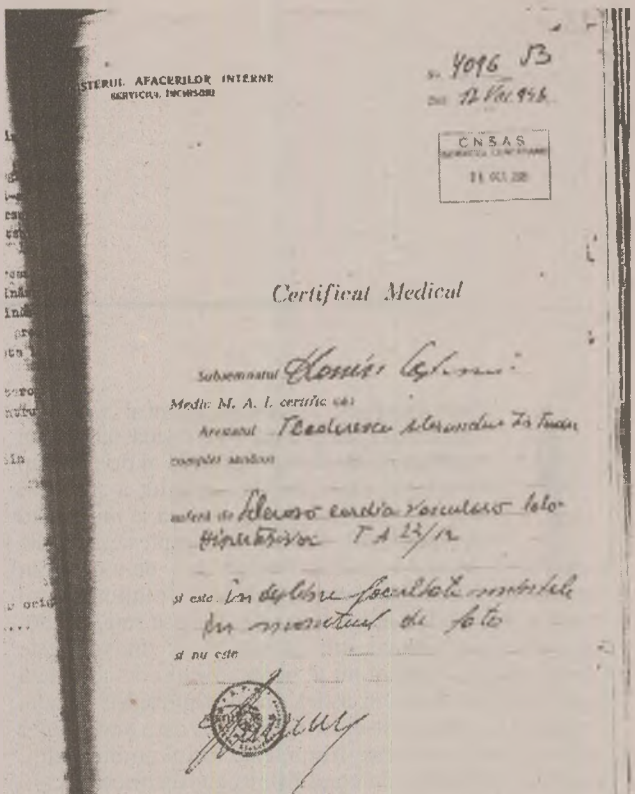
În ceea ce urmează intrăm în intimitatea „averii” celui care era numit chiar și de călăii săi „ieroschimonahul Daniil”. Un document zdrobitor prin simplitatea conținutului lui, dar care ne umple de amărăciune și revoltă prin felul în care fusese obținut: violarea intimității unui om sfînt...

Să revenim. Fila 46: „Proces verbal (opisul averii) al obiectelor ce aparțin ieroschimonahului Daniel Tudor (Sandu Tudor) după cum urmează:

- 1) 16 (șase spre zece) volume, dicționare universale legate în pînză roșie.
- 2) 340 (trei sute patruzeci) cărți scrise în limba franceză legate în pînză gris.
- 3) 268 (două sute șase zeci și opt) cărți scrise în limba franceză și română.
- 4) 4 (patru) volume: Dicționarul limbii române literare contemporane!
- 5) Un stilou marca „Luxcor”, una lentilă convexă, una busolă „Besart”.
- 6) Una rasă, o camilafcă.

Drept pentru care am încheiat prezentul proces verbal în 3 exemplare dintre care unul rămîne custodelui.”

Locotenent major, Custode,
indescifrabil indescifrabil

Încheiem documentarul cu fragmente din mandatul de executare a pedepsei ce o va suferi cel ce compusese Imnul Rugului Aprins, acatist înălțat Sfintei Fecioare Maria; așadar: fila 55 din volumul 9 al Dosarului P/202 A.C.N.S.A.S.:

„Tribunalul Militar al Regiunii 2 Militară București
Strada Danielopol nr. 2 raion Bălcescu
Nr. 13965/58
din 31.01.1959

Către
M.A.I. – Unitatea Militară 0123/E-București
În conformitate cu ordinul M. J. (Ministerul Justiției – n.n.) nr. 02910/55

Vă facem cunoscut că prin sentința nr. 125 din 02.11.1958 a acestui Tribunal Militar numitul Teodorescu Alexandru zis Sandu Tudor născut la 22.12.1886 în București [...] de profesiune stareț domiciliat în Mănăstirea Rarău, raionul Vatra Dornei, regiunea Suceava, a fost condamnat la 25 de ani temniță grea, 10 ani degradare civică pentru uneltire p.p. (prevăzută și pedepsită - n.n.) de art. 209 pct. 1 și la 15 ani detenție riguroasă pentru crima p.p. de art 193 al. (alineatul - n.n.) 4 c.p. (Cod penal - n.n.) cu art. 10 c.p. și confiscarea totală a averii (am văzut mai sus ce „avere” deținea condamnatul...).

Deoarece încadrat într-o organizație contrarevoluționară („Rugul aprins” - n.n.) a desfășurat o activitate dușmănoasă împotriva regimului democrat popular din R.P.R., iar în perioada 1933-1938 a desfășurat o intensă activitate de propagandă împotriva mișcării muncitorești. [...]

Executarea pedepsei începe la 14 iunie 1958 și expiră la 07 iunie 1983 (M. d. arest. 12/T/58 emis de M.A.I. - Mandat de arestare - n.n.).

S-a emis mandatul de executare a pedepsei nr. 486/18 din 31.01.59 care a fost trimis Penitenciarului Jilava cu nr. 13965 din 31.01.1959 [...]

O dată cu Sandu Tudor se stinge, în mod violent zdrobită cu sălbăcie, doar în forma ei mundană, corporală, lumea spiritului și a credinței. Rugul aprins Născătoarei de Dumnezeu luminează și azi și ne-a ajutat, în vreme de restriște și ne va ajuta cu siguranță să ne păstrăm mintea și sufletul în duhul credinței și al adevărului. Pentru mîntuirea noastră a tuturor, prin rugăciune neînteruptă și jertfă necondiționată stau mărturie viața și stingerea din cele lumești ale ieroschimonahului Daniil, ale lui Sandu Tudor - creatorul „Imnului Rugului Aprins”, acatist înălțat Sfintei Fecioare Maria”.

Ioana DIACONESCU

Notă. „Declarația” din 4 mai 1967 din Dosarul R Ion Caraion ACNSAS, din care „Evenimentul zilei” a publicat un fragment în numărul din 4 martie 2006 a fost reproducă în întregime de Mariana Sipoș într-o amplă analiză din „Observator cultural”, nr. 212 / 2004.

eseu

Interesant e faptul că acest sentiment al vinovăției, comunistii și nazistii par a-l fi preluat din textele creștine, ei, dușmanii declarați ai oricărui tip de religie; cu excepția, desigur, a „religiei proprii ideologiei” care, redusă la numitorul cel mai simplu, mai barbar în expresie, se poate formula ca dreptul – și chiar obligația! – de a ucide în numele unei idei! E adevărat că „noi revoluționari” au comutat vinovăția adamică în cea de clasă sau de rasă, dar... principiul a rămas, într-un fel același: vinovăția este fatală, nimic și nimeni nu te poate absolve de ea, fatală în sensul cel mai adânc și, astfel, e negată întreaga învățătură a epocii moderne, post-darwiniste, după care omul, chiar și omul social, ca orice ființă, este rodul ambientului, depinde și e format de condițiile social-istorice. Încă o re-cădere într-un mod de a gândi și de a acționa după un principiu revolut și, cum spuneam, interesantă nu e atât aroganța, reacționarismul sub forma noului! a celor care-l stipulau, cât ciudatul entuziasm al maselor pentru aceste idei ce păreau condamnate odată pentru totdeauna de progresul social și de civilizație. Eugen Ionescu a încercat să explice această masivă aderență a maselor la hitlerism ca o formă a unui efect de hipnoză și m-a mirat întotdeauna felul acesta cam grosolan de simplificare a unui proces atât de vast și de eficient, sursă a milioane de destine contorsionate și de catastrofe, din partea unui creator de prim rang care a demonstrat, în unele din capodoperele sale, o capacitate de analiză extrem de fină, de profundă, a reacțiilor umane!

Dreptul de a ucide în numele unei idei!

Iată contrazis un principiu fundamental etic ce derivă din milenarele table ale lui Moise și pe care Europa l-a respectat cu sfințenie. E adevărat, abateri au fost și aici: era permis, ba chiar laudabil, să uci în numele colectivității, al cetății, al Stăpânului feudal, al bisericii sau al națiunii! Dar noua lozincă, formulată ca atare într-un roman al scriitorului rus Dostoievski, *Crimă și pedeapsă*, aduce cu adevărat marea noutate: și anume, cuvântul *idee*! Nu *polysul* sau cetatea feudală, națiunea sau religia, ci... *ideea*! Iată la ce rang a fost ridicată ideea de un tinerel anarhic și dezordonat, Raskolnikov care, îmbibat, fanatizat de exemplul napoleonic, decide într-un articolăș pe care-l publică într-un ziar – deci în forme articulate, noționale și nu metaforice! – că fiecare are dreptul de a-și croi un destin, iar crima poate servi la aceasta! Fanatizat de viața și cariera nemaipomenită a acestui fiu al unui modest avocat din Insula Corsica, locotenent de artilerie care a profitat cu dăruire și geniu de valurile post-revoluționare și de confuzia Directoratului aflat în război cu aproape întreaga Europă monarhică, pentru a urca cele mai înalte trepte ale armatei și statului și apoi, dintr-o ambiție nemăsurată și dovedind calități militare și intelectuale de vârf, a întors toate ideile revoluției pe care s-a bazat ascensiunea sa fulgurantă contra ei, instaurând încă o dată monarhia! Spre scandalul vechilor revoluționari din Franța și din toată Europa și chiar spre scandalul caselor domnitoare europene, deoarece era un nou tip de monarhie, care decurgea nu din sânge și tradiție, ci din merit – și care a inflamat, cum se știe, generații întregi de tineri de la începuturile secolului al XIX-lea.

Două personaje românești au fost profund stigmatizate de cariera locotenentului de artilerie devenit împărat și stăpân al Europei: Julien Sorel din romanul *Roșu și negru* și Raskolnikov. Primul este îmbibat și el de ambiție socială și ajunge la crimă – trăgând cu pistolul în fosta sa iubită și metresa, dna de Renal, deoarece aceasta îndrăznise, în metul spovedaniei, să-i „picteze” un alt chip decât cel pe care îl arăta el societății înalte în care se strecurase. Iar studentul rus, cum știm, a început cu un act criminal, încurajat de exemplul lui Napoleon care, însărcinat de Directoriat, a ajuns să tragă cu tunul, la Toulon, în foștii revoluționari, schițând vrând-nevrând un act ce se va încadra în teoria amoralității, edificată cu câteva decenii mai târziu de un ciudat și original filosof vagant pe nume Friedrich Nietzsche. Pentru ambii tineri – care, la o privire calmă, superficială, prezintă indici clari de paranoia! – Napoleon reprezenta simbolul nu numai al reușitei sociale extraordinare, dar și o cheie miraculoasă în accederea oricui spre orice, dărâmarea tuturor barierelor care închideau rigid calea meritului pentru cei care nu avuseseră norocul de a se naște în clasa suprapusă. Cu condiția de a avea o voință fermă și... de

a pași decis peste milenara interdicție a uciderii unui congener, în vreme de pace și în numele unui ideal privat, personal! Am putea numi această pornire maladivă a celor doi ca o foamă, o nerăbdare de destin, nebunia agresivă de a trece peste, de a da la o parte unul din preceptele cele mai adânc încrustate în psihologia și subconștientul oamenilor în istorie.

Spre deosebire de Stendhal, autorul rus îl pune pe eroul său să articuleze, să definească acest principiu al unei permisivități totale care, în cazul lui Raskolnikov, frizează, evident, nebunia, numai că... *ideea* expusă și argumentată de acesta a devenit, în nici o jumătate de secol, principiul care fundamentează două enorme structuri sociale, aflate ambele la mii de kilometri distanță, dar în interiorul aceleiași Europe ce se pretinde a fi leagănul bunului simț și al civilizației. Și, cum spuneam, nu atât faptul că doi „nebuni” abili și tenace – Lenin și Hitler! – au îndrăznit să propage și apoi să aplice acest principiu este în sine stupefiant, ci baza, adeseori entuziasmată, de mase, care i-a susținut decenii, pe ei și pe acoliții lor, și incapacitatea forțelor națiunii – cea rusă sau germană, state aflate la un nivel înalt de cultură! – ne umple, azi, de mirare și conferă acestor două sisteme criminale, dincolo de pecetea unei infamii, și o anume aură de mister.

Oare, omul de azi, europeanul, în ciuda atâtor invenții și a descoperirii unor legi esențiale ale naturii și universului, a rămas un primitiv în ceea ce numim dimensiunea morală? Creștinismul, această uriașă instituție milenară a Europei și-a trăit astfel, prin victoria de decenii a acestor două structuri criminale, dacă nu eșecul, oricum un bilanț amar al practicii și propovăduirii seculare. Sau... firea umană este incapabilă de ameliorare morală în ciuda civilizației atinse, a mentalităților superioare umane, iar cultura, chiar și marea cultură, ca și Biserica, sunt și au fost total neputincioase în fața acestor porniri, organizate și bestiale. E cunoscută scena de film în care un ofițer S.S., după ce interpretează excelent un menuet de Mozart, se ridică și ordonă „Foc!” unui pluton care trage în femei și bătrâni, în civili. O scenă absolut simbolică pentru unul dintre cele mai groțesti acte ale umanității – „armonia diavolească” se poate spune, între vârful artei umane și pornirea spre crimă – crima de grup, colectivă, executată cu sânge rece, ba am putea spune chiar crima efectuată cu satisfacție „superioară”, deoarece este nu numai ordonată de sus, dar... corespunde unui principiu! Unei idei! Ce mai înseamnă aceste două noțiuni, pe care le moștenim de la greci și care fundamentează două milenii de organizare și înaintare ideatică a omului?! Oare, să fi avut într-atât dreptate – una monstruoasă, e adevărat! – micul om, fiu de preot, filosof fără catedră și studenți, cu cărți inflamate pe care le tipărea pe banii lui, cărți și idei respinse de universitari indignați, ce nu se vindeau, nu aveau public și în care se anunța nu numai supraomul dar și această transgresare a moralei de veacuri – amoralitatea?! Ce este, de fapt, *dincolo de bine și de rău*?

Revenind la eroii noștri de roman, observăm că *sentimentul de vinovăție* apare doar la unul dintre ei, la Raskolnikov, pe care o prostituată, Sonia, îl convinge să se prostorneze în piața publică, să bată cu fruntea caldarâmul și să-și ceară iertare, în numele credinței în Iisus. Celălalt, Julien Sorel, va fi executat, nu-i așa, după verdictul unui tribunal pe care acesta îl consideră doar un instrument al puterii, al noii clase burgheze!, și moare oarecum triumfător, convins că dreptatea se afla de partea lui. Dacă la Raskolnikov întâlnim pentru prima oară afirmată explicit teoria amoralității – și pentru marea absolut fantastică coincidența care face ca un altul, un filosof aflat la câteva mii de kilometri distanță, rod al unei culturi și civilizații diferite, dar cam în același timp, să afirme aceeași idee; e adevărat că Nietzsche îl citea pe Dostoievski, în traducere franceză, și profesorul și filosoful Ion Ianoși, un erudit în problema literaturii ruse, și nu numai!, mă convinge că filosoful neamț a avut acces și la *Crimă și pedeapsă*! –, la eroul stendhalian trăim superbia criminalului care nu se supune legilor moralei și bunului simț, murind cu zâmbetul insolent pe buze, fiind convins că dreptatea e de partea sa. Așa cum, cu vreun secol după apariția acestui roman incendiar, vor muri cu zâmbetul pe buze, respingând morala burgheză, nu puțini fanatizați nazisti și comunisti.

Pentru aceste motive – și pentru aceste motive! – cele

Nicolae Breban

Vinovați fără vină

două personaje scornite de mintea unor scriitori mai mult sau mai puțin marginali, nu pot fi, vai, expediați în categoria paranoizilor sociali, a egocentricilor dezaxați; ei nu sunt numai eroi ai unor romane exemplare care, fiecare la rândul său, în cultura sa dar și în cea europeană, vor face ceea ce se cheamă școală – un autor, un artist sau o lucrare care fac școală în timp, se numesc genii și geniale! – nu, aceștia, vrem sau nu, au devenit modele pentru secolul ce urma! Modele de comportament și modele psihologice, deși, e adevărat, nici unul din cele două sisteme, care, fiecare, a trecut cu brutalitate și cu zâmbetul triumfător pe buze peste preceptul biblic care interzice omuciderea, nu s-a revendicat de la ele. Doar hitlerismul, printr-un proces abuziv și în fapt calomnios, a pervertit ideile nietzscheene pentru a-și ridica o platformă ideologică. Deoarece, e adevărat, originalitatea acestor două dictaturi care le deosebește radical de aproape toate dictaturile din istorie a fost, cum se zice, baza ideologică a puterii absolute și discreționare. Și iarăși ne vedem confrunțați cu acest instrument care până în zorii secolului trecut era apanajul micului și singuraticului intelectual sau scrib, retras în incinta unei școli, mănăstiri sau cabinet – Ideea!

Există o frază în Hegel care nu numai că certifică încă o dată poziția sa idealistă față de relația subiect-obiect sau față de originea materiei, dar ne arată convingerea adâncă a filosofului în forța ideii:

Ist einmal der Begriff realisiert, halt die Realität nicht aus.

Odată formulat conceptul (*der Begriff*) realitatea nu-i rezistă – îl urmează!

Oare micul articol al studentului anarhist, Raskolnikov, publicat într-o foaie locală – și în urma citirii căruia, e drept, polițistul Porfiri Petrovici își formează prima suspiciune! – să fi fost, pentru istoria Rusiei țariste și pentru întreaga Europă a secolului XX, această anunțată

e s e u

formulare, articulare, exprimare a noului concept care permitea și instiga uciderea în numele unei idei?!... Să fie oare atât de puternic, de distrugător, Cuvântul și azi, în epoca zborului la mii de kilometri înălțime, a descifrării impresionante a legilor materiei și infra-materiei, la dominarea naturii și, în aparență, și a instinctelor bestiale prin elaborarea unei științe și culturi de înalt nivel?!... „La început era Cuvântul” se anunță în Evanghelia după Ioan, prima frază în care apostolul trădează faptul că posedă arta silogismului grec – o influență, probabil, a apostolului Pavel! –, Cuvântul pe care grecii îl numeau *logos* și care însemna și știință și gândire. Și, după două milenii de progres tehnic și științific, încă o dată cuvântul, logosul, ideea, să se afle la începutul dacă nu al unei noi ordini sau al unei noi lumi, oricum, la începutul și la baza rațională, înalt justificativă a unor acte comise nu de un om sau altul, aflat în rătăcirea ambițiilor și instinctelor sale, ci a unor grupuri și mari colectivități în mijlocul continentului unde s-au născut și format ceea ce numim însemnele umanului și ale umanității?!...

Iar semnificativ, la cele două personaje-model pe care le-am analizat în treacă mai sus, nu este numai această superbie maniacală de a transgresa una din majorele interdicții morale ale umanității, dar și reacția lor „după”: insolenta, calmul neabătut al lui Julien Sorel, chiar și în fața plutonului de execuție, și sentimentul de vinovăție ce tresare la studentul rus, indus de Sonia, dar și de presiunea sau de marele model al creștinismului pravoslavnic. Într-o scriere de-a mea de tinerețe afirmam că Raskolnikov însuși se clatină, după ce îndrăznește să calce pe urmele sau în siajul vulturului napoleonian, ne-suportând de fapt noua idee, pe care el însuși o formulează explicit și în numele căreia trece la acțiune. Interesant e faptul că o regăsesc, aceeași idee, în formula ei un pic cam exaltat, cam aventurist formulată și de hiper-sensibilul și diafanul poet Rainer Maria Rilke, unul din monștrii sacri ai poeziei moderne, într-o scrisoare către soția sa, Clara: „...ca și un Raskolnikov, el [Malte! – n.ed.] a rămas la jumătatea drumului, epuizat de actul său, încetându-și acțiunea în chiar momentul când ea ar fi trebuit să înceapă, în așa fel încât noua, proaspăta sa libertate s-a întors contra sa!...” Interesant e faptul că Rilke numește starea lui Raskolnikov după crimă „proaspăta sa libertate!”. Iată o altă distorsiune a noțiunii de libertate!

* * *

Titlul volumului de față pleacă de la ceea ce numesc eu „metafora lui Mitia”, referindu-mă la un alt erou al lui Dostoievski, Dmitri sau Mitia Karamazov.

La începutul uriașului roman, un mic boier de provincie, Fiodor Pavlovici Karamazov, merge împreună cu cei trei fii ai săi, Mitia, Ivan și Alioșa, așa cum era obiceiul în Rusia secolului XIX, să-i prezinte unui vestit, prin sfîntenia sa, stareț al unei mănăstiri învecinate, Zosima. Alioșa, cel mai tânăr, este o fire blândă iubindu-și fanatic frații, cu aplecări religioase, monahice; Ivan, student, minte scârpătoare, are profilul genialoid al multor eroi ai marii proze ruse de la sfârșitul secolului, iar Mitia, ofițer, este deja cunoscut prin „deboșa” sa, ducând o viață dezordonată, între femei de ocazie, băutura excesivă și în veșnică ceartă cu tatăl său, de la care pretinde bani.

Or, în timpul acestei prezentări a fiilor și după un monolog al tatălui, sclipitor și cinic, cei de față asistă la o scenă neașteptată: Zosima, un monah respectat de toți și cu o bine stabilizată aură de sfânt în viață, fără o vorbă,

fără un gest pregătitor, se prostornează la picioarele ofițerului Mitia, într-un gest de umilință și compasiune extremă. Singura explicație pe care o dă celor de față, uimiți – o explicație ce vine abia mult după act și nu e foarte clară! –, este că gestul arată, presimte, o mare suferință ulterioară prin care va trece nepăsătorul ofițer! Interpretarea care se dă de obicei de exegeți acestei scene este că prosternarea lui Zosima e profetică, în sensul că, intuind suferința prin care va trece năbădăiosul Mitia, aceasta chiar îi va deschide o cale, o șansă spre mântuire. Noi știm, apoi, citind romanul, că Mitia va fi acuzat de asasinarea tatălui său și, în final, va fi trimis în Siberia, să ispășească, unde va fi însoțit de Grușenka, o ființă ușurată în compania căreia este surprins de un întreg complet de judecată, în plin chef, în satul Mocroie. Aflăm apoi cine este adevăratul vinovat, Smerdiacov, fiul nelegitim al bătrânului Fiodor Pavlovici, care se sinucide.

Interpretarea cunoscută a actului surprinzător, foarte „rusesc”, al starețului, fără să o contest, pe mine nu mă satisface. Da, e adevărat, gestul monahului a fost profetic, peste jovialul și turbulentul ofițer urma să se abată o mare nenorocire, acuza unei crime, cea mai gravă, paricidul, de care nu era vinovat, deși indici serioși pledau în defavoarea sa, dar... în final, se mai întâmplă un fapt, mărunt, pentru un cititor ocazional, dar pentru mine, el, acest detaliu, a prins o maximă importanță; și anume, Mitia, deși profund nevinovat, în ciuda comportamentului și a amenințărilor proferate, spre deosebire de un Julien Sorel, citat mai sus și care nu-și recunoaște vina deși acceptă crima, faptul că a tras asupra fostei sale iubite, Mitia, deși curat și incapabil de a ucide, acceptă fără murmur sentința și trimiterea în Siberia, ce echivala cu o moarte civilă. Mai mult – acceptă, își *asumă* vina, niciodată comisă! Și, în fapt, cred eu, acesta e semnul profund al prosternării lui Zosima: nu atât suferința care-l aștepta pe un condamnat la Siberia, prilej, poate, pentru o re-apropiere de credință, ci... *asumarea unei vini niciodată comise* indică – pentru ochii și simțirea unui iluminat profet, arată mai mult decât o convertire; indică *sfîntenia* și nu trebuie să căutăm prea departe exemplul, pilda sau simbolul înalt chistic, al Celui care ia asupra-și toate păcatele lumii!...

Pasiunile, suferința lui Iisus nu sunt pilduitoare și înalt expresive prin aceea că un nevinovat este acuzat și pedepsit pe nedrept, ci prin aceea că un om, o victimă a unui tribunal partizan, se oferă să expieze pentru toți, asumându-și vina și păcatele mulțimii, ale tuturor celor care nu au sau nu au avut puterea și harul de a-și recunoaște și de a-și ispăși păcatele. „Eu sunt mielul lui Dumnezeu, *agnus Dei*, cel care am venit să ispășesc păcatele lumii!...”

Presimțirea lucidă și halucinantă a starețului Zosima că individul ordinar și înconștient din fața sa, cunoscut ca insolent și stricător de moravuri, va avea puterea de a accepta, cu seninătate, aproape cu voioșie, să ispășească pentru crima altuia, ni-l arată pe acest monah ca pe unul din acei rari oameni care, dincolo de toate, mai cred posibilă sfîntenia, capacitatea cuiva de a porni pe acest drum! Deoarece, încă o dată după părerea mea, nu Zosima, care are, în viață încă, faima unui sfânt și după moartea sa toată lumea, călugării mănăstirii și Alioșa așteaptă prima dovadă, primul semn – înalțarea cadavruului! –, ci... Mitia se pare că este ales pentru a merge pe această cale, a sfînteniei! Iar actul de prosternare a călugărului, înainte de a fi cel al unei adânci compasiuni și înțelegeri, va fi actul de profundă umilință al cuiva care recunoaște în *altul*, înainte ca acesta să devină lucid de destinul său, pe unul din acei rari și „ciudați” indivizi, numiți și sfînți, care se ridică deasupra justiției umane, care uită sau disprețuiesc egoismul funciar și se dedică altora, poate tuturor! Care înțeleg *altfel* rosturile și cauzalitățile lumii noastre și găsesc în ei, fără oboseală, energia, forța de a dăru, aproape fără alegere, așa cum un vas ciudat se umple cu lichid și se revărsă mereu, deși nu i se observă și nu i se cunoaște nici o sursă vizibilă!

(Fragment din volumul
Vinovați fără vină,
în curs de apariție
la Editura Ideea Europeană)

calendar

7.10.1910 - s-a născut *Eusebiu Camilar* (m. 1965)
7.10.1923 - s-a născut *Al. Jebeleanu* (m. 1996)
7.10.1935 - s-a născut *Livius Ciocărlie*
7.10.1946 - a murit *Emanoil Bucuța* (n. 1887)
7.10.1958 - s-a născut *Simona Grazia-Dima*
7.10.1988 - a murit *Ștefan Lupășcu* (n. 1900)
7.10.1994 - a murit *Alex. Protopopescu* (n. 1942)
7.10.1995 - a murit *Bazil Gruia* (n. 1909)

8.10.1872 - s-a născut *D.D. Pătrășcanu* (m. 1937)
8.10.1897 - s-a născut *Ștefan Nenițescu* (m. 1979)
8.10.1929 - s-a născut *Alexandru Andrițoiu* (m. 1996)
8.10.1929 - s-a născut *Dumitran Frunză*
8.10.1938 - s-a născut *Constantin Abăluță*
8.10.1939 - a murit *George Mihail Zamfirescu* (n. 1898)
8.10.1954 - s-a născut *Costin Tuchilă*
8.10.1980 - a murit *Orest Maschivici* (n. 1911)
8.10.1983 - a murit *Paul Daniel* (n. 1910)

9.10.1827 - s-a născut *Al. Papiu Ilarian* (m. 1877)
9.10.1897 - s-a născut *Bazil Munteanu* (m. 1972)
9.10.1917 - s-a născut *Iosif Morușan* (m. 1974)
9.10.1922 - s-a născut *Emil Manu* (m. 2005)
9.10.1927 - s-a născut *Valentin Deșliu* (m. 1993)
9.10.1976 - a murit *Lascăr Sebastian* (n. 1908)

10.10.1907 - s-a născut *Constantin Nisipeanu* (m. 1998)
10.10.1923 - s-a născut *Nicolae Crișan* (m. 1999)
10.10.1933 - s-a născut *Gheorghe Vlad*
10.10.1935 - s-a născut *Manole Auneanu* (m. 1993)
10.10.1936 - s-a născut *Vasile Andronache*
10.10.1942 - s-a născut *Mariana Costescu*
10.10.1943 - s-a născut *Radu Nițu*
10.10.1946 - s-a născut *Nicolae Dan Fruntelată*
10.10.1946 - s-a născut *Ana Selean*
10.10.1964 - a murit *Jacques Byck* (n. 1897)
10.10.1979 - a murit *Ernest Stere* (n. 1907)
10.10.1987 - a murit *Dana Dumitriu* (n. 1943)

11.10.1875 - s-a născut *Șt.O. Iosif* (m. 1913)
11.10.1897 - s-a născut *Marcel Romanescu* (m. 1956)
11.10.1904 - s-a născut *Ecaterina Săndulescu* (m. 1988)
11.10.1908 - s-a născut *Alexandru Sahia* (m. 1937)
11.10.1911 - s-a născut *Korda István*
11.10.1914 - s-a născut *Leonida Secrețeanu* (m. 1978)
11.10.1921 - a murit *Tudor Pamfile* (n. 1883)
11.10.1932 - s-a născut *Vasile Smărăndescu*
11.10.1949 - s-a născut *Toma Roman*

12.10.1860 - s-a născut *Constanța Hodoș* (m. 1934)
12.10.1934 - s-a născut *Alexandru Zub*
12.10.1937 - s-a născut *George Coandă*
12.10.1946 - s-a născut *Aurelian Munteanu*
12.10.1952 - s-a născut *Constantin Frosin*
12.10.1981 - a murit *Agatha Grigorescu-Bacovia* (n. 1895)

13.10.1843 - s-a născut *Ștefan G. Virgolici* (m. 1897)
13.10.1884 - s-a născut *Vasile Voiculescu* (m. 1963)
13.10.1898 - s-a născut *George Mihail Zamfirescu* (m. 1939)
13.10.1911 - s-a născut *Theodor Al. Munteanu*
13.10.1944 - s-a născut *Vasile Petre Fati* (m. 1996)
13.10.1953 - s-a născut *Gellu Dorian*
13.10.1977 - a murit *Ion Stoia-Udrea* (n. 1901)

14.10.1872 - s-a născut *P.P. Negulescu* (m. 1951)
14.10.1893 - s-a născut *Titus T. Stoika* (m. 1983)
14.10.1908 - s-a născut *Lascăr Sebastian* (m. 1976)
14.10.1917 - s-a născut *Viorel Alecu* (m. 2000)
14.10.1919 - s-a născut *Mircea Șerbănescu*
14.10.1920 - s-a născut *Săndor Salamon Sombori*
14.10.1923 - s-a născut *Victor Kernbach* (m. 1995)
14.10.1929 - s-a născut *Nicolae Gheran*
14.10.1948 - s-a născut *Marian Papahagi* (m. 1999)
14.10.1983 - a murit *Horia Stancu* (n. 1926)
14.10.1994 - a murit *Aurel Tita* (n. 1915)

15.10.1896 - s-a născut *Dumitru Gafițeanu* (m. 1979)
15.10.1945 - s-a născut *Doina Grăsoiu*
15.10.1976 - a murit *Traian Lalescu* (n. 1920)
15.10.1982 - a murit *Nicolae Jianu* (n. 1916)

16.10.1836 - a murit *Nicolae Dimache* (n. 1777)
16.10.1868 - s-a născut *Simion Mehedinți* (m. 1962)
16.10.1907 - s-a născut *Moldov* (m. 1966)
16.10.1924 - s-a născut *Lidia Bote*
16.10.1930 - s-a născut *Theodor Mănescu* (m. 1990)
16.10.1931 - s-a născut *Valeriu Filimon* (m. 2004)
16.10.1935 - a murit *Gib I. Mihăescu* (n. 1894)
16.10.1939 - s-a născut *Nicolae Damian* (m. 1997)
16.10.1962 - a murit *Al. Claudian* (n. 1898)
16.10.1991 - a murit *Leon Levițchi* (n. 1918)
16.10.1996 - a murit *Stelian Gruia* (n. 1937)
16.10.2001 - a murit *Ileana Berlogea* (n. 1931)

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREȘTI

Programul DW în limba română:

13:00 - 15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)

Știri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)

Știri în germană și engleză – zilnic din oră-n oră!

Și muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

istorie

Drama unui rege

Pentru marele public, Regele Ferdinand a fost șeful de stat și capul oștirii, care, înfrângându-și sentimentul de nativ german, descendent al unei stravechi familii princiare, Hohenzollern, s-a angajat în război în 1916 de partea Antanei (Franța, Anglia, Rusia) contra Puterilor Centrale, deci și a patriei sale de origine, reușind să realizeze Marea Unire din 1918. De aici și numele de Întregitorul și Ferdinand cel Loial. S-a știut mai puțin despre el ca persoană, despre structura lui psihico-morală, despre marile frământări care i-au băntuit sufletul, relevând o conștiință tragică. Anumite zvonuri au circulat în epocă, unele pure fabulații, dar lucrurile au căpătat contur și verosimilitate abia în scrierile memorialistice ale Reginei Maria, I. G. Duca, Constantin Argetoianu, toate publicate postum, la zeci și zeci de ani de la dispariția regelui. O singură evocare datează din anul morții sale și anume, un concentrat și edificator portret, publicat de Martha Bibescu în limba franceză, sub titlul *Une victime royale: Ferdinand de Roumanie* (1927), în recenta traducere a Mariei Brăescu, *Un sacrificiu regal: Ferdinand al României*.

Întrucât nu cunoșteam scrierea, în bună măsură afectivă, a prințesei, informațiile noastre ne-au fost furnizate mai întâi de către memorialiștii abia amintiți.

Soția, frumoasa, inteligenta și energica Regina Maria, îl vede pe Ferdinand, în general, în culori destul de închise: era stângaci, apatic, taciturn, singuratic. Îi lipsea spiritul de acțiune și vocația puterii. „Nu a știut să fie niciodată cu adevărat stăpân”. Era o fire indecisă, lipsită de curaj, imagine contrazisă de I. G. Duca. Oarecum în felul Reginei Maria l-a descris și C. Argetoianu, adăugând noi trăsături negative: era abulic din naștere, timid, cu accese de impulsivitate, „nu avea cap de strateg și nimic din firea lui nu se potrivea cu războiul”. Ar fi fost alcoolic și afemeiat. Îi recunoaște însă și calități: inteligența, cultura, gustul artistic. Argetoianu îi descifrează bine personalitatea. Marele timid era un „refulat”, și datorită împrejurărilor în care a fost pus, un personaj tragic, întâlnindu-se aici cu opiniile Marthei Bibescu.

Autoarea micului volum pe care-l recenzez l-a cunoscut pe Ferdinand încă din copilăria ei și i-a fost – aproape toată viața, uneori, prea aproape, cum s-a spus în epocă. Pe atunci, era un tânăr foarte chipeș. Spre nefericirea lui, se îmbolnăvește grav de febră tifoidă, încât se credea că va muri. Bateau clopotele tuturor bisericilor și lumea era chemată să se roage pentru sănătatea Moștenitorului. S-a pus chiar problema regentei. Dar, încet, încet, prințul își revine, având acum o înfățișare cu totul schimbată în rău: era palid, îmbătrânit, urât, cu chipiul indelat până la urechile foarte mari, cu barbă care nu-l avantaja câtuși de puțin, spre disperarea copiilor din anturajul regal, printre care și Martha. Ei îi scriu prințului să se radă. Acesta le răspunde că „își lasă barba ca să semene cu voievozii noștri din vechime, care sunt zugrăviți pe pereții bisericilor.”

Firește că observă și evocatoarea timiditatea lui Ferdinand, ca o trăsătură dominantă. Spre deosebire de ceilalți memorialiști, ea insistă, descifrându-i resorturile psihologice mai adânci și modul de manifestare. Îl definește metaforic: „acest prieten al umbrei și al tăcerii”, care „se voia cât mai șters.” Ființa interiorizată, prezența lui în societate o mai ștergea pe un supliciu: „De aceea nu intra într-un salon altfel decât pieziș, ca și cum umărul său stâng s-ar fi scuzat pentru ceea ce umărul său drept era silit să facă.” Timiditatea ce se vedea pe fața și în gesturile lui îl silește să clipească des și îi strâmbă gura. „Stângăcia lui, mersul lui șovăitor vor fi puse pe seama băuturii”, notează Martha Bibescu. Să fi avut dreptate Constantin Argetoianu?

Dacă, după ce scăpase de boala, în care se zbatuse între viață și moarte, fizicul său, cu obraji scofâlciți și riduri timpurii, îl îmbătrânește, mâinile lui, în schimb, îi estompează mult urătenia. „Avea”, observă cu finețe evocatoarea, „cele mai frumoase mâini din lume. Lungi, spiritualizate, legate – ca niște flori de tulpină...; le vedeai rătăcind visător pe mânerul spadelor (...). Dar acele mâini neprihănite erau făcute mai degrabă pentru a ridica sfântul potir decât pentru a mânui armele. Împreunate, ele aminteau fleșele unei catedrale gotice; strânse, primeau potirul, desfăcute acceptau cuiele.” E aici o primă sugereare

a ideii de *sacrificiu*. Acest mic poem al mâinilor amintește o pagină din *Memoriile* lui I. G. Duca, unde autorul deslușește semnificația degetului arătător al lui Carol I, exprimând autoritatea, și o alta, din însemnările lui C. Argetoianu, unde, tot așa, sunt descrise mâinile generalului Averescu, „lungi, aristocratice, însă mâini de militar, care se avântau ca aripile sau se inoleștau ca ciocul și ghearele păsărilor de pradă.”

Timidul prinț Ferdinand era și un călăreț neindemânatic. La o defilare a trupelor în fața Regelui Carol, el nu reușește să execute o manevră simplă și „calul alunecă și se rostogolește la pământ, târându-l pe călăreț.” Desigur, scena îl pune într-o situație penibilă. Parcă în compensație, prințul era un om învățat, cu pasiunea botanicii, în domeniul căreia cunoștințele și observațiile lui se apropiu de erudiție. Dar și aici, proba excesiva lui modestie. Nu ținea să-și etaleze știința, ci mai degrabă să și-o ascundă. Excelent latinist, era un adevărat poliglot. Lăsând la o parte limbile moderne, vorbite în casă din copilărie, germana, franceza, engleza, mai târziu, româna, el știa greaca veche, descifrând cu ușurință inscripțiile de pe monumentele de la Histria, cunoștea ebraica și încă o altă limbă modernă, rusa, citindu-i pe Tolstoi și Dostoievski în original. Informația lui literară se vede că era destul de întinsă, din moment ce într-o convorbire cu ambasadorul Franței, ne trezește mereu interesul Martha Bibescu, i-ar fi „vorbit acestuia despre meritele poeziei lirice japoneze în comparație cu poezia lirică chineză.”

Drama lui Ferdinand este una etnică, privind originea lui germană, pe care ca prinț moștenitor și rege român, a fost pus în situația s-o treacă în planul al doilea, public, chiar să o renege, și mai ales, una religioasă, care i-a cerut un adevărat sacrificiu. „Din acest catolic practicant, notează memorialista, rațiunea de stat va face, de șase ori la rând un sperjur, căci el avea șase copii. Căsătorit cu o prințesă protestantă, el a trebuit să jure, în ziua nunții, că-și va crește copiii în credința catolică (...) Și-a călcat prima dată jurământul la botezul primului său copil, Carol.” Vaticanul îl absolvă de nerespectarea legământului, dar botezându-și ortodox și al doilea copil, Elisabeta, l-a excomunicat. „De acum înainte, sufletul lui va purta, la fiecare naștere, doliul credinței sale. Știe că a comis un păcat de moarte.” În mijlocul unei familii numeroase, compuse dintr-o soție protestantă și copiii ortodocși, el va trăi într-o cumplită singurătate, despartit de ei prin triplul zid al educației, religiei și naționalității.

Ferdinand se considera în sinea lui un renegat față de țara de origine și de familia Hohenzollern. Când a depus jurământul de rege în Parlament, ar fi izbucnit în hohote de plâns, ceea ce, dar din alt motiv, i se va mai întâmpla și altă dată. Intrarea în război contra Germaniei îl determină pe Wilhelm al II-lea să-i retragă ordinul Casei sale pe care o conducea. E șters din vechea carte a Hohenzollernilor. „La Sigmaringen, familia arbora doliul, ca și cum ar fi murit.”

Toate acestea, relatate pe larg și cu pătrundere psihologică de Martha Bibescu, sunt adevărate, scoțând în lumină o față ca și necunoscută a dramei personale a Regelui Ferdinand, rămân totuși parțiale, incomplete. Ideea *sacrificiului* nu e văzută și prin consecințele ei benefice, de cea mai mare importanță. Timidul avea o demnitate și un real devotament față de țara pe care fusese menit s-o conducă. Fără să ignore drama lui interioară, I. G. Duca le pune foarte bine în evidență, cu ocazia Consiliului

de Coroană din 14/27 august 1916, consemnat în *Memorii*. „După zile și nopți chinuitoare, Ferdinand izbutise să-și înfrângă înclinațiile sale firești de principe german, în favoarea îndatoririlor sale de rege român, care a îmbrățișat cu toată ființa lui idealul nostru național, obligându-se la acțiunea alături de aliați. Cuvântarea de o perfectă claritate și neclintită hotărâre, rostită în românește i-a zgduit pe toți.” În duelul verbal cu P. P. Carp, care-l amenințase pe rege că în cazul când Rusia va câștiga războiul, nu va mai accepta pe tronul României dinastia de Hohenzollern, Ferdinand îi răspunde cu o mare fermitate. Oricât ar fi jucat rolul politic al șefului de stat, cuvintele lui, reproduse de I. G. Duca, sunt pătrunse de o vibrație patriotică incontestabilă: „Ați greșit și odinioară, domnule Carp, când ați vorbit de interesele dinastiei. Nu cunosc interesele dinastiei, nu cunosc decât interesele țării. În conștiința mea aceste două interese se confundă. Dacă m-am hotărât să fac acest pas grav, e fiindcă după matură chibzuință, eu am ajuns la convingerea adâncă și nestrămutată, că el corespunde cu adevăratele aspirațiuni ale neamului a cărui răspundere o port în ceasul de față. Dinastia va urma soarta țării, învingătoare cu ea sau învinsă cu ea, deoarece mai presus de toate să știți, domnule Carp că dinastia mea este română. Rău ați făcut când ați numit-o străină, germană. Nu, e românească!”

O mărturie similară o depune și C. Argetoianu, care nu era chiar un admirator al regelui. El descrie scena Consiliului de Coroană, premurgător tragicei Paci de la Buftea: „...era așa de emoționat, încât abia putea să vorbească și la sfârșit l-au podidit lacrimile și a început să plângă.” Regele Ferdinand se dovedea un rege căruia „i se rupea sufletul de țara lui sfărțecată.”

Sacrificiul pe care-și axează evocarea Martha Bibescu era unul real. Dar el n-a fost zadarnic, a stat la temelia României Mari, alături de sacrificiul sutelor de mii de ostași căzuți pe câmpurile de luptă. Prințul german și catolic, purtând în suflet păcatul renegării credinței și a patriei sale originare, a fost un mare rege român.

AI. SÂNDULESCU

Editura AULA

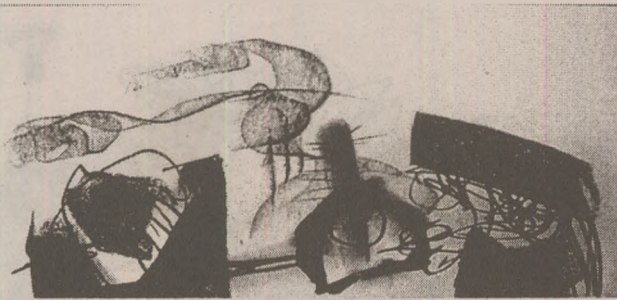
Colecția „CANON	
George Cosbuc de Andrei Bodiu	79.000 (7,9) lei
Titu Maiorescu de Cornel Moraru	79.000 (7,9) lei
Ioan Slavici de Cornel Ungureanu	79.000 (7,9) lei
Octavian Goga de Cornel Ungureanu	79.000 (7,9) lei
Liviu Rebreanu de Ion Simuț	79.000 (7,9) lei
Lucian Blaga de Cornel Moraru	79.000 (7,9) lei
Ion Barbude de Andrei Bodiu	79.000 (7,9) lei
Urmuz de Adrian Lăcătuș	79.000 (7,9) lei
Ștefan Agopian de Ruxandra Ivănescu	79.000 (7,9) lei
Ion Alexandru de Ion Bălu	79.000 (7,9) lei
Ștefan Bănuțescu de Monica Spiridon	79.000 (7,9) lei
Ana Blandiana de Iulian Boldea	79.000 (7,9) lei
Nicolae Breban de Liviu Malița	79.000 (7,9) lei
Emil Brumaru de Rodica Ilie	79.000 (7,9) lei
Augustin Buzura de Ion Simuț	79.000 (7,9) lei
Matei Călinescu de Ștefan Borbely	79.000 (7,9) lei
Mircea Cărtărescu de Andrei Bodiu	79.000 (7,9) lei
Gheorghe Crăciun de Mihaela Ursu	79.000 (7,9) lei
Leonid Dimov de T. Ștef și V. Mureșan	79.000 (7,9) lei
Ioan Groșan de Nicoleta Cliveț	79.000 (7,9) lei
Alexandru Ivasiuc de Sanda Condoș	79.000 (7,9) lei
Mircea Ivănescu de Al. Cistelean	79.000 (7,9) lei
Nicolae Manolescu de Mihai Vakulovski	79.000 (7,9) lei
Adrian Marino de Constantin M. Popa	79.000 (7,9) lei
Virgil Mazilescu de Ion Buzura	79.000 (7,9) lei
Gellu Naum de Vasile Spiridon	79.000 (7,9) lei
Fănuș Neagu de Andrei Grigor	79.000 (7,9) lei
Mircea Nedelciu de Al. Th. Ionescu	79.000 (7,9) lei
Constantin Noica de Cornel Moraru	79.000 (7,9) lei
Cristian Popescu de Horea Poenar	79.000 (7,9) lei
Marin Preda de Rodica Zane	79.000 (7,9) lei
Eugen Simion de Andrei Grigor	79.000 (7,9) lei
Nichita Stănescu de Vasile Spiridon	79.000 (7,9) lei
Nicolae Steinhardt de Gheorghe Ardelean	79.000 (7,9) lei
Sorin Titel de Daniel Vighi	79.000 (7,9) lei
Mihai Eminescu de Călin Dobrescu	129.000 (12,9) lei

Cărțile pot fi comandate la:

Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro

Editura AULA O.P. 11 C.P. 962 Brașov 500610

literatură

De când s-a mutat, pentru prima dată de când se știe, la parter, mama mea a descoperit viața străzii – o stradă centrală, dar pașnică, din centrul Brașovului – precum și a parcurii care se întinde în fața ferestrelor. Are deja personaje bine conturate: gunoierii, extrem de conștiincioși și de punctuali, pe care îi admiră pur și simplu, cerșetorii grupați mai ales pe lângă mașinile luxoase, care o scot din sărite cu trucurile și agresivitatea lor, vecinii cu tabieturile lor, trecătorii care primăvara smulg ramurile înflorite roz ale cireșilor japonezi sau pe cele albe ale corcodușului plantat de fratele meu, precum și o mulțime de alte personaje episodice, după zi și anotimp. Observațiile mamei, datorită formației ei științifice probabil, sunt de două feluri: cele individuale și cele categoriale. Una dintre cele categoriale m-a făcut să scriu acest articol pe care de mai multă vreme mi l-am depozitat, inform, în spațiile destul de ospitaliere ale creierului. Mi-a spus într-o zi, absolut în treacăt și fără nici un subtext, despre una dintre imaginile prinse în ecranul ferestrei: „Mă uitam că femeile stau mai drept, și merg mai fumos decât bărbații. Chiar am observat: cele mai multe au o ținută destul de plăcută”. După care a trecut la cu totul alt subiect.

Observația ei căzuse, întâmplător, pe o temă literară: de la femeia petrarchistă cu „mers de zee”, ușor și înaripat, la iubita shakespeareană care, dimpotrivă, „e clar că-n țârnă calcă” („My mistress, when she walks, treads on the ground”), de la eminescianul „abia atingi covorul moale” și „plutești ca visul de ușor”, până la dezamăgirea lui Alexandru George că mersul contemporanelor noastre nu mai e de zeiță sau până la tocănitul tinerelor tocure din poezia lui Cărtărescu – o întreagă literatură a fost dedicată acestui atribut al frumuseții feminine. Însă ceea ce mi-a atras atenția în această frază a fost altceva: ea fusese făcută cu o firească „solidaritate de gen”, să-i spunem, cu o mică mândrie că, între atâtea lucruri care merg prost și urât în lumea în care trăim, unul, iată, e bun și în armonie, și ce bine că femeile reușesc asta. Dar în frază nu exista nici un *parti-pris*. Fără îndoială că dacă observația ar fi fost contrară, „Chiar am observat: cele mai multe merg urât, cocoșat, mai urât decât bărbații”, tonul ar fi fost de mahnire pentru semenele noastre și pentru încă un lucru dizgrațios din viața străzii cuprinse în cadrul ferestrei de la parter, dar la fel de obiectiv.

Presupun că am moștenit și eu același mod de a socoti femininul: cu solidară obiectivitate. Așa cum copiii se aliază spontan între ei și distinct de părinți, indiferent de dragostea pe care le-o poartă,

Leonardo, Portretul Genevei d'e Benci (detaliu)

CRONICA OPTIMISTEI

O anume solidaritate

ar trebui să se nască, automat, și o empatie de gen feminin. Iată câteva cazuri în care am simțit acest sentiment cald, secvențe la fel de trecătoare ca trecătorii iviți o clipă în rama unei ferestre de la parter.

Într-un magazin de confecții, o discuție între două vânzătoare și o clientă care cumpărase un pulover bărbătesc: „Dacă nu i se potrivește pot să vin să-l schimb?” „Da, schimbăm și bărbați”, a răspuns una dintre vânzătoare, cu o mină serioasă, în timp ce a doua a început să râdă. „Bine, a spus cumpărătoarea, care a intrat imediat în joc, când aduceți modele noi?” Toate persoanele aflate întâmplător în magazin ascultau interesate și unele păreau că ar fi cumpărat pe loc un „bărbat model nou”.

O femeie cerând la farmacie ceva pentru *febră*. Farmacista oferă diferite leacuri pentru gripă. Nu, explică femeia, febră mușchiulară, mă duc la căpșuni. Și farmacista, dublându-și dintr-o dată grija, ca o mamă, oferind eroinei, la plecare, unelte fermecate care să fie folosite la nevoie, pentru dureri de mijloc, pentru dureri de burtă și i-ar fi dat, desigur și pentru durerea numită *homesickness*, dacă ar fi avut așa ceva în rafturile cu flacoane și cutii. Având grijă să-i ofere același medicament la mai multe prețuri, bănuind că viitoarea culegătoare n-are prea mulți bani.

O femeie căreia-i tremură genunchii la examenul de sofer și care, desigur, nu ia examenul. Fetele în fuste de piele care stau în fața coaforului și fumează, așteptând să li se fixeze vopseaua de pe părul blond-negru-roșu-verde, râd și vorbesc tare de bani și de modă și cele care, la mică distanță, în fața bibliotecii Fundației Carol, îmbrăcate în blugi ieftini, cu părul prins într-un elastic banal și ochelarii pe nas, ies și ele într-o pauză de un sendviș și stau de vorbă viori, dar prea încet ca să știi despre ce. O doamnă care nu-ți dă telefon decât ca să-ți facă plăcere. O moderatoare care-ți face un compliment sincer înainte de emisiune, nu ca să-i iasă emisiunea, ci ca să te simți tu bine. Femeile care, vorba scriitorului, zâmbesc absolut tuturor copiilor mici pe care-i văd pe aleile Cișmigiului.

Ceea ce nu mă împiedică să văd și reversul. Mă uit la femeile din traseul unei zile, în special la vânzătoare, funcționare, „bugetare”. Aproape toate au o aereală intrată și în piele, și în cap, și în suflet. Au cap acru, vorbă acru și inimă uscată. Sunt sigură că au motive, sunt sigură că nu le-o fi mers niciodată grozav, poate n-au evenimente

în viața lor deși s-or fi dorind eroine de telenovela...și totuși. Cea mai mare catastrofă care i se poate întâmpla unei femei este să i se acrească tot sufletul, să nu mai existe nimic de salvat, fraged, în el, fie și trist. Apoi sunt fetele care, stând ciorchine în prejma școlilor, se interpelează ca „Fată!” și înjură, cum să spun, inadecvat față de dotările cu care le-a pricopsit natura: „Ce ... mea!”. Elevele care în metrou își lasă prietenii să vorbească dezgustător, ca și cum ele n-ar fi de față, și se forțează să râdă, bietele, grosolan, ca să le facă plăcere. Apoi femeile șleampete până la murdărie, cele murdare și în priviri și în auz, cele rele, prostia vicleană a unora. Cele care răspund la *fair play* cu mici mizerii. Și câte altele.

mi permit să judec în toată libertatea femininul și cărțile cu personaje feminine, așa cum judec în toată libertatea și masculinul, să fiu, eventual, malițioasă, ironică, plictisită, enervată de semenele mele și de semenii mei sau dimpotrivă, participativă, înțelegătoare, admirativă, generoasă față de *ele* și față de *ei*. Tocmai din acest motiv nu-mi place feminismul, mai ales cel militant (de altfel, detest orice militantism și orice ideologie): te obligă la reacții-tip, la reflexe pavloviene nu numai în discuții, dar, mult mai grav, în gânduri. Caută vinovați și vinovații. Dacă primesc o laudă numai în virtutea faptului că sunt femeie, parcă nu mă pot bucura de ea.

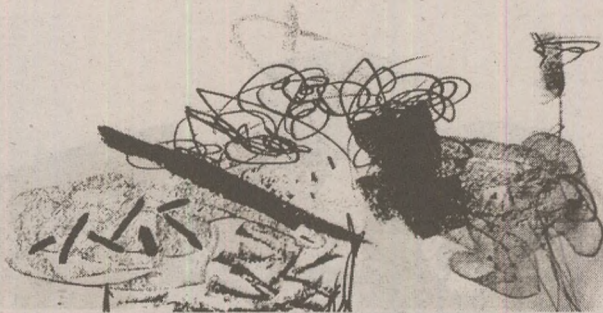
Dacă vorbesc despre cele 84 de rochii pe care o aristocrata

Leonardo, Portretul Isabellei d'Este, 1499

din Renaștere, de pildă Beatrice d'Este Sforza și le-a făcut în doi ani, îmi place să mă pot bucura împreună cu ea pentru câte o rochie nouă pe săptămână, și nu, cu o îngâmfată superioritate sau cu o milă nelalocul ei, s-o condamna ca avea plăceri frivole și se făcea frumoasă de dragul ochilor domnilor. Nu-mi doare și eu o asemenea performanță, dar nici nu simt nevoia să subliniez cât de blamabilă ar fi preocuparea ei. Și n-am de gând nici s-o judec pentru că nu și-a dat rochiile săracilor. Dacă, tot în Renaștere, Isabella D'Este, Marchiza din Mantova, a găsit cu cale să aibă 609 de nasturi din aur pe o rochie, mă întreb, cu interes, câți erau simplu decor și câți erau cu butonieră, câte ajutoare i-or fi trebuit ca să-i încheie în timp util, dar nu o acuz, cu ochii femeii care trăiește în era fermoarelor, a pantalonilor care se îmbracă în trei-patru secunde, și a „aricilor” care se lipesc cât ai clipi, că-și pierde timpul cu încheiatul și descheiatul, și nici pentru că nasturii ei erau din aur. Ca orice ideologie, feminismul îți ia permisiunea de a gândi fără cărje și de a te bucura fără grijă de tot ce e altfel. Și pentru mine *die Gedanken sind frei*. Și femeile. Și bărbații. ■

a r t e

cronica filmului

Despre altă revoluție

La începutul săptămânii am putut vedea la televizor câteva imagini din țara vecină, unde se sărbătorea ziua națională, într-o atmosferă mai încărcată decât ne obișnuiserăm. Insistența un pic mai mare a televiziunilor se datorează, de bună seamă, nu vreunui interes (trezit brusc) pentru realitățile maghiare, ci ultimelor evenimente politice din Ungaria, tensiunilor crescînde între simpatizanții de dreapta și susținătorii premierului Gyurcsány. Adevărul e că știm foarte puțin despre țările din jurul nostru, nu numai în materie de politică, ci și în materie de cultură, și este greu să nu găsești exasperantă situația în care aproape tot ce aflăm despre vecini trebuie neapărat să fie „filtrat” prin dispozitivul informațional și conceptual al altora, fie ei anglo-, franco- sau germanofoni.

Ei bine, în acest context, *Producție colosală!* (*Világszám!*) este o premieră care chiar merită, și nu doar pentru că ne spune, într-un mod sensibil, ceva instructiv despre o altă revoluție decât cea despre care au fost produse, recent, trei filme românești. Lunea trecută s-au împlinit 50 de ani de cînd locuitorii Budapestei au ieșit în stradă, în sprijinul guvernului condus de Imre Nagy, care se vedea amenințat de o intervenție străină la care și românii au avut o oarece contribuție, nu prea discutată în manualele autohtone de istorie. Fiecare cu revoluțiile lui, s-ar putea spune, dar știți bine că nu e chiar așa. 1956 a reprezentat, în memoria colectivă a ungarilor, o dramă dificil de uitat, pe care tragicomedia regizorului Róbert Koltai o tematizează într-un registru care reușește să elimine tensiunile, respectînd, totodată, semnificația majoră a momentului.

Secretul constă, firește, în măiestria verificată a tradiției central europene (din cinematografie, dar și din literatură). Naftalin și Dodó, doi frați gemeni născuți la începutul secolului, nedespărțiți și dedicați profesiei eterne de clown, ajung într-o încurcătură legată de destinul tragic al unui ceas ce îi aparține, din întâmplare, tocmai secretarului general al Partidului Comunist din Ungaria. Urmează, firește, o arestare politică a cărei victimă este, pînă la urmă, Dodó (interpretat de Gáspár Sándor), care se hotărăște să ia asupra lui o vină care îi aparține, în realitate, fratelui său Naftalin, doar cu câteva ore mai mic. Imboldul asumării responsabilității într-o asemenea situație limită nu transformă personajul într-o figură de un moralism indigerabil – în fond, Dodó păstrase întotdeauna o candoare care îi stătea chiar bine. Cu toate acestea, Naftalin (jucat chiar de regizorul Róbert Koltai) nu se poate consola cu situația și, profitînd de momentele de instabilitate politică creată de iminența unor proteste populare, încearcă să-l elibereze din închisoare pe fratele său.

Motivul accidentului legat de ceas – care declanșează întreaga desfășurare a acțiunii și prefațază istoria mare a Revoluției maghiare – merită remarcat. În sine, strategia micului amănunt ușor ridicol, capabil de a pune însă în mișcare toate forțele unui regim care a pierdut simțul

măsurii, nu este nouă în cinematografia estului. Maghiarii au chiar un clasic al genului – filmul *Martorul* (*A tanú*), realizat în anii '80 de Péter Bacsó. Și acolo e vorba de peripețiile unui umil funcționar în obsedantul deceniu, și acolo simpla dorință de a avea o viață liniștită a unora este zădărnicită de elanurile ridicol-grandomane ale altora, existînd permanent amenințarea cu persecuțiile politice. Conducerea județeană de partid decide acolo că viitorul agricol al Ungariei stă, numai decît, în cultivarea de portocale. Rezultatul, pentru a cărui celebrare se fac pregătiri care implică dansuri populare și discursuri ale activiștilor provinciali, este cu certitudine mai mult decât modest: o singură portocală, și aceea dispărută în ultimul moment din vina unui capriciu nepermis al unuia dintre fiii lui József Pelikan – sârmanul funcționar care fusese însărcinat, pe linie de partid, să se ocupe de cultivarea exoticilor arbori, spre mîndria întregului județ.

Firește că Naftalin din filmul lui Koltai are în comun cu Pelikan din *Martorul* mai mult decât o poantă de nume. E vorba în principal de trăsătura esențială în jurul căreia cele două personaje sînt construite: un anumit refuz est-european al vorbelor mari, o anume „normalitate” opusă oricărei idei „démésuree”, un conservatorism de jos în sus, dacă vreți, și o lipsă îndrăjită de strălucire care, paradoxal, face toți banii, creînd un personaj de neuitat și, desigur, cel mai savuros umor cu putință. Este, de altfel, chiar atitudinea definitorie a revoluțiilor anticomuniste din această parte a Europei – revoluții calme, spun unii, revoluții conservatoare, consideră alții. Pentru maghiari (fie ei de

stînga sau de dreapta), legătura dintre 1956 și 1989 e una indiscutabilă: regimul comunist a capitulat, din întâmplare sau nu, chiar pe 23 octombrie. Oricum ar fi, *Producție colosală!* merită efortul: unei sensibilități regizorale i se adaugă și prezența în distribuție a lui Jiri Menzel – deși episodică, ea rămîne în memoria cinefilului. Încă un amănunt: o parte din filmări în România, în apropiere de Satu Mare.

În alt registru, ceva mai informativ, nu trebuie să uitați că săptămîna asta au loc la noi două evenimente importante pentru iubitorii de filme. Festivalul de film documentar de la Sibiu, „Astra”, a început luni și se termină sîmbătă, cînd se dau și premiile. Acolo, organizatorii au făcut o selecție din aproximativ 700 de filme și prezintă rezultatele pe secțiuni: Competiție internațională, Competiție central și est-europeană, Competiție românească, Documentar francofon. Sînt multe filme și, chiar dacă v-ați dus sau intenționați să ajungeți acum, pe ultima sută de metri, nu veți putea vedea tot. E un lucru normal și chiar îmbucurător: așa se întîmplă la marile festivaluri din lumea largă și e bine că ideea pare să fi prins. Nu de alta, dar festivalurile (puține, cîte sînt) reprezintă o șansă unică pentru cinefilul onest de la noi: cea de a evada, măcar pentru o clipă, din atmosfera atît de încărcată de producții comerciale.

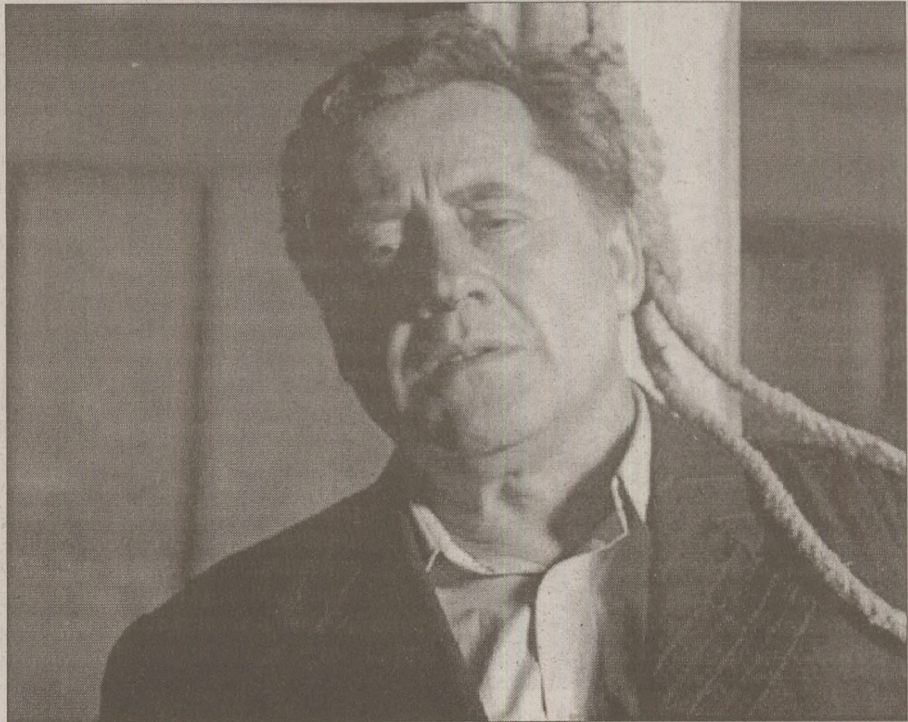
Tot acum, dar de data asta la București, începe și Festivalul Filmului Britanic. Selecția de anul acesta, făcută de Mihai Chirilov, pare mai curajoasă și mai bogată decât cea din anii precedenți și cuprinde, pe lîngă lungmetraje de ficțiune, o secțiune de animație, una de documentare scurte și una de scurtmetraj de ficțiune. De asemenea, se păstrează caracterul itinerant al festivalului, ceea ce va reprezenta un avantaj pentru locuitorii din cîteva mari orașe din provincie. Tematic, vă puteți delecta cu de toate – de la problemele politice din falsul documentar *The Road to Guantanamo* (un film pe care, revăzîndu-l recent, nu mă pot abține de la o apreciere laudativă cu privire la rigurozitatea cu care este realizat), pînă la daraveri aparent mai frivole, precum faima muzicală din *Stoned* (un film biografic despre Brian Jones, unul dintre fondatorii Rolling Stones) sau ambiguitățile sexuale din *Breakfast on Pluto*.

Și din punctul de vedere al genurilor, povestea este similară și aveți diversitate cît cuprinde: vă puteți mișca între un policier sud-african precum *Tsotsi*, a cărui acțiune se petrece la periferiile Johannesburg-ului, și aventura fantastică *Tideland*, semnată de Terry Gilliam, în care regizorul spune o poveste contemporană în stilul celebrei cărți pentru copii *Vrăjitorul din Oz*. Nu lipsește nici genul „petite histoire”, în variantă britanică, ilustrată de *Red Road*, care o are drept protagonistă pe Jackie, o persoană angajată de Consiliul Local din Glasgow să urmărească sistemul de supraveghere video. În total, o selecție diversă, în care cu siguranță veți găsi ceva interesant.

Silviu MIHAI

Producție colosală!

m u z i c ă

Indiscutabil, tinerețea are aripi. Au demonstrat-o o dată în plus tinerii muzicieni membri ai formației „Romanian piano trio“, pianistul Horia Mihail, violonistul Alexandru Tomescu, violoncelistul Răzvan Suma, autori ai unui impresionant proiect muzical dedicat creației concertante, de asemenea unor pagini din creația camerală aparținând celui care a fost Robert Schumann.

Recent la București, în saloanele hotelului „Residence“ – pe parcursul unei spectaculoase conferințe de presă, ulterior la Brașov – în cadrul ediției din acest an a Festivalului Muzicii de Cameră, locul de desfășurare a primelor momente ale proiectului, cei trei tineri muzicieni au etalat datele unei comunicări colocviale în adevăr antrenante. Au demonstrat, de asemenea, datele unei pătrunderi pertinente a intimității schumaniene de seducătoare natură poetică, a spiritului însuși al muzicii marelui romantic ...a cărui trecere în eternitate lumea muzicală o comemorează la împlinirea a 150 de ani.

La Brașov, sala festivă a Cercului Militar, am avut prilejul de a-i fi audiat pe cei trei muzicieni pe parcursul primului recital, momentul de demarare a proiectului amintit.

Am audiat cele „Cinci piese pe teme populare“ pentru violoncel și pian, prima Sonată pentru pian și vioară, de asemenea celebrul ciclu pentru pian „Scene din viața copiilor“. În partea a doua a concertului a putut fi audiat marele Trio în fa major pentru pian, vioară și violoncel.

Rebarbativ colocvială, quasi-tezistă în comunicare, ocolind în bună parte convențiile tradiționale ale scenei de concert, adresarea celor trei tineri muzicieni urmărește, în fond, stabilirea unei firești relații cu publicul tânăr. Este publicul de mâine, un public țință care trebuie orientat încă de astăzi spre descoperirea valorilor umaniste autentice, cele care ar trebui să jaloneze existența noastră a tuturor.

Măruntele teribilisme ale declarațiilor verbale aduc un plus de pitoresc și stârnesc

Proiectul „Schumann“

un plus de simpatie. În parte stingheri dar sinceri în adresarea colocvială, în orice caz fermi și autentici în adresarea muzicală, Mihail, Tomescu și Suma sunt tineri maeștri care înțeleg a-și asuma răspunderi. Nu numai în plan muzical artistic! A-ți apropia, a-ți educa propriul public reprezintă un act de responsabilitate inclusiv în plan social. Poate deveni, în egală măsură, un act de asanare.

Cu toții sunt tineri care și-au început studiile muzicale în țară, și le-au desăvârșit în străinătate, în importante instituții de învățământ artistic, pe parcursul unor îndelungate stagii de perfecționare. Au preferat să revină în țară propunându-și a da consistență, vitalizând viața noastră muzicală.

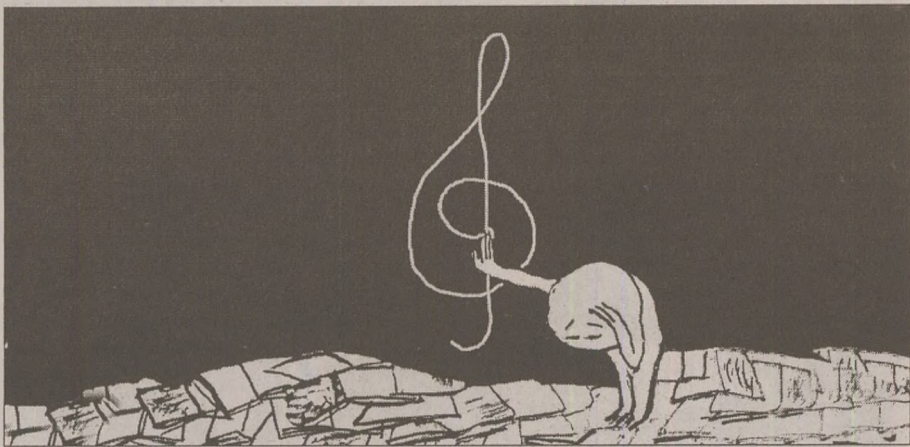
Așadar, la Brașov, sub înaltul patronaj al Ambasadei Republicii Federale a Germaniei în țara noastră, a debutat marele proiect „Schumann“. Este un ciclu de 12 concerte cu orchestra și alte 12 recitaluri muzicale camerale, o manifestare itinerantă, desfășurată pe durata a trei luni, până în mijlocul lunii decembrie, concerte găzduite de 11 filarmonici locale, inclusiv de Societatea Română de Radiodifuziune. Ineditul manifestării îl reprezintă, de asemenea, faptul că susținerea materială a evenimentului, inclusiv promoția acestuia, se realizează integral din surse financiare private. Este primul eveniment de acest fel realizat la noi în domeniul muzicii academice.

Prima manifestare concertantă a proiectului, ciclul celor trei concerte schumaniene, Concertul pentru vioară și orchestră, cel pentru violoncel și cel pentru pian, au fost prezentate ulterior tot la Brașov, în debutul actualei stagiuni de concerte a orchestrei Filarmonicii conduse de maestrul Ilarion Ionescu Galați.

Se demonstrează o dată în plus că mijloace financiare pentru cultură există și în afara banilor publici, că acești bani trebuie căutați, trebuie găsiți, trebuie atrași. Se demonstrează că marea majoritate a instituțiilor noastre muzicale desfășoară un management limitat, în parte defectuos, la nivel de supraviețuire a propriilor angajați.

Cei trei tineri muzicieni, autorii și realizatori ai proiectului au probat faptul că buna inițiativă, perseverența dau roade atunci când există clarviziune și determinare în acțiune, când există talent și măiestrie.

Dumitru AVAKIAN

Premii Orange pentru tinerii interpreți de muzică clasică

În această vară Orange România a dat startul unui concurs anual cu acoperire națională ce are ca scop descoperirea tinerilor virtuozii ai instrumentelor de muzică clasică.

Aflat la prima ediție, concursul „Se caută Enescu” s-a adresat tinerilor talentați la vioară, flaut sau pian, cu vârste cuprinse între 15 și 18 ani. Concursul s-a desfășurat în două etape. Între 1 și 16 iulie au avut loc înscrierile și preselecția, iar pe 7 și 8 octombrie, finala. Juriul i-a ales pe cei 30 de liceeni care au intrat în finala desfășurată la Universitatea Națională de Muzică din București, în urma audițiilor fiind desemnați trei câștigători:

pian: **Dinu-Alexandru Mihăilescu**, Timișoara

vioară: **Radu-Mihai Ropotan**, Brașov

flaut: **Vlad Alexandru Rebreanu**, Cîsnădie

Juriul finalei a fost alcătuit din renumiți profesori, soliști ai muzicii clasice și muzicologi, printre care Cat MacIntosh – profesor de vioară la Royal College London, Marten Root – profesor de flaut la Conservatorul din Amsterdam, Adriana Bera – președinte al Societății Române Mozart, Alexandru Tomescu – solist concertist la Radiodifuziunea Română, Mihai Cosma – muzicolog, Horia Mihail – solist la Filarmonica din Brașov.

Gala Laureatilor concursului „Se caută Enescu” a avut loc pe 15 octombrie, la Sala Colloseum din Palatul Bragadiru.

După decernarea premiilor Alexandru Vlad Rebreanu, câștigătorul secțiunii flaut a concursului „Se caută Enescu”, a acordat un interviu.

De când studiezi muzica și ce profesori ai avut?

Am început să studiez muzica, respectiv flautul, de la vârsta de 11 ani la Liceul de Artă din Sibiu sub îndrumarea domnului profesor Ioan Bojin și a doamnei profesoare Kálmán Ernese. Abia acum îmi dau seama că n-au greșit atunci când mi-au ales acest „drum” în viață.

Câte ore exersezi pe săptămână?

Ar trebui să studiez, nu pe săptămână, ci pe zi, circa 5-6 ore, dar timpul nu-mi permite decât maxim 4 ore împărțite dimineața și seara. Îmi organizez bine activitățile astfel încât să am timp pentru toate: studiu, distracție, relaxare și odihnă. Atunci când îmi fac timp liber merg prin cluburi, vorbesc cu prietenii pe Internet sau pur și simplu mă odihnesc.

Cât din această reușită se datorează talentului și cât muncii?

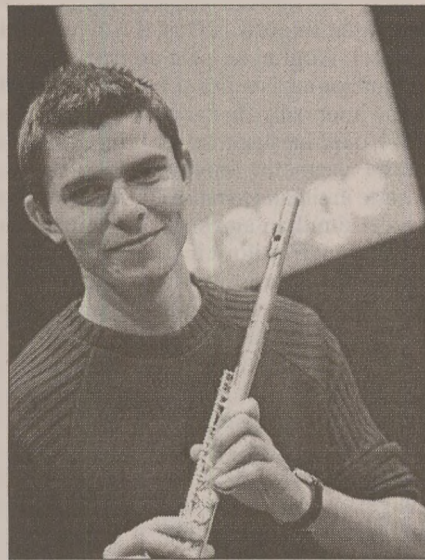
Aproape tot ce am reușit în domeniul muzicii se datorează în mare parte talentului primit de la tatăl meu dar și efortului depus de-a lungul anilor. N-aș putea exprima în procente măsura în care talentul sau munca au contribuit la succesul meu profesional.

Cum ți s-a părut concursul?

Concursul „Se caută Enescu” mi-a oferit șansa de afirmare și de asemenea un premiu important. Dar nu a fost ușor. Competiția a fost destul de dificilă, nivelul competițional fiind ridicat. Toți concurenții au fost bine pregătiți și sunt sigur că juriul a avut de luat o decizie grea. Au fost clipe când visam cu ochii deschiși că voi câștiga dar eram de asemenea conștient că orice se poate întâmpla: să ies sau nu câștigător. Pentru mine, concursul a reprezentat un bun prilej de autoevaluare și mă bucur că am fost desemnat câștigător la secțiunea flaut. Sper că odată cu acest premiu să mi se deschidă și alte drumuri importante în viață.

Ce părere ai despre membrii juriului?

Orange a oferit un nivel foarte ridicat competiției prin juriul de mare valoare

ce a cuprins renumiți profesori, soliști ai muzicii clasice și muzicologi, printre care: Cat MacIntosh – profesor de vioară la Royal College London, Marten Root – profesor de flaut la Conservatorul din Amsterdam, Adriana Bera – președinte al Societății Române Mozart, Alexandru Tomescu – solist concertist la Radiodifuziunea Română, Mihai Cosma – muzicolog, Horia Mihail – solist la Filarmonica din Brașov.

Care este visul tău în viață?

Visul meu este să ajung un mare flautist. Sună ușor dar drumul până acolo este foarte greu. Îmi doresc să ajung să cânt într-o orchestră importantă din străinătate și, la momentul oportun, să-mi încep cariera de solist.

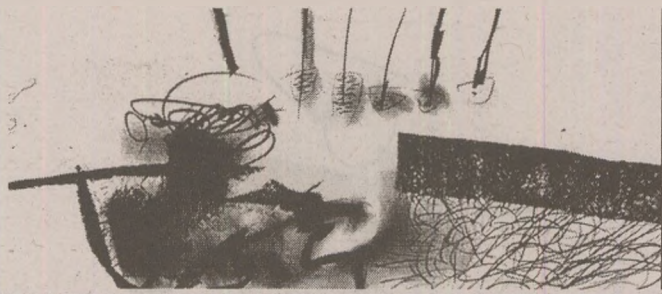
Care este secretul succesului tău?

Studiu, studiu și iar studiu.

Ce le transmiți celor care vor participa în 2007 la cea de-a doua ediție a concursului „Se caută Enescu“?

Să continue competiția de la același nivel și eventual să-l mai ridice. De asemenea, le doresc multă baftă.

arte

↑ **n curînd, se va deschide la Galeria Pogany, Teatrul Național I.L. Caragiale, București, o expoziție provocatoare și incitantă în același timp: 1945 – 1965 realism socialist? Expoziția încearcă, avînd la îndemînă doar materialul disponibil pe piața de artă, să**

facă o radiografie a epocii care începe cu finele celui de-al doilea război mondial și sfîrșește cu venirea lui Ceaușescu la putere, nu doar din punctul de vedere al artei oficiale, ci și din acela, pus permanent în surdină, al derapajelor, mai mult sau mai puțin manifeste, de la propagandismul diurn și de la estetica oficială. Dar care era starea generală a României la mijlocul deceniului cinci, iată o întrebare a cărei schiță de răspuns este textul care urmează.

Pavel Șusară

CRONICA PLASTICĂ

România și realismul socialist (un preambul istoric)

dacă nu cumva chiar armata americană, îi va asigura continuitatea politică și independența față de Moscova, ea începe să plătească din greu atît fatalitatea geografică și situația obiectivă de țară mică, exclusă de la marile decizii și de la construcțiile geopolitice, cît și comportamentul, inițial ostil și mai apoi duplețar, din timpul războiului. Trecută la învinși, ea recuperează, totuși, nordul Transilvaniei, dar pierde definitiv, în beneficiul URSS și al Bulgariei, Basarabia, Bucovina de Nord, cele trei județe nord dunărene și Dobrogea de Sud, cu orașul Balcic, unul dintre punctele cele mai frecventate și mai prezente în arta plastică interbelică. În așteptarea soldaților americani, o așteptare aproape mistică și, evident, încărcată de speranța iminentei mîntuirii de amenințarea satanică a comunismului, începe încet, dar decis, marele schimb cu Uniunea Sovietică. În calitatea ei de inamic pe front și de agresor imperialist, România trimite spre Moscova, pînă la secătuire, imense despăgubiri de război – cereale, alimente, aur și nenumărate alte produse naturale și industriale – și primește în schimb, ca semn al prieteniei, al dragostei frățești și al internaționalismului proletar, activiști bine educați în școlile partidului comunist, ofițeri instruiți de către marea armată sovietică, ideologie, morală și filozofie stalinist-comunistă. Încet și sigur viața politică și bruma de democrație care a mai rămas sînt torpilate sistematic și împinse spre caricatural, monarhia

este izolată și constrînsă la o prezență strict decorativă pînă în 1947 cînd, prin forță, prin abuz și prin șantaj, tînarul rege Mihai I este constrîns să abdice și să părăsească țara. Odată dispărut și ultimul garant al vechiului sistem democratic, comunizarea României intră în linie dreaptă. În 1948 are loc naționalizarea, începe colectivizarea în agricultură, partidele politice sunt decapitate și apoi dizolvate, iar elitele românești, de la cele politice și pînă la cele militare, ecleziale și culturale sunt supuse unei adevărate exterminări prin închisori și prin lagăre de muncă. Chiar și în această perioadă dramatică, o adevărată apocalipsă a întregii noastre vieți publice, paradoxurile au continuat să se manifeste: cu armatele sovietice controlînd totul, erau așteptați americanii, iar în timp ce prin Munții Făgărașului, ai Banatului și în alte părți se duceau lupte armate împotriva ocupației, colaboraționismul înflorea simetric și frîiele terorii sunt preluate din mers de către nenumărați oportuniști, mulți dintre ei aflați nu cu mult timp în urmă într-o opoziție radicală cu exponenții noii puteri. Astfel, comuniștii își dau mîna cu legionarii și, pentru o vreme, ei nu par a avea prea multe trăsături de caracter vizibil diferite. Toate aceste comportamente paradoxale, aceste confuzii de atitudine, de acțiune și de morală, se vor regăsi, mai mult sau mai puțin explicit, și la nivelul reprezentării și al actului simbolic. Cultura însăși, în toate compartimentele și manifestările ei, trece exact prin aceleași experiențe și prin aceleași drame ca și societatea în ansamblul ei. Și aici rezistența și oportunismul se împletesc, rigoarea este umbrită prin lipsa de caracter, demnitatea profesională și rectitudinea morală aduse în derizoriu prin abdicare și relativism. Dacă în plan politic lupta împotriva vechiului sistem are drept consecință abolirea monarhiei constituționale (1947), decapitarea societății românești de elitele ei abia formate, trimiterea în lagăre de muncă și la canal a cvasitotalității intelectualilor, ofițerilor de carieră, a oamenilor de știință și de cultură, dacă în plan economic și administrativ au loc naționalizările, începînd cu 1948 și colectivizarea agriculturii, începînd cu anul 1949, în planul cultural propriu-zis începe o luptă acerbă contra valorilor „burgheze și imperialiste”. Reluînd practicile experimentate deja de revoluția franceză de la 1789 și desăvîrșite cu o furie paroxistică de revoluția bolșevică din Rusia, „revoluția”, comunistă din România se luptă nu numai cu instituțiile și cu oamenii, ci și cu imaginile și cu reprezentările vechiului sistem. Cărțile sunt arse cu o sălbăcie fără seamăn, bunuri materiale distruse cu acea orbire pe care numai o îndelungată frustrare ar putea-o cînt de cînt explica, iar statuile și însemnele publice sunt și ele demolate ori, în cazurile cele mai fericite, doar dizlocate, ca staocuri cvasimagice ale unei energii prohibite, ca urme indezirabile și periculoase ale unei ordini expirate. Artistul și omul de cultură nu mai sunt priviți ca niște simpli actori ai vieții publice, așa cum sunt ei de fapt, ci ca niște mesageri ai unei noi ordini, ca niște pseudoapostoli, ca niște misionari și apologeti cu funcții cvasisacerdotale într-o eclezie rudimentară și atee! ■

Camil Ressu - Comisia de îndrumare

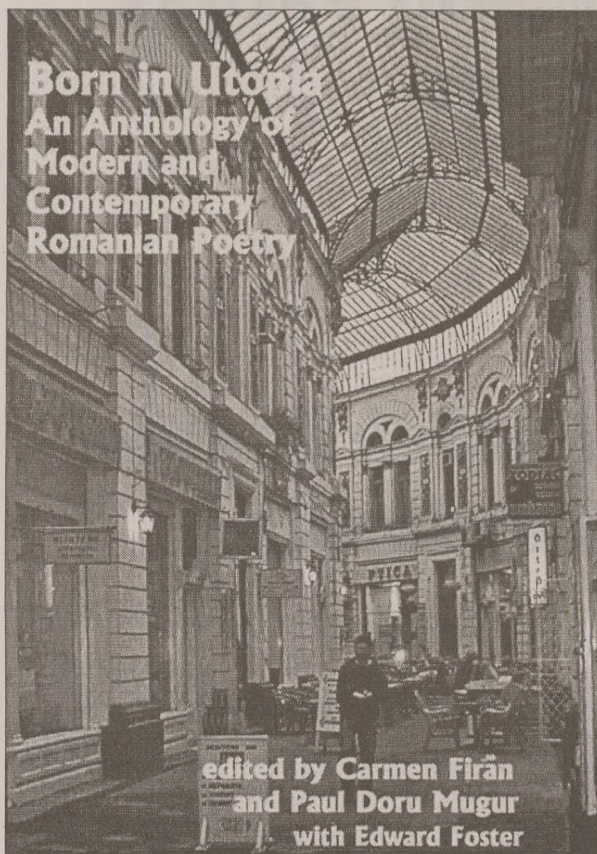
Camil Ressu - Țărani semnînd apelul

meridiane

Funcția terapeutică a utopiei

Born in Utopia. An Anthology of Modern and Contemporary Romanian Poetry (edited by Carmen Firan and Paul Doru Mugur with Edward Foster), Talisman House Publishers, Jersey City, New Jersey, 2006, 356 p., f.p.

Apariția unei antologii de poezie modernă și contemporană românească în America, dincolo de faptul că reprezintă în sine un eveniment, (cu atât mai mult cu cât avem de-a face cu o lucrare bine întocmită și frumos „ambalată”), constituie și un bun prilej de a reflecta, o dată în plus, asupra complexelor, iluziilor și șanselor culturii noastre.

În ceea ce privește antologia de față – *Born in Utopia. An Anthology of Modern and Contemporary Romanian Poetry* (editată de Carmen Firan și Paul Doru Mugur, în colaborare cu Edward Foster) – trebuie să remarcăm de la bun început că ea mizează, în mod ingenios și inteligent, pe valorificarea conotațiilor exotice pe care contactul cu literatura română le poate trezi publicului american. *Born in Utopia* (*Născut în Utopia*) este un titlu îndeajuns de edificator în acest sens, în măsura în care sugerează, (auto)ironic, o vagă sinonimie Utopia-Romania, prin care se face totodată aluzie la contextul atipic de dezvoltare a poeziei românești. Împrumutat dintr-un poem al lui Ștefan Augustin Doinaș (prezent, într-o foarte bună traducere a lui Adam J. Sorkin, în colaborare cu Liliana Ursu, la pagina 97), titlul prezintă, în plus, avantajul că reușește să confere o anumită unitate volumului. Așa cum remarcă și Virgil Nemoianu în postfața sa semnificativ intitulată *Utopia as a Dream of Healing* (*Utopia ca vis al vindecării*), numitorul comun al poemelor antologate cronologic, acoperind aproape un veac de istorie și singurătate, pare a fi utopismul, detectabil pretutindeni, sub diversele sale forme (de la evazionismul melancolic

sau nostalgic, la subversivismul poezilor mai tineri, de pildă). O altă cheie de lectură ce orientează receptarea volumului într-o direcție similară este motto-ul lui Geo Bogza în care se vorbește despre cea mai seducătoare dintre utopii, aceea a unei antologii de vise, povestite simplu, fără un stil anume, fără artă, visele fiind – se știe – frumoase prin chiar substanța lor.

În privința selecției poezilor antologați, s-ar putea obiecta, de pildă, că poezia contemporană capătă net câștig de cauză, în detrimentul celei interbelice, că sunt prea numeroși autorii tineri de mai mică sau mai mare notorietate prezenți în volum, că autori importanți figurează doar cu două-trei poeme etc. Evident, întotdeauna e loc pentru mai bine, însă în ansamblu antologia reușește să schițeze o imagine echilibrată și nuanțată a poeziei românești din ultima sută de ani. Dintre interbelici nu puteau lipsi marii poeți moderniști (Arghezi, Blaga, Bacovia, Barbu), prezenți cu texte ce oferă o idee justă despre zonele caracteristice ale creației lor. Figurează de asemenea câțiva reprezentanți ai avangardei (Tristan Tzara, Benjamin Fondane, Ilarie Voronca, Geo Bogza, Gherasim Luca, Ion Vinea, Gellu Naum ș.a.m.d.) De prisos să mai spunem că nume ca Tzara, Fondane, Paul Celan pot funcționa oricând ca un fel de paspartu atunci când vine vorba de a crea o breșă în mentalitatea publicului de peste hotare.

Sunt prezente, de asemenea, și alte nume cu rezonanță din prima jumătate a secolului XX: Vasile Voiculescu, Emil Botta, Maria Banuș, Nina Cassian, Nicolae Labiș; reprezentanți ai Cercului Literar de la Sibiu (Ștefan Augustin Doinaș), oniriști (Leonid Dimov), poeți ai generației '60 (Mircea Ivănescu, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ana Blandiana, Gabriela Melinescu, Constanța Buzea, Ioan Alexandru, Ileana Mălăncioiu), șaptezeciști (Virgil Mazilescu, Daniel Turcea, Daniela Crăsnaru, Mircea Dinescu etc.), optzeciști (Mircea Cărtărescu, Traian T. Coșovei, Magda Cârneci, Ion Mureșan, Matei Vișniec, Mariana Marin etc.). Nu lipsesc nici Ioana Ieronim, Andrei Codrescu, Emil Brumaru, Mihai Ursachi, Denisa Comănescu, Cristian Popescu, Ruxandra Cesereanu, Daniel Bănulescu, Simona Popescu ș.a.m.d. Ne dăm seama că, după cum afirmă și editorii antologiei în cuvântul introductiv, avem de-a face cu o diversitate de voci, dintre care unele ilustre, altele originale sau pur și simplu interesante, toate laolaltă reușind să ofere un tablou al poeziei românești, care nu păcătuiește nici într-un caz prin monotonie.

Câteva cuvinte acum despre calitatea traducerilor. În ansamblu, se poate constata fără efort că ele sunt rezultatul strădaniei unor profesioniști. Multe versiuni valorifică cu abilitate potențialul originalului, chiar și atunci când diferențele specifice, de ordin lexical sau stilistic, împiedică apropierea de „echivalentul perfect”. Cel mai mult par „să

sufere” poeții cu o amprentă stilistică inconfundabilă, de tipul lui Arghezi. Desigur, misiunea traducătorului în asemenea cazuri nu este una dintre cele mai ușoare. Puține dintre versiunile în limba engleză păstrează câte ceva din prospețimea lexicală și acuitatea senzorială a originalului. În privința celorlalți trei mari poeți moderniști din interbelic (Bacovia, Blaga, Barbu) lucrurile stau ceva mai bine. Trebuie remarcate foarte bunele tălmăciri ale poemelor bacoviene *Plumb* (Liviu Georgescu) și *Lacustra* (Paul Doru Mugur), ca și excelențele versiuni date de Andrei Codrescu poeziilor lui Blaga. *Dați-mi un trup voi munților, Vreau să joc, Izvorul nopții* și toate celelalte sună foarte bine în limba engleză și, aș îndrăzni să spun, par, într-o anumită măsură, mai actuale decât originalul.

O mențiune aparte merită apoi Adam J. Sorkin, traducătorul celor mai multe texte din volum, care își demonstrează, o dată în plus, talentul de a tălmăci fără cusur texte poetice dintre cele mai dificile. Pentru a ne convinge de acest lucru este de ajuns să cităm câteva versuri la întâmplare: „you were so highly evolved, such a flirt, a charmer and a skirt/ that even the adam's apple at your neck had descended/ from the apes eons and eons before I found myself here/ your little tit had emancipated itself to hyperboloid and sphere/ ending in a sweetness and a toxin/ of jailbait ingenious and wanton./ gliding over vacant lots, you were a compound/ of barbiturates, armpits, prisms and cellophane/ levitating like a leviathan through the forests of mondrian [...]” („erai așa de evoluată, cochetă, șarmantă și față/ încât până și omușorul din gâtul tău se trăsese/ mai mult decât al meu din maimuța/ țișica ta se emancipase până la hiperboloid și la sferă/ sfârșind într-o dulceață și-ntr-o toxină/ de candida hahahaha./ erai un amestec plutind pe terenuri virane,/ de barbiturice, subțiori, prisme și celofane/ levitând ca un leviatan pe sub copacii lui mondrian [...]”) Fragmentul citat face parte dintr-un poem al lui Mircea Cărtărescu, *Bebop baby* („cause tonight you'll be mine”) și nu de foarte multă subtilitate este nevoie pentru a ne da seama că misiunea traducătorilor (Adam J. Sorkin și Ioana Ieronim) nu a fost tocmai ușoară.

Notele bio-bibliografice care însoțesc textele, deși aparent sumare, oferă informațiile esențiale referitoare la autorii antologați, fără a ocoli amănuntul pitoresc sau extravagant, acolo unde este cazul. În fine, discursurile de escortă (prefața savuroasă a lui Andrei Codrescu și cele două postfețe semnate de doi critici de notorietate, Nicolae Manolescu și Virgil Nemoianu), îi dau cititorului mai mult sau mai puțin avizat posibilitatea să se familiarizeze cu contextul specific de evoluție a poeziei românești, un context în care terapia prin utopie a jucat dintotdeauna un rol.

Catrinel POPA

www.cartearomaneasca.ro

CARTEA ROMÂNEASCĂ

O nouă colecție: Noua Critică & Istorie literară

Cristina Chevereșan *Apocalipse vesele și triste*

„O foaie de temperatură a prozei ultimei generații de scriitori din România și a receptării ei; dar și o hîrtie de turnesol pentru sensibilitatea generației mature care se auto-caligrafiază. Așa ar putea fi descrisă cartea foarte tinerei Cristina Chevereșan, universitar de excepție, critic literar plin de probitate și talent.” (Adriana Babeși)

m e r i d i a n e

Travesuras de la niña mala (*Rătăcirile fetei nesăbuite*), ultimul roman al lui Mario Vargas Llosa, a apărut la Editura Alfaguara din Madrid în mai 2006. Cartea a fost excelent primită de public și critică, fiind volumul cel mai vândut la Târgul de carte de la Madrid și una dintre cel mai bine vândute zece cărți din America Latină. Iată ce afirma autorul la lansarea cărții: „Este un roman de dragoste, în care 50 % este memorie, 50% fantezie. Am avut norocul, ca mulți alți scriitori din generația mea, să trăiesc experiențe care au schimbat lumea în ultimii 40 sau 50 de ani: obiceiuri, valori, relații interumane, dragoste, sex – iată ce-am trăit în Lima burgheză a anilor '50, în Parisul revoluționar al anilor '60, în Londra mișcării hippy a anilor '70, în Madridul anilor '80 și în Japonia actuală.”

Cartea din care publicăm în avanpremieră un fragment este în curs de apariție la Editura Humanitas.

III. Pictor de cai în swinging London

În cea de-a doua jumătate a anilor șaizeci, Londra a luat locul Parisului ca oraș al modei care, dând tonul în Europa, se răspândea în lumea întreagă. Muzica a înlocuit cărțile și ideile, devenind centrul de atracție al tinerilor, mai ales odată cu apariția celor patru Beatles, dar și cu Cliff Richard, Shadows, Rolling Stones cu Mick Jagger și alte formații și cântăreți englezi, cu mișcarea hippy și cu revoluția psihedelică a *flower children*. Așa cum mai înainte mulți latinoamericani ajunseseră la Paris ca să înfaptuiască revoluția, acum emigraseră la Londra ca să se înroleze în oștile canabisului, ale muzicii pop și ale vieții promiscue. Carnaby Street a devenit buricul pământului, cum fusese anterior Saint Germain. La Londra au apărut: minijupa, pletele lungi, ținuta extravagantă - consfințite de musicalurile *Hair* și *Jesus Christ Superstar*, popularizarea drogurilor, începând cu marijuana și sfârșind cu acidul lisergic, fascinația spiritualismului hindus, budismul, practicarea amorului liber, recunoașterea homosexualilor și campaniile în favoarea orgoliului gay, dar și respingerea în bloc a faimosului establishment burghez, nu în numele revoluției socialiste, care-i lăsa rece pe hipioți, ci în numele unui pacifism hedonist și anarhic, domolit de dragostea pentru natură și animale și de negarea moralei tradiționale. Dezbaterile de La Mutualité, Le Nouveau Roman, rafinații cantautori ca Leo Ferré sau Georges Brassens ori filmele de artă pariziene nu mai reprezentau puncte de referință pentru tinerii revoltați, ci Trafalgar Square și parcurile în care se manifesta împotriva războiului din Vietnam în spatele Vanessei Redgrave și al lui Tariq Ali, între concerte de masă ale idolilor uriași, iarbă columbiană, pub-uri și discoteci; toate – simboluri ale noii culturi ce atrăgea milioane de tineri de ambele sexe la Londra. Anglia a cunoscut în anii aceia și gloria teatrală: *Marat-Sade* de Peter Weiss, montat în 1964 de Peter Brook, cunoscut până atunci mai ales prin montările revoluționare din Shakespeare: un eveniment pentru întreaga Europă. N-am mai văzut niciodată de atunci o montare care să mi se împărească atât de pregnant în minte.

Mâna ciudată a destinului l-a făcut ca spre finele anilor șaizeci să stau mult timp în Anglia, locuind chiar în inima *swinging London*: în Earl's Court, o zonă animată și cosmopolită din Kensington, cunoscută drept Valea Cangurului (Kangaroo Valley), datorită numeroșilor neozelandezi și australieni care o populau. Aventura din mai 1968, când tinerii parizieni au ridicat baricade în Cartierul Latin, declarând că trebuie să fie realiști alegând imposibilul, m-a surprins la Londra, unde am rămas blocat vreo două săptămâni - grevele paralizaseră gările și aeroporturile franceze - fără a ști dacă micul meu apartament din École Militaire arvusea de suferit.

Când m-am întors la Paris l-am găsit intact, căci de fapt revoluția din mai '68 nu depășise perimetrul Cartierului Latin și Saint Germain-des-Prés. În ciuda profețiilor din acele zile euforice, revolta n-a avut urmări politice; ea a accelerat doar căderea lui Charles de Gaulle, a inaugurat scurta guvernare de cinci ani a lui Pompidou și a scos la

iveală o mișcare de stânga mai modernă decât Partidul Comunist Francez („la crapule stalinienne”, după expresia lui Cohn Bendit, unul din liderii anului 1968). Moravurile s-au mai liberalizat, dar, din punct de vedere cultural, o dată cu dispariția unei generații cu adevărat ilustre – Mauriac, Camus, Sartre, Aron, Merleau Ponty, Malraux – s-a constatat o oarecare stagnare; în locul creatorilor, maîtres à penser, au apărut criticii, mai întâi structuraliștii, ca Michel Foucault și Roland Barthes, apoi deconstructiviștii, de tipul lui Gilles Deleuze și Jacques Derrida, cu retorici arogante și ezoterice, tot mai izolați, prin intrigile lor cucernice, și mai distanțați de publicul larg a cărui viață culturală s-a banalizat cu vremea.

Aceia au fost ani de muncă intensă pentru mine, dar de izbânzi mediocre, după cum ar fi spus fata nesăbuită: din traducător am devenit interpret. Ca și prima oară, am umplut golul dispariției ei muncind pe rupte. Am reînceput cursurile de rusă și de traducere simultană, dedicându-mă lor cu tenacitate, după orele petrecute la Unesco. Am fost două veri în U.R.S.S., stând de fiecare dată două luni: prima oară la Moscova, a doua oară la Leningrad, frecventând cursuri intensive de limbă rusă, speciale pentru interpreți, și locuind în campusuri universitare dezolante, unde ne simțeam ca într-un internat de jezuiți.

La vreo doi ani după ultima cină cu Robert Arnoux, am avut o relație oarecum anostă cu Cécile, o funcționară de la Unesco, atrăgătoare și simpatcă, dar cumpătată, vegetariană și catolică convinsă, cu care mă înțelegeam perfect doar la pat, în rest fiind firi total opuse. La un moment dat ne-am gândit să trăim împreună, dar ne-am speriat amândoi – mai ales eu – la gândul conviețuirii, fiind așa de diferiți și neexistând între noi, de fapt, nici urmă de dragoste adevărată. Legătura noastră s-a fâșăit din plictiseală; într-o bună zi nu ne-am mai întâlnit și nici nu ne-am mai sunat.

Mi-a fost foarte greu să obțin primele mele contracte ca interpret, deși trecusem toate probele și aveam diplomele corespunzătoare. Dar circuitul era mai închis decât cel al traducătorilor, iar asociațiile breslei, adevărate mafii, admiteau noi membri cu țârăita. Am izbutit doar când am putut adăuga și rusa la limbile din care traduceam în spaniolă, pe lângă engleză și franceză. Contractele de interpret mi-au permis să călătoresc mult prin Europa și adesea la Londra, participând mai ales la conferințe și seminarii economice. Într-o bună zi, prin 1970, m-am întâlnit la consulatul peruan de pe Sloane Street, unde mă dusesem să-mi schimb pașaportul, cu un prieten din copilărie și coleg la Colegiul Champagnat de Miraflores, venit și el cu aceeași treabă: Juan Barreto.

Devenise hipiot, dar nu unul șleampăt, ci unul elegant. Plete până la umeri, ușor încarunțit, păr mătăsoș, bărbuț rară în jurul gurii, adunată într-un cioc îngrijit. Mi-l aminteam grasuț și scund, dar acum mă depășea cu câțiva centimetri și era slab ca un manechin. Purta niște pantaloni vișinii, reiați, sandale ce nu păreau din piele ci din pergament, un bluzon oriental de mătase, înflorat, și o curea roșie, strânsă între pulpanele vestei deschise, care mi-a amintit de păstorii turcmeni ai unui documentar despre Mesopotamia, din seria „Connaissance du monde”, pe care-o urmăream în fiecare lună la Palais de Chaillot.

Ne-am dus să bem o cafea, undeva pe lângă consulat, și discuția a fost așa de plăcută încât l-am invitat să luăm prânzul împreună la un pub din Kensington Gardens. Am stat împreună mai bine de două ore, el vorbind iar eu ascultându-l și intervenind monosilabic.

Povestea lui era demnă de un roman. Îmi aminteam că, în ultimii ani de liceu, Juan începuse să colaboreze la Radio El Sol, ca șpicher și comentator de fotbal, iar colegii lui mariști îi prevedeau un mare viitor de jurnalist sportiv. „Dar asta era, de fapt, un joc de copii”, a zis, „adevărata mea vocație a fost dintotdeauna pictura”. A urmat Școala de Arte Frumoase din Lima și a reușit să participe la o expoziție colectivă organizată de Institutul de Artă Contemporană din regiunea Ocoña. Taică-său l-a trimis apoi să urmeze un curs de desen și culoare la St. Martin School of Arts din Londra. Dar cum a ajuns la Londra a decis că orașul ăsta era al lui („Parcă m-ar fi așteptat, frate”) și n-o să-l mai părăsească în veci. Când și-a anunțat tatăl că n-o să se mai întoarcă în Peru, acesta i-a tăiat pe loc subvențiile. A început de atunci o existență mizeră, de artist stradal, surprinzându-i în portrete pe turiști în Leicester Square ori

Avanpremieră editorială

Mario Vargas Llosa

Rătăcirile fetei nesăbuite

la intrarea în magazinele Harrods, desenând cu creta, pe trotuare, Parlamentul, Big Ben sau Turnul Londrei și întinzându-le apoi privitorilor șapca. A dormit la YMCA și în *Bed and breakfast* jalnice și, ca alți *drop outs*, s-a refugiat în nopțile de iarnă în azile religioase pentru rebuturi umane și a stat la cozi interminabile în parohii și institute de binefacere, unde se împărțea de două ori pe zi câte o farfurie cu supă caldă. De multe ori a dormit sub cerul liber, prin parcuri sau în pragul prăvăliilor, învelit în cartoane. „M-a apucat disperarea, dar în tot acest timp nu m-am simțit niciodată atât de nenorocit încât să-i cer lui taică-meu să-mi plătească biletul de întoarcere în Peru.”

Deși n-avea bani, a reușit să plece cu alți hipioți vagabonzi în Katmandu, unde a descoperit că în spiritualizatul Nepal era mai greu să supraviețuiești decât în Europa materialistă. Solidaritatea tovarășilor lui de transhumanță a fost decisivă, ca să nu moară de foame și boală; în India a făcut febra fânului și era cât pe ce să dea ortul popii. Fata și cei doi băieți care călătoreau cu el l-au vegheat pe rând în timpul convalescenței într-un spital murdar din Madras, unde șobolanii se plimbau printre bolnavii întinși pe jos pe rogojini.

- Mă obișnuisem deja cu viața asta de *tramp*, cu faptul că strada mi-era casă, când deodată mi s-a schimbat cu totul soarta.

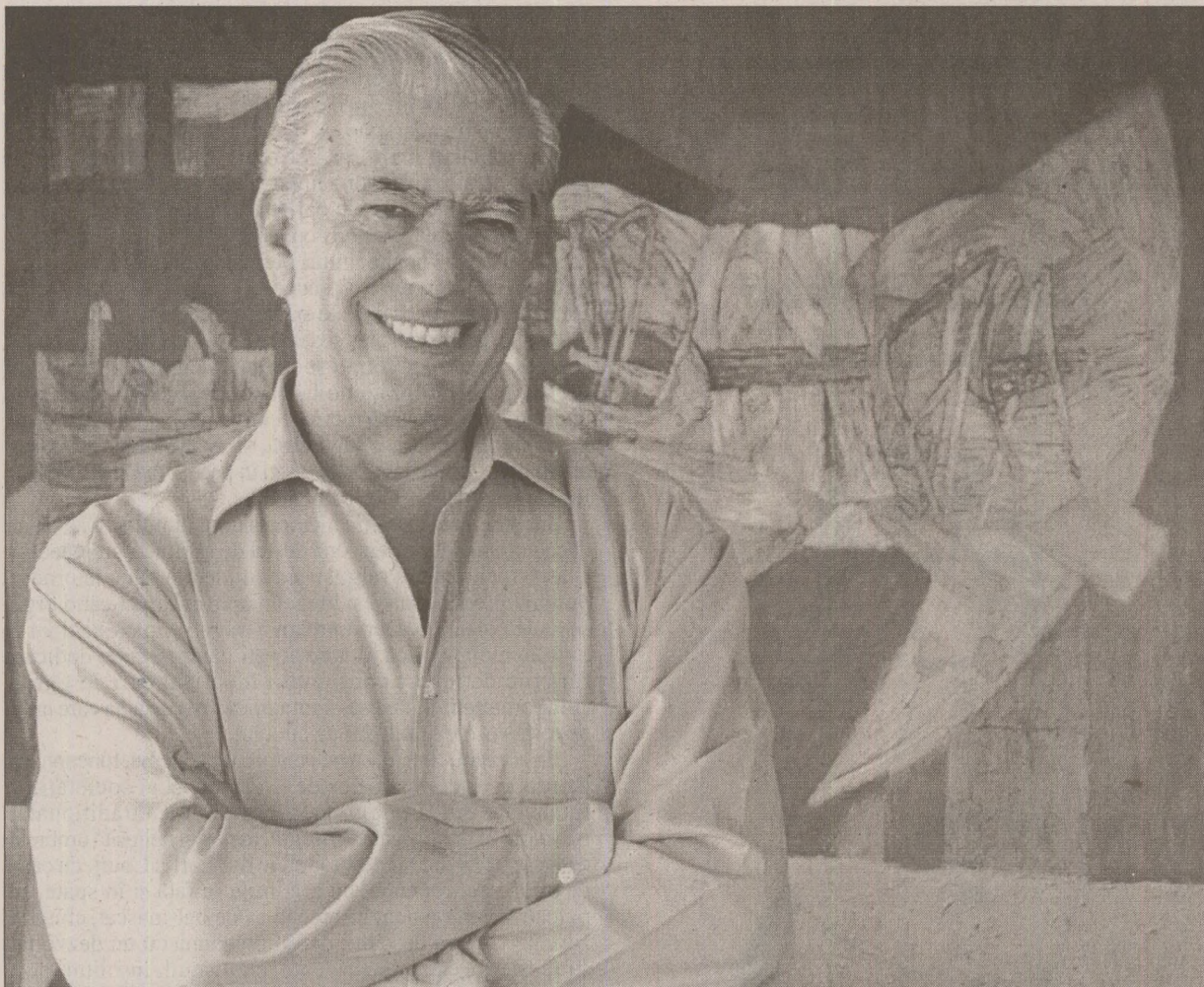
Picta portrete în carbune, pentru două lire sterline fiecare, în fața la Victoria & Albert Museum, în Brompton Road, când pe neașteptate o doamnă cu umbreluță de soare pe mânuși din voal i-a cerut să-i facă portretul cățelușei pe care o plimba, o King Charles cu pete albe și cafenii, periată, spălată și pieptănată, cu aere de lady. Cățelușa se numea Esther. Desenul dublu făcut de Juan, „din față și din profil” a încântat-o pe doamnă. Când să-i plătească, a descoperit că n-avea nici un ban la ea; i se furase geanta ori o uitase acasă. „N-are importanță”, i-a zis Juan. „A fost o onoare să lucrez pentru un model așa de distins.” Derutată și plină de recunoștință, doamna s-a îndepărtat. Dar după câțiva pași s-a întors și i-a întins lui Juan o carte de vizită. „Dacă treceți vreodată prin zonă, bateți la ușa ca s-o salutați pe noua dumneavoastră prietenă.” Și i-a arătat-o pe cățelușă.

Mrs. Stubard, infirmieră pensionată, văduvă și fără copii, a devenit zâna bună a cărei baghetă magică l-a scos pe Juan Barreto de pe străzile Londrei și treptat l-a și curățat („Când ești *tramp*, nu te speli niciodată și nici

m e r i d i a n e

măcar nu simți cât de împuțit ești”), hrănindu-l, îmbrăcându-l și în cele din urmă propulsându-l în mediul cel mai englezesc cu putință: proprietari de padocuri, jochei, instructori și pasionați de hipism din Newmarket, unde se nasc, cresc, mor și se îngroapă cei mai faimoși cai de curse din Marea Britanie și poate din întreaga lume.

Mrs. Stubard locuia singură, cu micuța Esther, într-o casuță din cărămizi roșii cu o grădină mică, pe care o îngrijea chiar ea, menținând-o într-o stare desăvârșită, într-o zonă liniștită și prosperă din Saint John's Wood. O moștenise de la soțul ei, un pediatru care-și petrecuse toată viața în pavilioanele și cabinetele de consultație din Charing Cross Hospital, îngrijind copiii altora, căci n-avusese niciodată unul al lui. Juan Barreto a bătut la ușa văduvei într-o zi la prânz, când era mai înfometat, mai singur și mai amărât ca oricând. Ea l-a recunoscut imediat.

- Am venit să aflu ce mai face prietena mea Esther. Și dacă nu cer prea mult, ca să mă poștiți la o bucată de pâine.

- Intră, artiste, i-a zâmbit ea. Te deranjează dacă îți scuturi puțin sandalele acelea groaznice din picioare? Și dacă tot faci asta, profită și spală-ți și picioarele cu furtunul din grădină.

„Mrs. Stubard era un înger căzut din cer”, a zis Juan Barreto. „Îmi înrămasese desenul în carbune cu cățelușă și-l ținea pe o măsuță din salon. Arăta foarte bine.” L-a convins pe Juan să-și spele și mâinile cu apă și săpun („Încă din prima clipă a adoptat aerul ăla de mamă autoritară pe care-l mai are și acum cu mine”) și i-a servit două sandvișuri cu roșii, brânză și castraveci și o ceașcă de ceai. Au stat de vorbă o vreme, după care i-a cerut lui Juan să-i povestească viața lui de-a fir a păr. Era iute și dornică să știe tot despre lume și insistă ca Juan să-i descrie cu lux de amănunte cum erau, de unde apăreau, și ce fel de viață duceau hipotii.

„Chiar dacă n-o să-ți vină să crezi, până la urmă eu am fost cel fascinat de bătrânică. Mă duceam s-o văd nu numai ca să-mi dea de mâncare, ci și fiindcă mă simțeam de milioane cu ea. Avea un trup de șaptezeci de ani, dar un sufler de cincisprezece. Ce mai, am făcut din ea o hipiotă.”

Juan trecea pe la casuța din St. John's Wood o dată pe săptămână, o spăla și o pieptăna pe Esther, o ajuta pe Mrs. Stubard să curețe pomii și să ude grădina și uneori o însoțea la cumpărături la magazinul vecin din Sainsbury.

Locuitorii burghezi din St. John's Wood priveau uimiți nepotrivita pereche. Juan o ajuta să gătească – a învățat-o rețetele peruane cu *papa rellena**, *ají de gallina*** și *ceviche**** - îi spăla farfuriile și apoi se întindeau la vorbă; o pune să asculte concertele formațiilor Beatles și Rolling Stones, îi povestea cele o mie și una de aventuri ale lui, și întâmplări cu hipotele și hipotii cunoscuți în escapadele lui prin Londra, India și Nepal. Curiozitatea doamnei Stubard nu s-a mulțumit doar cu explicațiile lui Juan: canabisul ascute luciditatea și sensibilitatea, mai ales pentru muzică. Până la urmă, învingându-și prejudecățile – era o metodistă practicantă – i-a dat bani lui Juan ca să încerce și ea marijuana. „Îți jur, era așa de nerăbdătoare c-ar fi fost în stare să înghită o capsulă de LSD, dacă o încurajam.” Priza de marijuana s-a făcut pe fondul muzical al benzii sonore cu *Yellow Submarine*, filmul formației Beatles, pe care Mrs. Stubard și Juan îl văzuseră într-un cinematograful nou din Picadilly Circus. Prietenul meu era speriat că protectoarei și prietenei lui o să i se facă rău după treaba asta și, într-adevăr, aceasta a sfârșit prin a se văita de dureri de cap și a adormit cu fața în sus pe covorul din salon, după două ore în care fusese tare excitată: vorbise ca un papagal, răsese în hohote și executase niște figuri de balet în fața ochilor stupefiați ai lui Juan și Esther.

Legătura a devenit mai mult decât prietenie; era o tovarășie complice și frățască, în pofida diferențelor de vârstă, limbă și origine. „Mă simțeam cu ea de parcă ar fi fost mama, sora, prietena și îngerul meu păzitor.”

Ca și cum mărturiile lui Juan despre subcultura hippy nu i-ar fi fost de-ajuns, Mrs. Stubard i-a propus într-o zi să-și invite doi sau trei prieteni la un ceai. El avea tot felul de rețineri. Se temea de consecințele acelei încercări de-a amesteca apa cu uleiul, dar până la urmă a pus la cale întâlnirea. A ales trei dintre cei mai prezentabili prieteni hipotii și i-a avertizat că dac-o făceau lată cu Mrs. Stubard sau dacă șterpeleau ceva din casă, o să dea naibii vocația lui pacifistă și o să-i strângă de gât. Cele două fete și băiatul – René, Jody și Asperm – vindeau tămâie pe străzile din Earl's Court și niște genți țesute, chipurile, după modele afgane. S-au purtat acceptabil și au dat iama în tortul cu căpsuni cu frișcă și-n prăjiturile pregătite de Mrs. Stubard, dar când au aprins un bețșor de tămâie, explicându-i stăpânei casei că așa o să se purifice

spiritual atmosfera, iar karma fiecăruia dintre cei prezenți o să se manifeste mai bine, s-a dovedit că Mrs. Stubard era alergică la norșorii purificatori: a început să strănute întruna, zgomotos, înroșindu-i-se ochii și nasul și provocând lătrăturile lui Esther. Odată depășit incidentul, seara a decurs relativ bine, până ce René, Jody și Asperm i-au explicat bătrânei că formau un triunghi amoros și că dragostea în trei însemna un omagiu adus Sfintei Treimi – Tatăl, Fiul și Sfântul Duh – și un mod și mai ferm de a pune în practică devisa „Faceți dragoste, nu război”, aprobată la ultima demonstrație din Trafalgar Square, împotriva războiului din Vietnam, de însuși filozoful și matematicianul Bertrand Russell. Pentru morala metodistă în care fusese educată, acel amor tripartit era ceva ce Mrs. Stubard nu-și putuse imagina nici în cele mai nerușinate vise. „Biata de ea, i-a căzut fața și restul serii a privit stupefiată trioul pe care i-l adusesem. Ulterior mi-a mărturisit melancolică: fiind educată așa cum erau educați englezii din generația ei, fusese privată de multe lucruri neobișnuite. Și mi-a povestit că nu-și văzuse niciodată barbatul gol, căci „din prima până în ultima zi făcuseră dragoste pe întuneric.”

De la o vizită pe săptămână, Juan a trecut la două, la trei și până la urmă a ajuns să locuiască cu Mrs. Stubard care i-a aranjat cămăruța defunctului ei soț, fiindcă în ultimii ani avuseseră camere separate. În ciuda temerilor lui Juan, conviețuirea a fost perfectă. Stăpâna casei încerca să nu se amestece deloc în viața lui Juan, nici nu-l întreba de ce-și petrecea uneori nopțile în altă parte sau de ce venea să se culce când oamenii din St. John's Wood plecau la lucru. I-a dat cheia casei. „Singurul lucru care o interesa era să fac o baie de două ori pe săptămână”, se amuza Juan. „Căci chiar dacă nu-ți vine a crede, cei aproape trei ani de hipiot stradal mă făcuseră să-mi pierd obiceiul de a face duș. În casa lui Mrs. Stubard, am redescoperit încetul cu încetul perversiunea miralorină a dușului zilnic.”

Pe lângă grădinarit, bucătărie, plimbatul lui Esther și scosul gunoierului afară, Juan purta discuții lungi și familiare cu Mrs. Stubard, fiecare cu o ceașcă de ceai în mână și un bol de fursecuri cu ghimbir în față. El îi povestea despre Peru, iar ea despre o Anglie care, din perspectiva Londrei actuale, părea preistorică: băieți și fete care până la șaisprezece ani stăteau în internate severe iar viața se sfârșea la nouă seara, excepție făcând cartierele rău famate: Soho, St. Pancras și East End. Unica distracție pe care și-o permiteau soții Stubard era câte un concert din când în când sau un spectacol de operă la Covent Garden. În vacanța de vară stăteau o săptămână la Bristol, în casa unor cumnați, și încă una la lacurile din Scoția, care-i plăceau la nebunie soțului. Mrs. Stubard nu ieșise niciodată din Marea Britanie. Dar o interesa ce se întâmpla în lume: citea „The Times” cu atenție, începând cu necrologurile, și asculta la radio știrile BBC la ora unu și la opt seara. Nu-i trecuse niciodată prin cap să cumpere un televizor și se ducea foarte rar la film. Dar avea un picup la care asculta simfonii de Mozart, Beethoven și Benjamin Britten.

Într-o bună zi a venit la ceai nepotul Charles, singura rudă îndepărtată care-i mai rămăsese. Era instructor de călărie în Newmarket, un adevărat personaj din spusele mătușii lui. Și trebuia să fie așa, judecând după Jaguarul roșu din fața casei. Tânărul jovial, buclat și roșcat, cu păr creț, a fost surprins că nu exista în casă nici măcar o sticlă de *good Scotch* și că trebuia să se mulțumească cu un pahar de vin dulce, tămâios, servit de Mrs. Stubard după ceai și după faimoasele prăjituri și tarta cu brânză și lămâie. S-a arătat extrem de cordabil cu Juan, chiar dacă nu prea reușea să localizeze în lume exotica țară din care provenea hipiotul din casă – confunda Peru cu Mexicul – autocriticându-se sincer: „O să-mi cumpăr un glob și un manual de geografie, ca să nu mai gafez ca astăzi”. A rămas până seara târziu, spunând anecdote despre caii pur-sânge pe care-i pregătea pentru cursele din Newmarket. Și le-a mărturisit că devenise instructor, fiindcă din pricina constituției robuste nu putuse să fie jocheu. „Să fii jocheu e un sacrificiu teribil, dar e și cea mai frumoasă meserie din lume. Închipuiți-vă, să câștigi derbiul, să învingi la Ascott! Mai grozav decât să câștigi marele premiu la loterie!”

Traducere de
Luminița VOINA RĂUȚ

(continuare în pag. 28)

m e r i d i a n e

(urmare din pag. 27)

Înainte de a pleca a privit încântat, desenul în cărbune cu Esther, făcut de Juan Barreto. „Asta e o operă de artă”, și-a dat el cu părerea. „În sinea mea râdeam de el; considerându-l nătâng”, își făcea scrupule Juan Barreto.

După o vreme prietenul meu a primit câteva rânduri care, după întâlnirea de pe stradă cu Mrs. Stubard și Esther, i-au schimbat definitiv cursul vieții. Îndrăznea „artistul” să-i facă un portret lui Primrose, iapa vedetă din boxa lui Mr. Patrick Chick, antrenată de el și al cărei stăpân, fericit de rezultatele ei pe hipodromuri, voia s-o eternizeze într-un tablou în ulei? Îi oferea 200 de lire sterline dacă îi plăcea portretul; dacă nu, Juan putea să păstreze pânza și primea 50 de pounds pentru efort. „Și-acum îmi mai vâjâie urechile de amețeala care m-a apucat, citind scrisoarea lui Charles”. Juan își dădea ochii peste cap, pradă bucuriei retrospective.

Grație iepei Primrose, lui Charles și lui Mr. Chick, Juan Barreto a încetat să mai fie un hipiot insolubil, devenind unul de salon, căruia talentul de a immortaliza pe pânză mânji, iepe, armăsari și cai de cursă („animale pe care eu le ignoram cu desăvârșire”) i-a deschis încetul cu încetul ușile caselor stăpânilor și crescătorilor de cai din Newmarket. Lui Mr. Chick i-a plăcut pânza în ulei și i-a înmănat uimitului Juan Barreto cele 200 de lire promise. Primul lucru pe care l-a făcut Juan a fost să-i cumpere lui Mrs. Stubard o palăriuță înflorată și o umbreluță care se asorta la ea.

Trecuseră patru ani de atunci. Lui Juan tot nu-i venea să creadă ce întorsătură formidabilă îi cunoscuse destinul. Pictase cel puțin o sută de tablouri în ulei cu cai și făcuse numeroase desene, crochiuri, schițe în creion și cărbune și avea atâta de lucru, că stăpânii padocurilor din Newmarket trebuiau să aștepte săptămâni la rând pentru a le fi onorate comenzile. Își cumpăraseră o căsuță la țară, la jumătatea drumului dintre Cambridge și Newmarket și un *pied à terre* în Earl's Court, pentru perioadele în care stătea la Londra. Ori de câte ori venea în oraș, se ducea s-o viziteze pe zâna lui cea bună și s-o scoată la plimbare pe Esther. Când a murit cățelușă, el și Mrs. Stubard au îngropat-o în grădina casei.

L-am întâlnit pe Juan Barreto de mai multe ori în acel an, ori de câte ori mergeam la Londra, și l-am găzduit câteva zile în apartamentul meu parizian, într-un concediu pe care și l-a luat ca să vadă la Grand Palais o expoziție dedicată „Secolului lui Rembrandt”. Moda hippy de-abia pătrunsese în Franța și oamenii se întorceau pe stradă, holbându-se la zdrențele lui Juan. „Era un om extraordinar. De câte ori mă duceam să lucrez la Londra îl anunțam dinainte și el își aranja în așa fel treburile încât părăsea Newmarket și-mi oferea cel puțin o seară cu muzică pop și dezmăț londonez. Datorită lui am fost în stare de lucruri incredibile: nopți albe prin discotecă ori chefuri hippy în care aerul era îmbâcsit de mirosul ierbii, cu prăjituri din hașiș, care pe mine, începătorul, mă plonjau în sfere gelatinoase, ultrasensibile, uneori amuzante, alteori de coșmar.

Mai surprinzătoare pentru mine – și, de ce nu, plăcută – a fost ușurința cu care puteai mângâia și chiar face amor cu orice fată, la respectivele chefuri. Abia atunci mi-am dat seama cât de mult se depășiseră limitele morale în care fusesem educat de mătușa Alberta și care, într-un anumit fel, îmi mai călăuzeau și acum viața pariziană. În general, franțuzoaicele aveau faima de femei libere, fără prejudecăți, care nu prea făceau fițe când era vorba să se culce cu un bărbat, dar de fapt cei care au dus această libertate la extreme inimaginabile au fost fetele și băieții revoluției hippy londoneze; cel puțin în cercul cunoștințelor lui Juan Barreto aceștia ajungeau în pat cu necunoscutul ori necunoscuta cu care tocmai dansaseră, și se întorceau apoi ca să se distreze în continuare și să repete figura, de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic.

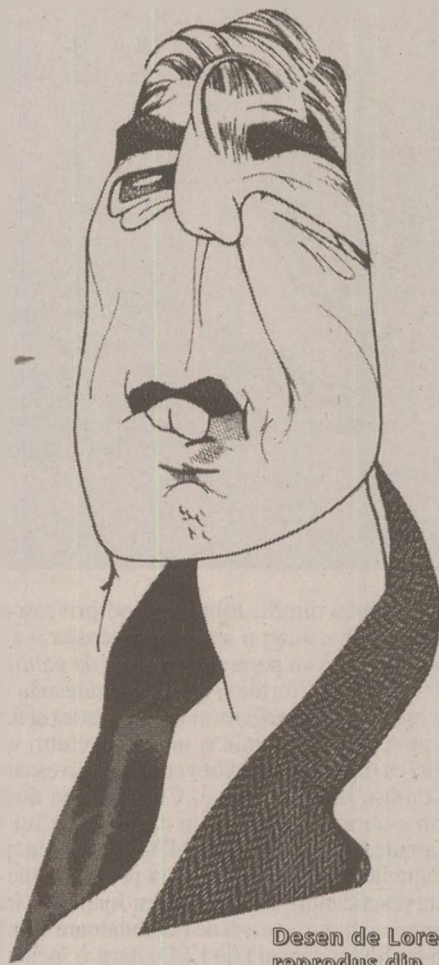
- Viața pe care-ai dus-o tu la Paris e a unui funcționar Unesco, Ricardo, mă lua peste picior Juan, a unui mirafloin puritan. Dar te asigur că-n multe medii pariziene e aceeași libertate ca și aici.

Precis era adevărat. Viața mea pariziană – viața mea, în general – fusese destul de sobră chiar și-n perioadele când nu aveam de lucru și aproape întotdeauna, în loc să petrec de mama focului, îmi perfecționam limba rusă cu un profesor particular, fiindcă deși puteam să traduc, nu mă simțeam la fel de sigur în limba lui Tolstoi și a lui

Avanpremieră editorială

Mario Vargas Llosa

Rătăcirile fetei nesăbuite

Desen de Loredano,
reprodus din „El País”

Dostoievski, ca în engleză și în franceză. Începusem să-i prind gustul și citeam în rusește mai mult decât în oricare altă limbă. Acele sporadice sfârșituri de săptămână din Anglia, cu nopți cu muzică pop, iarbă și sex în swinging London au însemnat pentru mine o schimbare în ceea ce-mi fusese viața mai înainte (și avea să fie și în continuare): o existență foarte austeră. Dar în acele weekend-uri londoneze pe care, grație pictorului de cai, mi le ofeream la terminarea unui contract, am sfârșit prin a face lucruri în care nu mă recunoșteam: să dansez desculț ca un zvâpăiat, să trag iarbă sau să mestec semințe de peyotl și aproape întotdeauna - punând capac nopților nebune - să fac amor pe unde se nimerea, pe sub mese, în toalete meschine, în dulapuri zidite, prin grădini, cu câte o fată, uneori foarte tânără, cu care de-abia schimbam câteva cuvinte și al cărei nume nu izbuteam să mi-l mai amintesc după aceea.

Juan a insistat chiar de la prima noastră întâlnire ca în loc să merg la Londra, să rămân la el, în casa din Earl's Court. El locuia acolo sporadic, căci cea mai mare parte a timpului și-o petrecea în Newmarket, transpunând realitatea cabalină pe pânze. Îi făceam o favoare curățindu-i din când în când apartamentul de molii. Dacă ne nimeream amândoi la Londra nu era nici o problemă, fiindcă el putea dormi la Mrs. Stubard – își mai păstra și acum camera – și în cel mai rău caz în pied-à-terre se putea instala un pat pliant în unicul dormitor. A insistat atât de mult încât am acceptat până la urmă. Cum nu mi-a dat voie să-i plătesc nici un ban de chirie, încercam să mă revanșez aducându-i de

fiecare dată de la Paris câte o sticlă bună de Bordeaux, brânzeturi Camembert sau Brie ori cutii de pâte de foie, de-i străluceau ochii. Juan era un hippy care nu ținea regim și nu era nici vegetarian.

Mi-a plăcut mult Earl's Court, m-am îndrăgostit de fauna lui. Cartierul respira tinerețe, muzică, vieți fără bărfă ori calcule, mari doze de naivitate, dorința de a trăi clipa dincolo de morală și valori convenționale, căutând o plăcere care respingea vechile mituri burgheze ale fericirii – banii, puterea, familia, poziția, succesul social – și găsind-o în formele simple și pasive ale existenței: muzica, paradisurile artificiale, promiscuitatea și dezinteresul total față de celelalte probleme care zguduiau societatea. Cu hedonismul lor liniștit, pașnic, hipioții nu făceau rău nimănui; nu făceau nici apostolat, nu voiau nici să-i convingă, nici să-i recruteze pe oamenii cu care o rupseseră, spre a-și duce existența alternativă; voiau doar să fie lăsați în pace, pradă egoismului lor frugal și visului lor psihedelic.

Eu știam că n-o să fiu niciodată unul dintre ei, căci chiar dacă mă consider o persoană destul de lipsită de prejudecăți, n-aș fi niciodată în largul meu cu pletele până la umeri, purtând pleduri, salbe și bluze în ape, ori practicând orgii sexuale colective. Dar nutream o mare simpatie și chiar o invidie melancolică față de acești băieți și fete, dedicați fără pic de teamă confuzului idealism care le ghida comportamentul, fără să-și imagineze riscurile la care erau nevoiți să se expună din pricina lui.

În acei ani, chiar dacă nu pentru multă vreme, funcționarii băncilor, ai companiilor de asigurări și ai societăților financiare din City purtau îmbrăcămintea tradițională: pantaloni în dungi, jachetă neagră, melon și nelipsita umbrelă neagră sub braț. Dar pe străduțele din Earl's Court, cu case de două sau trei etaje, cu grădinițe în față și în spate, se puteau vedea oameni îmbrăcați ca de bal-mascart, chiar în zdrențe, adesea desculți, dar întotdeauna cu un dezvoltat simț estetic, căutând stridența, exotismul, insolitul, prin detalii pișichere și haioase. Pe mine mă uluia vecina mea, Marina, o columbiană venită la Londra să studieze dansul. Avea un hamster care ajungea mereu în casa lui Juan, îngrozindu-mă de-a dreptul, fiindcă obișnuia să se cațere în pat și să vâre în așternuturi. Chiar dacă nu prea avea bani și nici haine, Marina se îmbrăca rareori la fel: într-o zi apărea cu niște pulovere largi, ca de clown, și cu o gambetă pe cap, iar a doua zi purta o minijupă care practic nu lăsa nici un secret al trupului pradă fanteziei trecătorilor. Într-o zi am întâlnit-o în gara din Earl's Court, cațărată pe niște catalige și cu fața desfigurată de Union Jack, drapelul britanic, mângălit de la o ureche la alta.

Mulți hipioți, poate majoritatea, proveneau din clasa de mijloc sau din cea înstărită și revolta lor era familială, îndreptându-se împotriva vieții stabile a părinților, împotriva ipocriziei obiceiurilor lor puritane și a fațadelor sociale în spatele cărora se ascundea egoismul, spiritul insular și lipsa de imaginație. Erau simpatice pacifismul, naturismul, vegetarianismul și strădania lor de a descoperi o viață spirituală care să valorifice respingerea lumii materialiste, măcinată de prejudecăți de clasă, sociale și sexuale de care nici nu voiau să audă. Dar toate astea erau chestiuni anarhice, spontane, fără cap și coadă; nu erau nici măcar idei, fiindcă hipioții, cel puțin cei cunoscuți și observați îndeaproape de mine, deși spuneau că se identificau cu poezia beatniks* – Allen Ginsberg a susținut un recital inspirat din poeziile lor și a cântat și interpretat dansuri indiene în Trafalgar Square, la care au aserptat mii de tineri – citeau de fapt foarte puțin sau chiar deloc. Filozofia lor nu se baza pe gândire și rațiune, ci pe sentimente, pe feeling.

Traducere de Luminița VOINA RĂUȚ

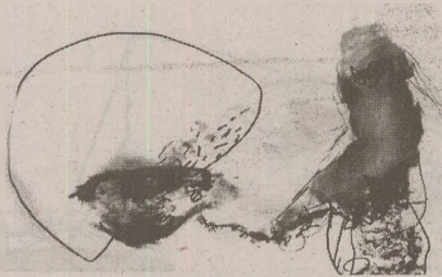
* Cartofi umpluți cu carne tocată, felii de ou fiert, măsline și stafide (n.t.)

** Mâncare cu ardei, nuci, ouă, cartofi, la care se adaugă carne de găină (n.t.)

*** Pește marinat, servit cu manioc, cartofi și porumb (n.t.)

**** Beatnik – termen inventat de Herb Caen, în 1958, pesemne cu trimitere la Sputnik, satelitul lansat recent. Se pare că *beatniks* erau „în afara convențiilor sociale”, „probabil pro-comuniști” (n.t.)

m e r i d i a n e

Afacerea Borges, continuare

● Scriam într-un număr trecut despre scandalul iscat în jurul moștenirii lui Borges și despre faptul că Maria Kodama, legătara universală a scriitorului, pe care argentinienii o numesc ironic „la viudissima”, are pe rol mai multe procese pentru abuzurile ei. Între altele, ea se opune reeditării operelor complete borgesiene în colecția Pléiade și pretinde prin avocați traducătorului, editorului și prietenului francez al lui Borges, Jean-Pierre Bernès, să-i dea înregistrarea unor dialoguri pe care acesta le-a avut cu autorul *Cărții de nisip*. Procesul a relevat adevăratele motive ale obstrucției făcute Editurii Gallimard de către văduva abuzivă: Maria Kodama pregătește ea însăși o ediție critică a *Operele complete* ale lui Borges, în care vrea să includă ca inedite și faimoasele benzi de convorbiri. Și ca totul să fie borgesian, hazardul malițios a făcut ca, în chiar zilele procesului, ambasadorul Franței la Lima să o decoreze pe Maria Kodama cu insigna de ofițer al Artelor și Literelor „pentru contribuția ei la popularizarea operei lui Borges”.

Sfârșitul succeselor prefabricate

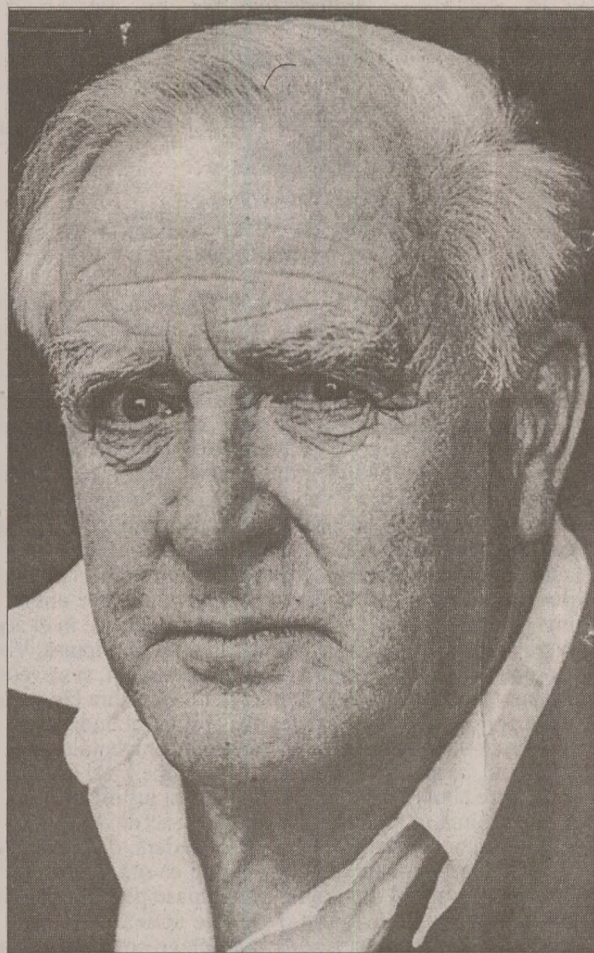
● Cartea lui Chris Anderson *The Long Tail*, apărută în iulie concomitent în SUA și Marea Britanie, e deja un best-seller. Autorul, fizician și jurnalist, conduce redacția lunarului californian „Wired” din 2001, după ce lucrase mai mulți ani la „The Economist”. El a lansat încă din 2004, într-un articol, teoria – foarte la modă acum în mediile înaltei tehnologii și a comunității internautilor – a *trenei lungi* (sau a cozii lungi), conceptul de *long tail* fiind des folosit de manageri, economiști, industriași și profesioniști din mass-media. Ce susține această teorie? Că nu mai e nevoie de un mare volum de vânzări rapide pentru a rentabiliza un produs, în prețul căruia intră și cheltuielile de publicitate și de distribuție în magazinele tradiționale. Întreprinderile de comerț electronic dispunând de rafturi nelimitate, la care are acces o clientelă dispensată în toată lumea, pot propune o imensă gamă de produse – unele „de nișă”, confidențiale sau specializate – care își găsesc în timp cumpărători grație Internetului și pot fi astfel extrem de rentabile. Chris Anderson și susținătorii teoriei *long tail* sint convinși că nu doar întreprinderile comerciale vor beneficia de pe urma ei, ci întreaga cultură. Filmele de mare succes, best-sellers, hituri sint impuse de media dominantă (*mainstream media* sau MSM în limbajul internautilor); oamenii se mulțumesc să vadă, să citească și să asculte același lucru ca semenii lor. Dar, dacă ar fi să credem teoria cozii lungi, când cumpărătorii ar avea posibilitatea să-și aleagă dintr-un catalog foarte vast opere de mai bună calitate și mai bine adaptate gustului lor, nu s-ar priva de ele. Anumiți experți estimează că un număr uriaș de cumpărători s-ar bucura să aibă acces la mii de filme documentare sau independente, la subcategorii ale tuturor genurilor muzicale, la cărți de o rafinată valoare intelectuală, în loc să fie supuși la ceea ce Anderson numește „tiranul celui mai mic numitor comun”. În cartea lui, jurnalistul de la „Wired” prezice declinul industriei hiturilor și best-seller-urilor, distribuția numerică nelimitată având asupra opțiunilor noastre culturale un efect mai benefic decât s-ar bănuî.

Tutorat artistic

● Firma Rolex finanțează un original program de tutorat artistic, în cadrul căruia maștri prestigioși din diferite domenii ale artei îndrumă tineri începători alături prin concurs. Astfel, de exemplu, romancierul Tahar Ben Jelloun a acceptat să corijeze manuscrisul unui tânăr scriitor togolez francofon, Edem, dându-i acestuia sfaturi de ameliorare a artei narative. În afară de discuțiile concrete pe text, Ben Jelloun i-a recomandat elevului său două lecturi obligatorii, de studiat cu creionul în mână: *Ulysse* de Joyce și *Tunelul* lui Sábato.

Toți sintem spioni

● În pagina de cultură a ziarului mexican „Milenio”, John Le Carré vorbește într-un interviu despre cel mai recent roman al său, *The Missing Song*, publicat la sfârșitul lui septembrie, dar și despre ceea ce-l revoltă acum în politica mondială. Autorul de 74 de ani, faimos pentru cele 20 de romane de spionaj internațional, părea că, odată cu sfârșitul războiului rece, a intrat în pană de subiecte. Ei bine, în ultimul deceniu el și-a găsit o nouă sursă de inspirație în nedreptățile pe care le suportă țările din lumea a treia, din preț pe care acestea îl plătesc în lupta împotriva terorismului a administrației Bush și mai ales în puterea nelimitată a corporațiilor multinaționale, care influențează mai mult decât se știe politica lumii. Subiectul ultimului său roman îl constituie mașinațiile unui grup de corporații multinaționale ce urmăresc să jefuiască bogăția resurselor naturale din Congo. Dar planurile participanților la complot sint dejucate de traducătorul Bruno Salvador, fiul unui misionar englez și al unei congoleze. Deși căsătorit cu o femeie din înalta societate britanică și considerat el însuși ca făcând parte din această categorie de privilegiați, Bruno se îndrăgostește de o emigrantă din Congo și nu mai suportă ipocrizia politicianilor care susțin că toți sintem egali, că nu are nicio importanță culoarea pieții, dar de fapt sint robii prejudecăților rasiale și ai poștei de îmbogățire prin orice mijloace. Întrebat de ce îl fascinează Congo, o țară care joacă un rol important în *The Missing Song*, Le Carré răspunde că a fost totdeauna de partea perdanților, a celor socialmente defavorizați, iar Congo e cel mai mare perdant dintre toți. Congo Oriental, unde se desfășoară o parte a acțiunii romanului, a avut în special de suferit de-a lungul timpului, a fost menținut într-o stare de subdezvoltare, deși mineralele, aurul și diamantele de acolo valorează enorm. Înlocuind subiectul expirat al conflictului între superputeri din timpul războiului rece cu lupta pentru putere a gigantelor corporații multinaționale în recente sale romane, popularul scriitor crede că cititorul de azi e mai interesat de acest dușman indefinibil și de neînțeles pentru omul de rând. „Cu organizațiile sale uriașe, cu un picior în Liechtenstein și altul în Antilele olandeze, puterea corporativă dictează azi politica lumii [...] Îmi pasă când văd că pe Tony Blair îl preocupă mai mult opinia lui Rupert Murdoch decât ceea ce gîndește electoratul său. Văd în asta o erodare a independenței și democrației, exact cum o descria Mussolini: «acolo unde puterea politică și puterea corporativă sint inseparabile, se termină democrația și începe fascismul». La acestea două se poate adăuga puterea religioasă și presa. Toate patru sint în mîna dreptei în SUA”. Meseriașul

romanelor de spionaj nu-și expune însă explicit aceste păreri, ci contează pe carisma personajului principal, a spionului, „atît de aproape de naturalețea individului, a omului obișnuit, încît cititorul se identifică fără probleme cu el. Facem fiecare multe compromisuri și construim multe punți false. Avem gînduri secrete pe care nu le comunicăm nici celor mai apropiați. Ne construim o personalitate pornind chiar de la compromisurile cu noi înșine. Cititorul va fi totdeauna de partea spionului curajos dintr-un roman, fiindcă, într-un fel, toți sintem spioni”.

Un cuplu de romancieri

● Nicole Krauss (în imagine) are 32 de ani și e soția romancierului Jonathan Safran Foer. Sau el e soțul romancierei cu bunici veniți în SUA, în anii ascensiunii nazismului, din Ungaria, Polonia, Rusia și Germania. Și care, îndrăgostită din copilărie de lectură și elevă supradotată la materiile umanistice, nu putea să se orienteze decît spre o carieră literară. A început cu poeme publicate în revistele americane și a început pentru ca, în 2001, să debuteze cu un roman, *Bărbat mergînd printr-o cameră*, ce a sedus critica și publicul prin forța și poezia lui (însăși Susan Sontag i-a urat bun venit în lumea marilor prozatori). Scriind pe subiecte foarte personale fără să cadă în autobiografic, amestecînd povești auzite în familie cu altele imaginate și cu reminiscențe livești, Nicole Krauss a confirmat la al doilea roman, *Povestea iubirii*, care nu e o dulcegărie, cum s-ar crede după titlul comercial, ci o rafinată construcție epică despre o fată de 14 ani care vrea să-i găsească un soț mamei ei văduve. Aceasta se străduiește să traducă un roman intitulat *Povestea dragostei*, citit în același timp și de un scriitor polonez exilat în Chile. Romanul din roman leagă viețile personajelor risipite prin Polonia, America de Sud, SUA... Nicole Krauss și Jonathan Safran Foer – care formează cuplul de scriitori americani cel mai mediatizat acum – au fost traduși cu mare succes și în Europa, unde au venit cu bebelușul lor nou-născut să-și lanseze cărțile.

literatură

Constanța Buzea

POST-RESTANT

Profesorul M. D., recomandându-vă cu convingere, va prețui mai mult ca sigur efortul pe care-l fac de a nu mă opri la aprecieri de fond ci a căuta nodurile în mărunțișurile de formulare, în topica frazei, în abundența de atâtea ori stricătoare a adjectivelor. Nu vă poate nimeni impune să nu scrieți, sub primul impuls, exact așa cum vă vine, și să împodobiți subiectul nu cu unul ci cu mai multe, la rând, calități. Dar la recitirea textului, după ce el s-a răcit, vă veți hotări să eliminați cuvinte, să tăiați versuri întregi, să începeți să aveți pretenții de la poem, ca el să sune bine în toate segmentele lui. Nu de puține ori veți constata că prin epurări succesive de materie verbală stihinică, poemul vi se va părea degradat, sărăcit, aproape anulat și bun de aruncat la coș. Nu vă veți mai recunoaște în el acea febră teribilă sub impresia căreia l-ați scris ca-n transă. Vi se va rupe sufletul să operați asupra lui schimbări, și să vedeți în fine că textul nu mai are nimic din încărcătura biografică de la pornire, ci vi se va părea străin și foarte îndepărtat de interesele dumneavoastră de la început. Exigența cu care îl veți reciti, ca și când el nu v-ar mai aparține, ca și când ați fi unul către altul ca niște străini cu pretenții justificate, trebuie să fie maximă, ca și când ar fi vorba de un act de chirurgie prin care eliminați o tumoră frumoasă la vedere, dar lacomă să sufoce totul în preajmă. Nu vă temeți că mă refer în acest discurs la vreunul din textile impetuoase pe care mi le-ați prezentat spre a afla o părere. De aceea vă trimit cu încredere la profesorul, care va înțelege corect demersul meu și vă va explica pe indelete, cu experiența în domeniu pe care i-o cunosc, cum stau lucrurile. Voi adăuga încă ceva. Ca relația noastră cu propriile texte să rămână bună și chiar înfloritoare, trebuie să admitem că nimeni nu e stăpânul nimănui în creație, nici autorul asupra textului și nici textul asupra autorului. Relația de dependență, și într-o direcție și în alta nu este bună. E ca în lupta istovitoare și de durată cu Îngerul, din care amândoi ies teferi, iar lupta lor, chiar dacă inefabilă, a avut un scop înalt, să demonstreze niște virtuți

exemplare. Exact cum și dumneavoastră spuneți în *Nimic*, o "avalanșă albastră,/ necurmarea unui început,/ rătăcește cutremurător prin memoria galopantă a unei secunde". Dar să urmărim cu atenție dacă lucrurile sunt în ordinea lor cea mai bună în distihul imediat următor. Înainte de aceasta însă, m-am oprit deranjată de propria mea frază, unde există sintagmele "să urmărim", la mică distanță de "imediat următor". Am simțit că nu sună bine, și am înlocuit verbul "a urmări" cu "a vedea". Să vedem, deci, cu atenție, dacă lucrurile sunt în ordine în distihul imediat următor: "ca niște negustori / așteptăm nepăsători / târguirea mărunță a extazului". Aceste versuri aproape că imi servesc mie teza transei, de la început. Dacă versurile mi-ar aparține, aș opera o mișcare jucăușă în topică astfel: „nepăsători ca negustorii / așteptăm mărunta târguirea extazului”. Prin această ușoară modificare, sonorul versurilor s-a îmbunătățit intrucâtva, dar a apărut, în alt loc, o mică avarie, de care trebuie să mă ocup. Am evitat în primul rand așezarea în apropiere a două cuvinte, "negustori nepăsători", am rezolvat cu bine și acel suav dar deranjant ligament vocalic "ă a e" din "mărunță a extazului". A apărut în schimb, alt ligament, "tă tă" din "mărunță târguirea", care mi-a dat de gândit că stă în puterea mea și în virtuțile jocului care e poezia, să găsesc o soluție bună. Dezgustător, știu, acest control permanent asupra a ceea ce ne iese de sub condei! Dar încercați și dumneavoastră să vă extaziați până la urmă, jucându-vă de-a topica, și constatând că nu există o variantă, ci mai multe, ale aceluiași distih atât de sugestiv în idee, dar cu micile lui momente de disconfort de cadență și sunet. Și o silabă în plus poate să dezechilibreze un vers, ca și o silabă în minus. Mergând mai departe, m-am întrebat cum ar fi fost mai bine spus: „pachete mici”, sau „pachețele”? Strofa dumneavoastră din *Nimic*: „pachete mici de fericire se golesc / cu o repeziune asurzitoare / iar importanța nimicului / se face simțită”. Finalul poemului: "tranzacția selenară s-a încheiat / Liniștea urlă... abis. / Nimeni nu mai mișcă / stăm neclintiti / cu mâinile întinse / implorând / O moarte, sau un mod de a muri mai frumos". În acest final, aș propune două schimbări necesare. 1) Aș renunța la cele patru puncte de suspensie și aș așeza unul singur, cu toată fermitatea, lăsând ce urmează să sune precum o definiție: "Liniștea urlă. Abis." 2) Dacă tot ne sugerați că nimeni nu mai mișcă, nu are rost să întăriți nemiscarea tuturor prin ideea de neclintire, subînțeleasă! Deci: Nimeni nu mișcă / stăm / cu mâinile întinse / implorând / o moarte, sau un mod de a muri mai frumos." În fine, problema majusculei. *Nimic*, titlul, e cu majusculă. Poemul demarează cu minusculă, și fiecare vers se ține de această regulă, aproape până la capăt. Folosind corect semnele de punctuație, sigur că după punct, se scrie cu literă mare. Urmăriți pe textul dumneavoastră și spuneți-mi de ce numai la *Tranzacția*, *Liniștea*, *Nimeni* și *O moarte* v-a convenit Majuscula? Poemele sunt foarte frumoase prin gândirile și simțămintele în care ne regăsim și noi, cei care vi le citim cu

atenție mărită. Iată câteva, transcrise aici, cât ne permite spațiul restrâns. Prima ar fi *Poezie*, unde am simțit doar o ușoară poticnire, pe la mijloc, acolo unde este vorba de poziția și distanța față de propriile aripi. Numai dacă ați vrut să sugerați că aripile, crescându-vă impetuoase, devin la un moment dat independente de trupul care le-a secretat, distihul poate rămâne exact cum l-ați formulat. Iată poemul, întocmai: "E toamnă târzie / Ninge cu ești mai târziu / Cu poate cândva / Lumini bolnave răsar din mine / Mi-au crescut aripile prea sus / Mult prea departe de mine. / Sunt un fel de mare / Diluată într-o lacrimă / Un fel de bolovan înzăpezit / Într-o sămânță de iarbă. / Sunt la fel ca ieri / Și un interval mai puțin ca mâine." Iată și frumosul poem *Umbre*, unde veți costata o mică modificare de topică: "Umbre subite, / nelimitat decimate pe stradă / departe de noi era teama / dar aproape de cer / umbre-cavou tăcerea mi-au răvășit / Dându-mi senzația funebră / și luând din mine / cu mâini avare și reci nemurire." La rând, poemul *Identitate*, unde vă rog să operați câteva corecții. 1) să evitați ligamentul "o o" din "într-o opulență", 2) De asemenea, ligamentele "ci și ci" din "mare reci și cioburi tăioase" și 3) idea de jumătăți, care întotdeauna sunt două, la o singură împărțire, versul dumneavoastră fiind: "Mă despart în două jumătăți..." Și iată acum un glacial pastel amoros, *Noi*: "Ninge peste mine, peste tine / peste urmele pașilor noștri. / Prin noi, zăpada se așterne / iar mâinile mele întinse către tine / se transformă și ele în zăpezi amorțite de timpuri mișcătoare / în aripi dormice de a-ți cuprinde sufletul. / Un alb sinistru se așterne peste noi / transformându-ne în iarnă / eu în ninsoare, tu în vânt. / Și așa necuprinși, metamorfozați / În mai mult decât putem fi / Ne completăm ameiților până spre eternitate." O singură observație, verbul a *transforma*, care de felul lui nu este de preferat în poezie, apare în versul 5 și în versul 9. În poemul fără titlu, aș sta să înțeleg cum m-aș uita „răstălmăcit” la cineva, deși nu mi-e străin de tot sentimentul că, uitându-mă la cineva, acela nu m-ar putea, din varii motive, să mă citească (virgulă) corect. Între "secunde" și "trecut" aș pune, căci se cere, o cratimă. Iată poemul: "Iar mă nasc în epoca de abur a anotimpului meu / Și fulgi de cerneală mă reclădesc stinger / Pe mine basorelief de fildeş dureros. / Din nou mă uit răstălmăcit la tine / Ca la o nuanță de albastru / Și te recompu din mine înainte de vreme. / Iar simt influențe străine de mine, Unde delimitări ale spațiului meu / Secunde-trecut ale ființelor mele". Să încheiem deocamdată cu *Miracol*: "Tâmpla mea rotundă și goală / Se răsucește ca un albatros în căutarea miracolului. / Aerul mă strivește, mă împinge să constat inevitabilul / Să adulesc înfometată resturile / rămășițele zilei nebunești și sătule de atâtea așteptare / Corvoada generală, nisipul înghețat, subțierea divinului meu / Inima mea, inima ta, cozonac aburind de nicăieri / Joc albastru și verde, economie cu scadență / frică, teroare. / Miracol? (Ionelia Cristea, Titu, Medicină Generală, an V) ■

Prin anticariate

Lirica recuperărilor

Înt cărți pe care scrie trecut, indiferent cât ar fi ele de vechi sau de noi. Și altele, care desfac trecutul, răsucit ca foia de țigară, în numele cine știe cărei transparențe a unui timp prin altul. Citite într-un al treilea timp, departe și de prezentul lor, și de amintirile lui, par legende domoale, în versuri cuminti. Poeziile unei tradiții stricate.

Biserica de altădată, volumul, după destule altele, al lui Ion Pillat, din 1926, arată, la Cartea Românească, pe vremea tinereții ei dintii, ca o pictură de școlar ieșit din ora de caligrafie. Portocaliu cu vioiciunea nedusă, marginind un contur de oglindă, cu linii groase și scris frumos. Descleiat, dar — legăturile de mai demult... — prins și cu ață, îmi dă, totuși, frisonul imediatei lui risipiri, în același praf care-i mănâncă imaginile, tabloul cu turle, oameni și sfinți. Fascicula unei singure poezii, *Biserica veche* are, în dulcea picoteală de versuri lungi, cu rimă, scapări potrivnice limbii: „mahalalii”, „rîndunel”. Sfîrșitul, însă, de-un firesc deasupra banalului, dar sub orice exagerare, sau emfază, aduce, întotdeauna la

Pillat, un fel de argheziană, deși blagoslovită, poantă: „Tușind, mai stă paracliserul bătrîn, cu mâini cutremurate, / S'aprină la icoane cerul: sfinț lîngă sfinț, stea lîngă stea.” Sau: „E toaca Ta! A început să bată / Sub cer, prelung, cu inima deodată.” O rezolvare care „dezleagă” poezia.

Evangelhii întărate, pe un motiv de Crainic, dar fără degetul lui arătînd neconținut o idee, desenează Ion Pillat în *Povestea Maicii Domnului* și în *Chipuri pentru o Evanghelie*, contribuții cantabile la zestrea noastră de colinde. O Dobroge nu turcească, ci creștinată după pilde își scoate împlinirile la mal. Aceleași sate, aceeași oameni, urcați în icoane prădate de culori. Din Pillat acela al cuhniilor, al nuanțelor dospind unele-n altele și-al aromelor de viață lungă nu-i aici mai nimic. E doar trena, agățată-n paraclise, a celui mai frumos distih din literatura noastră despre generațiile care se sfîrșim așteptînd: „În drumul lor spre zare, îmbătrîniră plopii. / Aci sosi pe vremuri bunica-mi Caliopei.” În timpul care trece pînă cînd *Biserica veche* ajunge *Biserica de altădată*. Aceeași poezie, vizibil cizelată, încheie un drum rotund ca un monoclu. Iată nepotrivitele cuvinte la care mă opream, schimbate-n îmbinări mai naturale: „Biserica de altădată, ce cititor mi te-a scos în cale / Cu zarzării din curtea veche și năpădită de urzici / Sub coperiș lăsat pe-o rînă, la margine de mahalale / Sub turnul mîngîiat în aripi de raze și de rîndunici.” Doar că fostul final pe care, cu intuiția lucrului bine făcut, Pillat îl păstrează aproape întocmai, coboară, cu tot trecutul lui, în stăpînirea unui nostalgic *niciodată*: „În somnul veșnic bunu-ți preot, de mult, și-a lepădat toiagul / Și întru Domnul odihnește bătrînul său paracliser.” Epilog la un poem regăsit.

Aceleași regăsiri, în altă tăietură de vers, la Ștefan Baci, în *Căutătorul de comori*. Coperta sobră, negru pe alb, a Fundațiilor Regale. 1939. Înăuntru, lucrări în dantelă, de care

se-agată, ironizată, expedită, cite-o părere de rău. Sau cite-o poveste cu sfinți al cărei punct de plecare e și nu-i autohtonismul lui Crainic: „Mi-ai dat, Stăpîne, viața asta s-o trăiesc, / Nevrednic sînt de marea-ți bunătate. / Trec anii tot mai seci, se risipesc. / În inima mustind singurătate. / Mai bine, Doamne, de m-ai fi ținut. / Să mă tîrasc, netrebnic rob în ceruri. / Să șterg de praf al îngerilor scut / Și Precistei să-i vîd de giuvaeruri. / Seara, scoteam pe boltă luna. Dimineea, / Eșeam cu oile Prea-Bunății Tale. / Și pruncilor le-aș fi adus dulceata / Și lui Sîn-Petru îi coseam sandale.” Imagini mișcate, dintr-o căsnicie pe cît de sfințită, pe-atît de luată peste picior.

Trecutul, care se desiră la Pillat, stîmhit, de o bătaie n-uaș, sau de-un vis, din chivotele lui, se acumulează la Ștefan Baci, ca apele de boală care cresc în trup: „Mai ieri jucam în brațe un cîntec și-o păpușă. / Iar astăzi tinerețea am pus-o în sertar.” Sau, în pasul unui cîntec de cătanie: „Tot mai rar veșez acum / Amăgiri și curcubeie. / Tinerețea mea e scrum / Din cărți și de femei.” Ori, încă, prada amăgitoare a unei pînde pe-un motiv din Ronsard, „O seară argintată cu luna plină n floare. / Dar nu vin decît timpui — lumini tremurătoare / Și n urmă vine moartea, gătită ca un mire.” Comori necunoscute, pe care le cauți numai ca să te convingi că le-ai pierdut.

Biserici ciobite și oameni spărți, mărturi de portelan din vremuri de vitrină. Doar că la Pillat vitrina e lada cu moaște, iar la Ștefan Baci e un dandyism care trăiește cît să-și vadă oglinda făcută tîndări. Definiția lui? Asta: „Eu am umblat de braț cu sfinții și femeile, / Pe pielea mea mi-am tatuat ideile. / Am colindat orașele și heleșteile. / La fel m'au frînt victoriile, disperările. / Am plîns bolnavii, cîinii, gările. / Din soare mi-am aprins țigările.” Recuperări fumate, o dată cu filtru, a doua oară fără.

Simona VASILACHE

actualitatea

ochiul magic

Mozart și Islamul

Concis, miezos și plin de luciditate este excelentul articol al lui Petru Iancu din numărul din 13-19 octombrie al **DILEMEI VECHI**. Articolul este intitulat „Suicidul politic corect” și are drept temă seninătatea timorată cu care Europa, pusă în fața valului islamic, își dovedește neputința de a mai reacționa în vreun fel. O suită de ezitări sau de măsuri pripite ne arată din ce în ce mai des că europenii sînt incapabili să țină piept presiunii psihologice pe care radicalismul islamic o exercită asupra mentalității occidentale. De o parte agresivitate continuă, de cealaltă parte o indulgență de oameni slabi cărora confortul civilizației le-a molesit instinctul de apărare. Și peste toate acestea un aer de corectitudine politică ce riscă să desființeze democrația occidentală. Bunăoară, după retractările umiltoare pe care Papa a fost silit să le facă în urma discursului de la Regensburg, dovedind astfel că infailibilitatea papală e un privilegiu pe care Benedict al XVI-lea nu-l poate avea decît în vis sau în amintirea iscată de niște vremuri cînd papii mai erau și altceva decît simple marionete politice, după această probă de umilință papistașă a mai venit și cazul de cenzură de la Opera de Stat din Berlin, unde directoarea instituției, de teamă ca nu cumva opera *Idomeneo* de Mozart să lezeze sensibilitățile atît de susceptibile ale musulmanilor, a hotărît scoaterea din scenă a piesei. Decizia de a suspenda o creație estetică din motive de profilaxie ideologică pare să fi fost ultima picătură pentru mass-media occidentală, comentatorii întrebîndu-se făiș în ce măsură mai există libertate și democrație în Europa. Concluzia articolului este că, de frica terorismului islamic, europenii își desființează democrația pas cu pas, înaintînd din concesii în concesii și din indulgențe în indulgențe. „O întreagă generație de politicieni europeni acceptă ca un dat inevitabil și ireversibil suicidul propriei civilizații, preferînd să-i administreze declinul decît să mai lupte pentru ea.”

Încă bine?

În numărul 19 al **BUCUREȘTIULUI CULTURAL**, suplimentul **REVISTEI** 22 din 20-26 octombrie, Ioana Nicolaie descoperă, cu bucuria cu care dai peste-un atu acolo unde nu te așteptai, *Farmecul discret al presei culturale*. Chioșcurile cu reviste *d’ailleurs* sînt, pentru scriitorul călător, un obiectiv turistic. Și ce-i e dat să vadă, cel puțin în țările pe care le alege Ioana Nicolae? Cultură absorbită („rentabilizată”) în paginile marilor cotidiane, lipsa unor televiziuni specializate, cu toate păcatele lor de matusi cam ticăite, surpriza că-n alte părți mai mișcă, depășită, chipurile, istoric și, cum să nu, economic, bătrîna artă pentru artă: „Cum, chiar mai aveți ziare exclusiv literare?” „Nu doar literare, se ocupa și de teatru, coregrafie, film..., inventariază în general întreg fenomenul artistic...”, am simțit nevoia să completăm. „Asta înseamnă că nu sînteți încă așezați în economia de piață, toate vor dispărea inevitabil într-un an sau doi...” În Polonia fusese aproximativ la fel pînă la răsturnarea regimului comunist. În anii ’90 critica de artă a început să fie făcută preponderent în paginile marilor cotidiane sau în suplimentele specializate ale acestora. Cultura, firește, n-avea cum să se susțină prin sine însăși, nu producea bani, iar spațiile dedicate ei aveau acum fără îndoială un auditor mult mai mic. Jurnaliștilor polonezi le venea greu să creadă că la noi mai apar săptămînal zeci de reviste dolidora de cronici, recenzii, eseuri, studii etc. și că unele dintre ele au deja un public bine consolidat (pe-atunci nu apăruseră încă publicațiile de promovare a intereselor unei singure edituri, iar cele cîteva reviste care aveau cu adevărat ecou în lumea culturală meritau toată stima). Sigur că acel *pe atunci* („povestea” e veche de vreo cîțiva ani) ne cam baga la idei, fiindcă lobby-ul pentru edituri se face, încă, mai mult în spiritul jocurilor culturale decît al celor economice, iar revistele (*y compris* și dintre lobbyiste...) mai au, sperăm, măcar pe ici, pe colo, speranțe la stimă. Și la cititori. După cum ne duce-n fandacsie și ideea că francezii, englezii (nemenționați în articol) ar putea să renunțe la cele cîteva publicații care-și țin rangul, sau că puținătatea lor e de aruncat, „strivită” de belșugul nostru. Concluzia Ioanei Nicolaie: varietatea guralivă a presei noastre (încă) exclusiv culturale ne face „zilele mai pasionate. Și, prin asta, mai bune.” Iar cine crede că a avea o revistă pentru fiecare grup și un articol pentru fiecare idee e prea mult, și prea de tot, să ia aminte la Caragiale: „Pentru fiecare român care a învățat să citească, lucrul cel mai greu e să nu scrie...” Cît timp lucrurile o să meargă așa, la presă culturală o să stăm încă bine...

Cronicar

teaua – Real Madrid: 1 - 3...

Doamne-ferește!

Ce-ar fi fost pe micile noastre ecrane întâmplându-se, nu Dumnezeu, ci măcar vreun funcționar public ceresc (desigur, nu rumânaș de-al nost, careeeee... Ei, am glumit – nici în democrație n-am voie?!), să fi primit mita din buzunarele-traistă ale lui Gigi Becali la poalele Muntelui Athos, iar Steaua să fi bătut Realul Madrid? Ay, mamă și Maică Precistă! Cred că grilele programelor de televiziune s-ar fi preschimbât în „Cântarea României”, ediție doar puțin adaptată, închinată meșterului cărmaci din Ghencea, *MeMe* Stoica, în culmea entuziasmului, ar mai fi cotonogit vreo doi-trei spectatori, în direct, și chiar grandioasă finală „Mari români”, de pe TVR1 (din seara zilei de 21 octombrie), nu s-ar mai fi transmis...

- Nici o pagubă – o cacealma în minus!, se zbârlește Haralampy la mine prin niște aburi bahici.

- Apatridule!, îi strig negăsind la repezeală altă jignire.

- Mă rog-mă rog!, îmi răspunde el împăciuitor. *Schiuz my!* Nu observai, fi’ ncă *tomna* mă *inervam* în grup cu Oana Zăvoranu „în direct” pe OTV-ul lu’ Dan Diaconescu, cum că o vorovesc ziaarele de rău pentru cele nouă operații estetice și cu procesul cu mă-sa zece, care le și-ntrece...

- Haralampy!, îi strig. Ai căpiat?

Însă nu mă aude: privește fix la o știre de pe Realitatea Tv (22 octombrie), unde se vorbește despre plecarea Domnului Președinte Traian Băsescu de la o întâlnire cu ziaristii...

- Haralampyyyyy!?, îl strig, chiar în momentul cînd Președintele îi zice lui Marius Tucă, moderatorul întîlnirii:

„Eu am venit aici la o discuție, nu la refuzările unui ziarist căruia îi dau sau nu buna ziua...”

- Just-just-just! Uraaaaa!, tipă prietenul. Uite, *fratele mieu*, că pleacă, dom’ Președinte. Asta înseamnă că i se frînge de presă – țu-ce-l badea de *marinel* viteaz! Bravo lui!...

- Cory, dragu’ lu’ mami!, îi zice soacră-sa. Nu mai *vrai o lecșoară di* pălîncuță?

- Liniște! Li-ni-ște! N-auziți? Că vreau să-l văd cum pleacă, să...

Să ce?

Da, acum e clar: nu mă mai înțeleg cu el, deși încerc să-l conving că eu nu sunt Victor Roncea, nici Marius Tucă, nici Cristian Tudor Popescu sau Ovidiu Zara și nici nu reprezint presa românească, iar el nu este Președintele României... Rezultatul fiind nul, reiau ideea de mai sus: jertfirea valutei pe altarul fotbalului fiind inutilă, telespectatorimea ar fi dat-o în suferință națională, în timp ce, conform altei ziceri a prietenului Haralampy, într-un moment de trezie, noi am fi vizionat doar un reportaj *tevé*, în care telespectatorii-orășeni tocmai plecau în bejenii spre sate, iar sătenii prin pustii, ca în vremea ciumei lui Caragea – fără să știe de ce i-a apucat dintr-odată dorul de duca. Pe cînd așa... Iacă-tă, am văzut cum Ștefan cel Mare (și sfînt!) a câștigat a 48-a (?) bătălie, transmisă în direct la televiziunea națională, respectiv TVR1 (în penultima seară de duminică a lunii octombrie), care televiziune, redînd astfel stră-stră-stră... nepoților de răzeși suficientă căldură sufletească, aceștia și-au putut vedea mai departe de debransarea caloriferelor, operațiune însoțită de vesele și interesante fluierături patriotice – nicidecum de mărîituri cărora, unii reporteri de televiziune, dar mai ales trădătorii de neam și de țară, sugerează că ar fi înjurături. Nici vorbă! Sorbim o bere, „gîndim problema” și o tăiem pe scurtătură spre Uniunea Europeană, „că doar suntem oameni nu animale”, vorba țapului dintr-o reclamă *tevé*, simpatică și foarte realistă de

cronica tv

Șpagă la Muntele Athos

altfel..

Pardon? Eu? Am făcut vreo aluzie oricât de plîpîndă la guvernanți sau parlamentari? A, nu s-a auzit bine? Așa, da, e ok! Înseamnă că aparatura a rămas cuplată pe Pro Tv, precum în timpul meciului Steaua-Real, cînd microfoanele de fond preluau cu fidelitate urletele de pe stadion, iar de comentariile celor doi crainici s-a ales praful. Dar fiind nepotrivit să fiu ipocrit avînd în vedere că, adesea, se auzeau și frînturi ininteligibile de comentarii, „trebuie să spun” – sintagmă înregistrată la OSIM și obligatoriu folosită cam de toți reporterii de televiziune – că acestea (comentariile), metamorfozau în cuvinte fazele încălcite (ca să nu priceapă Realul?), puse la cale de echipa noastră...

Publicitate – documentar de televiziune înfățișându-l pe Gigi Becali la Muntele Athos distribuind cu adîncă smerenie milioanele de euro călugărilor la fel de smeriți, avînd și un enigmatic, dar divin, zâmbet în colțul gurii.

- Ehe, *fratele mieu*, îmi zice prietenul Haralampy, tu îți dai seama că, dacă patronul steliste, ar fi răritat măcar două treimi din firele bărbii acelei prea cucemice fețe călugărești de la Athos, Steaua, cu o zvîrcolire de animal julit în orgoliu, ar fi putut smulge cel puțin un rezultat de egalitate „Realistilor” madrileni?

- Nu.

- Eram sigur...

NOI APARIȚII EDITORIALE. rubrica realizată de Coriolan Haralampy, după știri de televiziune.

1. **Traian Băsescu și Ovidiu Zara:** GĂOZARUL, roman cu tiraj limitat. Cuvînt înainte și note de sub(t)(s)ol: Traian Băsescu;

2. **Fabian Schwartzberg:** ALCOOLISMUL ȘI FURȚIȘAGUL LA CERCETĂTORII ROMÂNI, aranjare științifico-intravilană tradusă din limba elvețiană (sic) de Elan Schwartzberg (soțul Mihaelei Rădulescu); costul lucră(tu)rii: 40 de milioane de euro;

Manuela Mitrea: CUM AM OBȚINUT PE TREI SEMNĂTURI 64.000 DE EURO? Îndrumar tehnic-științific pentru începători într-ale afacerilor. Prefața este semnată de Miron Mitrea, iar tirajul fiind intim, volumul se poate obține, eventual, de la biblioteca Denea (DNA)...;

Andreea Raicu: EXCITANTELE ALEI ALE CIMITIRULUI BELLU, versuri erotice; notă introductivă și post-față: Tudor Chirila;

Traian Băsescu: 4,5 %, roman science fiction. Din *Cuvîntul lămuritor* al autorului: „Procentul se referă la numărul foștilor ofițeri de Securitate care mai lucrează acum în SRI.”; epilogul volumului, semnat de Aghiuța, este intitulat: HI-HI-HI!

Romeo Ilie, consilier general al Primăriei București: EVAZIUNEA FISCALĂ LA CERȘETORI; versuri cu caracter suprarrealist și cu apucături cubisto-patologice.

Andrei Pleșu și Gabriel Liiceanu: ALTFEL, serial de duminică seara (ora 20.00) la Realitatea Tv. Traducere și adaptare pentru televiziune de Andrei Gheorghe în cadrul emisiunii „Politică, frate!”

Dumitru HURUBĂ

actualitatea

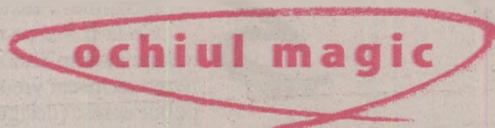
O filosofie săracă cu duhul

O breaslă de rentieri se intitulează comentariul lui Cătălin Avramescu din *COTIDIANUL* din 23 octombrie despre emisiunea lui Mihai Tatulici „Zece pentru România” consacrată scriitorilor. Cătălin Avramescu a fost prezent și în emisiune, când și-a dat în petec invectivându-l în absență pe Augustin Buzura și crezând că nenorocitul accident de automobil al soției lui Adrian Păunescu poate fi pus în circa morală a poetului. Comentariul său e tendențios și ignorant. Autorul articolului n-are nici în clin, nici în mînec cu literatura. Asta nu-l împiedică să aibă păreri. Și ce fel de păreri! Doi cunoscuți romancieri pe care colegii chestionați i-au văzut în primele zece locuri ale clasamentului literar devin sub pana lui Avramescu „dinozauri ai literelor vechiului regim”. Cronicarul îi vine să creadă că Avramescu n-a citit niciunul din romanele lui D.R. Popescu și Augustin Buzura. Probabil că lucrurile sînt mai grave: le-a citit și n-a înțeles nimic. Altfel nu se explică enormitatea afirmației. Trecînd în revistă și alte răspunsuri ale scriitorilor din ancheta cu pricina, Avramescu mai are cîteva revelații: scriitorii nu sunt pricepuți la marketing cultural (o mai spusese și alții), nu pot pretinde a fi conștiința publică (și asta fiindcă „publicul, întrebă în 2005 cu privire la scriitori, abia a reușit să furnizeze cîteva nume”), și „nu reușesc să se pună de acord în niciun fel nici cu privire la problemele urgente ale României” (și asta fiindcă „abia” 19% socotesc că sărăcia e cea mai mare problemă a țării și „doar” 17% consideră că aceasta e cultura).

Nu se vede nicio brumă de logică în considerațiile absolventului de Filosofie. Așa că n-are niciun rost să ne mai întrebăm ce i-o fi căsunat pe o breaslă care ar trăi cu gîndul la rente și despre care abia un mic procent dintre cetățeni (inamorați într-un procent mult mai mare de Gigi Becali) pare să fi auzit. Filosofia despre scriitori a lui Cătălin Avramescu e săracă cu duhul.

Clopotul de la Putna

Ei, pentru că tot a venit vorba, despre referendumuri: acela orchestrat cu dezacorduri flagrante și costuri frapante de către TVR, menit a-i identifica pe „Marii Români” din toate timpurile și din toate domeniile, întrece în nonsens orice inițiativă patriotică. Și mai uimitor este că oameni inteligenți, școliți, unii chiar personalități culturale, scriitori, istorici, actori au admis să intre în cel mai stupid joc de societate pe care mass-media l-a produs de la *Big Brother* încoace. Cronicarul privea și nu-și credea ochilor: Neagu Djuvara, Florin Iaru, Dan C. Mihăilescu, Adrian Cioroianu, Ion T. Morar sau Mircea Diaconu s-au pretat la această enormă farsă mediatică. Nu există nicio scuză să lași, de exemplu, apologia lui Eminescu pe mîna unui om de televiziune grobian, care și-a asumat rolul de avocat al marelui poet. „Să vă fie rușine!” le-a aruncat Andrei Gheorghe în față, mai în glumă, mai în serios, interlocutorilor care l-au plasat pe Eminescu doar pe locul trei. „Avem un singur om care este, pe bune, cel mai mare român”, a constatat Andrei Gheorghe, cu acuratețea gramaticală și stilistică pe care i-o știm, și asta în prezența autorului unei cărți despre poet, Dan C. Mihăilescu, căzut, el, pradă limbii vrăjite a clopotului de la Putna care (întrebați-l pe el, dacă nu mă credeți!) ar rosti în eternitatea lor de bronz numele lui Ștefan cel Mare. „În plină invazie comercială, campania TVR ne-a oferit cultură”, scrie Laurențiu Ciocăzanu în *Evenimentul zilei*. Sfîntă mare inocență!

Țara lui Real

Uneori, e greu de imaginat că cineva mai face cultură, artă pe aici, pe aceste plaiuri mioritice. Elanul visătorilor și al celor plini de idei, de spirit, de patimă în profesiune este sistematic frînt. Ba lipsa banilor și întregul șir de umilințe pentru a-i obține, ba mitocănia peste care dai la tot pasul și care te obligă, igienic, să te retragi mai mult și mai mult în propria intimitate, ba tipul de aroganță și de agresiune a funcționarilor, chipurile culturali, din fel și fel de instituții, care aduc o altă limbă de lemn, continuînd, în fapt, aceeași mentalitate de altăa daată... Mereu îți se creează sentimentul unui favor, că există, că gîndești, că scrii, că încerci să educi suflul și creiere, că...

Cronicarul s-a hotărît să lase deoparte ziarele, revistele, polemicile mizere stîmprite pe Internet de același „preacurat” Cristian Bădiliță și să ia aer, să se plimbe pe străzi. După rătăcirii duioase prin orașul București, care arată cu adevărat din ce în ce mai bine, am ajuns, din întîmplare, pe lîngă Conservator. Cu teamă, am înaintat spre locul unde am așteptat afîta vreme să fie așezat bustul lui Iosif Sava, acțiune simplă, de altfel, amînată enorm și nejustificat de aleșii distinși ai Primăriei sectorului 1. Am ridicat ochii și am privit. Iosif Sava privea și el. În jur, spre cei care l-au prețuit și l-au iubit, spre tinerii de la Conservator cărora continuă să le șoptească, solemn, că muzica este mai presus de orice, că Bach, Beethoven, Mozart rămîn după noi, că spiritul trebuie cultivat, că nu trebuie să abandonăm lupta pentru cultură, că nu trebuie să încetăm să luptăm pentru formarea bunului gust, a conștiințelor, a valorii... mi s-a părut că îi aud vocea baritonă, tumultoasă, inconfundabilă, că îi simt prezența, că simt energia formidabilă cu care ne-a contaminat atîția și atîția ani. M-am uitat la doi puști care aranjau florile pe care le-au adus și bolboroseau ceva. Le-am respectat intimitatea și am plecat spre casă, iute ca să nu pierd emisiunea cu Pleșu și cu Liiceanu.

Privindu-i și ascultîndu-i, am uitat, iarăși, de realitatea din jur care îmi absoarbe existența. Probabil că cineva, priceput în citirea de la distanță a gîndurilor, a vrut să-mi curme visarea, binele, fie și de moment, și speranța. Emisiunea a fost oprită brutal, Liiceanu a rămas suspendat cu vorba pe buze, pe ecran a început să scrie aproape amenințător „EDIȚIE SPECIALĂ”, întruna. Sentimentul apocalipsei mi s-a strecurat în suflul. Un alt act terorist grav, mii de morți, căderea guvernului nostru, moartea cuiva important, vreun accident grav al președintelui, mă rog, o catastrofă. Priveam în pămînt și doar ascultam. O voce precipitată trăgea de timp. Derutată în cuget și-n simțiri, domnișoara de la Realitatea Tv anunța, ezitant oarecum, că au sosit galacticii. Am înghețat într-o secundă. Un sfert de oră s-a tras de timp, ce lux, totuși! și s-au făcut tumb și reverențe în jurul galacticilor și a sosirii lor, s-au arătat, din spate, siluetele lui Ronaldo, Beckham, Roberto Carlos. Am înțeles, ceva mai tîrziu. Sosise la București echipa de fotbal Real Madrid!...

Am înțeles că trăiesc în Țara lui Real. În care nimeni de la Real-itate nu știe ce este aceea o „ediție specială”. În care banu’ vorbește orice-am mai crede noi, în care doi intelectuali sînt suspendați, în direct, cu o mitocănie ce m-a speriat, în care sîntem îngăduiți pentru că, uneori, dă bine să zici că-i ai pe Liiceanu și Pleșu în grila, dar la o adică, dacă sosesc galacticii, dă-i naibii de intelectuali! Cu publicul lor cu tot.

Răsfoind paginile web

Diferența dintre lecturile fugitive ale unei reviste de celuloză și ale uneia online este, o știm bine și-o spunem rar, substanțială. Altul e modul de parcurgere, alta e, grafic și tehnic, forma arborescentă de a opta, și cu totul altfel se prezintă ancorarea în text. Arta comentariului nu cîștigă neapărat în subtilitate, dar devine ceva mai directă sau mai autentică. Reacția cititorului – am zice – stă sub semnul unei admirabile sincerități provocate. Iată primul motiv pentru care articolul Florinei Pîrjol (din nr. 44 al revistei *CULTURA*) merită citit oricînd sunteți undeva în preajma unui calculator. Pentru că nu veți descoperi doar o revistă dedicată exclusiv unui gen literar, ci chiar un gen în toată regula: *Flash fiction*.

„Acest concept denumește o proză mai mult decît scurtă, un fel de pastile, flash-uri epice descriptive, un gen pretențios, care reclamă un condei încercat. Îți trebuie ceva talent pentru a convinge cititorul în 4-500 de cuvinte!” Asta raportîndu-ne la o lectură „ipocrită”, în care suntem cu toții antrenați. Nu știu însă dacă, între pagina tipărită și aceea întinsă leneș pe monitor, nu există cumva mici clivaje. Dacă Internetul nu instituie o aură proprie de seducție și de acapare. Oricum ar fi, cititorul unei asemenea proze virtuale iese convins. Și nu după un anumit număr de semne, ci de la primul cuvînt. Cum anume? Aproape sigur va avea tentația de a scrie la rîndu-i un asemenea *flash fiction*. Și îi va convinge, astfel, și pe alții să scrie. E – din păcate – singurul orizont de așteptare al acestui public. Cu atît mai mult cu cît, se pare, publicarea unor asemenea narațiuni e remunerată. Lectura lor, încă nu.

Determinat de textul din *CULTURA*, Cronicarul a frunzărit cîteva povestiri. Recomandarea coincide și ea cu a Florinei Pîrjol: *It's not your hat*, de Cate McGowan (www.vestareview.net). Ce veți scrie după vizitarea site-ului, rămîne între noi.

Cronicar

Revista România literară

Data de apariție:
în fiecare vineri a săptămînii

Date tehnice de contact:

Revista editată de S.C Satiricon SRL
CUI: R18006758 - J40/16647/2005

Cont RON RO08BRDE445SV50236294450
BRD-SUC. DOROBANȚI

Pentru instituții bugetare
RO41TREZ7015069XXX006155
TREZORERIE SECTOR I

Pentru abonamente în străinătate:
Cont EUR : RO93BRDE445SV50236534450
BRD - SUC. DOROBANȚI

Abonamente:

1 an: 113 RON
1/2 an: 57 RON
1/4 an: 29 RON

Abonamente în străinătate:

1 an: 110 EUR

DIFUZARE: Adrian Bucur tel.0747.497.950
e-mail: adrian.bucur@satiricon.ro
PUBLICITATE: Laura Rădulescu
tel.0747.497.943,
e-mail: laura.radulescu@satiricon.ro

Preț: 2,5 RON